17 MAYIS 1958 SAYI: 210

AKİS 5 YAŞINDA

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 5, Cilt: XIII, Sayı: 210

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 2S/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

*

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

●

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

●

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

●

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

ASSOCIATED PRESS

● *Klişe:*

Doğan Klişe

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

●

Abone şartları:

8 aylık (12 nüsha): 8 lira

8 aylık (25 nüsha): 16 lira

1 senelik (52 nüsha): 82 lira

*

İlân şartları:

Santimi: 8 lira

8 renkli arka kapak: 750 lira

●

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih : 15.5.1958

Kapak resmimiz:

Hikmet Sami Türk

Yılın Birincisi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Yeni bir neşir yılına daha AKİS, omuzlarında ağır mahkûmiyetler, önünde gittikçe çetinleşecek mücadeleler, fakat azminden, cesaretinden, tarafsızlığından zerrece fedakarlık yapmama niyetiyle giriyor. Bu, AKİS'in beşinci neşir yılı olacak. Arkamıza dönüp baktığımızda normal devirlerde kısa sayılacak bir dört yılı maalesef dopdolu görüyoruz. Dört yıl gayretler, fedakârlıklar, didinmelerle dolu bulunsaydı gam yemeye sebep olmazdı. Ama bunların arasına sıkışmış ıstıraplar, hapishanelerde gecen günler, AKİS'in bir mecmua olduğunu -barut fıçısı değil- anlamamakta gösterilen anlaşılmaz inat eğer geniş bir okuyucu kütlesinin devamlı alâkası bulunmasaydı, hakikaten ağır gelirdi. Çok şükür ki AKİS okuyucuları, AKİS'i kelimenin tam manasıyla benimsemekle, bu mecmuayı hazırlayanlara şevklerin, ateşin, doğru yolda olduklarına imanın en kuvvetlisini vermişlerdir. AKİS 6 binlik bir tirajdan 34 bine yükselmiştir.

AKİS, tıpkı eskisi gibi, yolunda yürümekte devam edecektir. Bir gün, AKİS'in, gerçi haberlerin en bilinmeyenini veren, gerçi hadiseler hakkında fikrini cesaretle söyleyen, ama nihayet eşi dünyanın demokratik memleketlerinde mevcut bir mecmua olduğunu herkese anlatabileceğimizden emin bulunuyoruz.

AKİS bu hafta kapağında, yazı müsabakasının galibini takdim ediyor. İç sayfalarımızda hem kazanan yazıyı ve hem de kim olduğunu bulacaksınız.* Yazı müsabakasının gördüğü alâka karşısında, itiraf etmek lazımdır ki, müsabakanın tertipçileri bile tatlı bir sapkınlık içinde kalmışlardır. Hakikaten iştirak nisbeti, bizde alışılan nisbeten çok üstünde olmuş, adeta mecmua yazı bombardımanına tutulmuştur. Geçen hafta toplanan Büyük Jüri, müsabakanın galiplerini seçtiği gibi, yeni müsabakamızın da mevzuunu tesbit etmiştir. Mevzu, iktisadi kalkınmamızın niçin hürriyet içinde yapılmasının daha verimli olacağı mevzuudur. Simdi bu, alâkalı arkadaşlarımız tarafından formüle edilmek üzeredir. Netice, önümüzdeki sayıda ilân edilecek ve okuyucularımıza hazırlanmaları için Temmuz başına kadar mühlet verilecektir. Temmuzdan itibaren yazılar neşredilmeye başlanacaktır. Yeni müsabakamızın eskisinden de fazla alâka çekeceğinden emin bulunuyoruz.

Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında. Erzincanda cereyan etmiş ve adalete intikal etmiş bir feci hâdisenin geniş tafsilâtını bulacaksınız. Özalp meselesinin bahis mevzuu edildiği bu günlerde ortaya çıkan Erzincan işi, siyasi akisleri bakımından da son derece ehemmiyetli bir şekil almıştır. AKİS muhabirleri güzel bir şeklide çalışarak hâdisenin bütün mahiyetini tesbit etmişlerdir. Bu haftaki AKİS'te geniş yeri, hiç kimsenin bilmediği bu mesele almaktadır. YURTTA OLUP BİTENLER sayfaları ilk defa AKİS'in bildirdiği "kabinede değişiklik" kararının tatbikatını ve istikbaldeki gelişmesini de tatlı tatlı anlatmaktadır. D. P. içinde cereyan edenleri tam olarak yazmak imkânı kısılmış olmakla beraber, hâdiselerin mahiyetini anlatmak kabildir. AKİS de bunu yapmaktadır.

AKİS'te yeni bir kısım açılıyor: BALE- Meşhur İngiliz balerini Margot Fonteyn'inparteneri ve bizim balerinlerimizle birlikte Ankaralılara çektiği sanat ziyafetinin tahlilini ve akislerini BALE başlığını taşıyan sayfalarımızda bulacaksınız. Bundan böyle, baleyle alâkalı yazılar, hâdiseler icap ettirdiğinde, AKİS'te, en selâhiyetli kimselerin kaleminden çıkmış olarak yer alacaktır.

Bu hafta, bir de özür dilememiz lâzım. İstediğimiz gibi bir kapağı maalesef veremedik. Bunda matbaasından klişecisine, ressamından neşriyat müşavirine hepimizin kabahati, beceriksizliği, aceleciliği var. Fakat kapağı ıslah etmek üzere tedbir aldık. Belki önümüzdeki hafta da arzuladığımız kapağı veremeyeceğiz. Ama ondan sonra hem sizleri, hem kendimizi tatmin edeceğimiz ümidindeyiz.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Hızırı bekleyenler

Bu haftanın içinde gene, küçük Bir azınlık hariç hemen herkes günde lik dertlerin ve sıkıntıların hallini temin edecek çalışmayı bekliyordu. İtiraf etmek lâzımdır ki, bir takım teşebbüslere rağmen işe cesaretle sarılmak, radikal tedbirler almak ve milletin üzerine çöken ağırlığı hafifletmek yolunda müsbet bir hareket vuku bulmadı. Artık tereddütsüzse ifade etmek lâzımdır ki İktidar çevrelerinde de bu lüzum münakaşasız şekilde kabul olunmaktadır. 1955 yazında bizzat Bakanlara yaptırılan "sıkıntı yoktur, hayat pahalı değildir herşey mevcuttur" temalı radyo konuşmalarının, yerini "bir şeyler yapmamız gerekiyor" edebiyatı almıştır. Fakat iş, başından sakat tutulduğundan bu, bir edebiyat olmaktan ileri kolay kolay gidemiyor.

Buna mukabil, bilhassa İstanbulda vatandaş adeta Hızırı bekler haldedir. Gerek hükümetin, çok iyi bildiği geniş propaganda yoluyla meselelerin üzerine eğilindiğini bir sıkı ekip çalışmasına girişildiğini millete duyurulması ve gerekse topyekûn İktidarın, en fazla gazetecilerin hapsedilmesiyle ağırlaşan havayı bir anda hafifletip ondan sonra müsbet tedbirlerini alması lâzımdır. Bunların ikisi bir arada yürütülmediği takdirde netice hüsrandan başka şey olmayacaktır.

Ne dış seyahatler, en radyonun kalkınma nutukları umumî efkârı- D- P. organlarının bütün hiddetine rağmen hiç ama hiç alâkadar etmemektedir. Sokağa çıkıp şöylece bir dolaşmak vatandaşın neyle meşgul bulunduğunu anlamaya yeter. İş, gözlerin, hoşlanmadıkları manzaraları dahi görecek kadar açık tutulmasından ibarettir.

Politikacılar

İnönü konuştu

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü İsmet İnönüyü görenler biraz hayretle:

"— Paşam, amma gençleşmişsiniz" demekten kendilerini alamadılar.

Hakikaten o gün, sene adedi bakımından yaşlı C. H. P Genel Başkanının pek canlı bir hali vardı. İsmet İnönü böyle söyleyenlere güldü ve:

"— Bana yorgunluk yarar" dedi-

74 yaşındaki Genel Başkan» iki hareketli gün geçirmişti 'Perşembe sabahı erkenden yola çıkarak Polatlıya gitmiş, orada yapılan kongerde bulunmuş, bir nutuk söylemiş, yemek yemiş, Ankaraya dönüp Meclis Grubunun mühim toplantısına iştirak etmiş orada da bir konuşma yapmıştı. Ertesi sabah gene erkenden yola revan olmuş Haymanalıların davetine icabet etmiş, üstelik orada "resmi makamların nazik alâkası"yla da uğraşmak zorunda kalmış, kongreye katılmış, gene nutuk vermiş, halkın muazzam tezahüratı arasında lokantaya giderek şerefine verilen yemekte hazır bulunmuş sonra Ankaraya avdet edip Meclis toplantısında yerini almıştı. Akşam da, bir müddetten beri yaptığı gibi, kütüphanesine çekilip Özalp dosyası üzerinde dikkatle ve geç vakte kadar çalışmıştı. Bütün bunlara rağmen Cumartesi terütaze görünmesi yorgunluğun kendisine yaradığı kanaatini kuvvetlendiriyordu.

İnsan haklı olunca...

İsmet İnönü uzun zamandan beri konuşmamıştı. Doğrusu istenilirse kongrelere de konuşmak mak-haya devletin hakim bulunmasının) bir numaralı icabı olan doğruluğu, eşit muameleyi sağlamak. Bundan sonra da- dış borçları ciddiyetle ele alıp bunların temizlenmesi cihetine gitmek. İnönü, ümitsiz görünmedi. İktisadi vaziyet son derece bozuktu. Ama tedavi çaresi vardı. C. H. P. bundan senelerce evvel de böyle bir memleket devralmıştı. Borç gırtlaktaydı- İmkânlar azdı. Buna rağmen, Türkiye pek âlâ 1950 arifesindeki) Türkiye haline getirilmişti. İnönü, büyük tecrübesini konuşturdu:

"— Bir borçlu düşününüz. Otuz, yere borcu var. Otuz alacaklısına borcunu, üç senede ödeyebileceği ve herbirine ayda şu kadar para verebileceği kanaatindedir. Alacaklıları kendisine inandı mı, o adam kurtulmuştur."

Sonra, mazideki hâdiseyi anlattı:

İsmet İnönü Ankara ilçelerinde

Doğru söyleyen dokuz köyde bağra basılır

sadıyla gitmemişti. Fakat, aşağı yukarı mecbur kaldığından söz aldı ve günün meselelerine temas etti. Bütün bu hafta, siyasi havaya o fikirler hakim oldu. Sözlerinin tesirine İnönü bile şaşsa yeriydi. Fakat halkın en ziyade alâkadar olduğu meselelere, tam halkın koyduğu teşhisi koymuş bulunması ve samimiyetle İktidara çıkar yolu göstermesi nutuklarının geniş akislerinin sebebi oldu.

Aslına bakılırsa İsmet İnönünün sözlerinde bilinmeyen, duyulmamış bir taraf yoktu. Görülmemiş Kalkınma memleketi aslında görülmemiş sıkıntılar diyarı halindeydi. Edebiyatı bir tarafa bırakmak, realist olmak lâzımdı- Yapılacak iş şuydu: Evvelâ, hakikatleri olduğu gibi görüp, olduğu gibi söylemek. Yani milletle hükümet arasında bir İtimat Köprüsü kurmak. Sonra, iktisadi sa-

"— Bir Maliye bakanı geldi. Borçlan altı ayda, bir senede ödeyemeyeceğini- fakat, iki senede şu kadar taksitlerle ödeyeceğini samimiyetle söyledi. Adamlar itimat etti- İki ay sonra Bakanın sözü, ayarı halis altın gibi her bankada satılır hale geldi."

Fakat bu yapılırken başka bir hususa dikkat etmek lâzımdı. İnönü, o hususu da şöyle anlattı:

"— Devletin, iktisadî hayatı her sahada kontrol ettiği devirde, doğruluk ilâçların en tesirlisidir. Mahrumiyeti herkese eşit surette yükleyeceksin. Vatandaş, kendi hakkını doğru ve temiz ellerin idare ettiğinden emin olacak. Benim İktidara bir türlü anlatamadığım budur. İktidar, her şeyden evvel vatandaşta itimadı, güveni tesis etmelidir. Alınan tedbirler isabetli de olsa -isabeti

Haftanın içinden

Basın Hür Olursa

Metin TOKER

Söz Talleyrand'nındır. "Bir cinayet affedilir, bir hata asla !" der. Fikrin, sinik yanı bir tarafa, politikacılar için göz önünde tutulması şart bir hakikat payı taşıdığını inkâra imkân yoktur. Hele hatada ısrarla devam olunursa, ortaya büsbütün affedilmez bir vaziyetin çıktığına bütün tarih şahittir.

Demokrat İktidarın basına karşı, tutumu, bilhassa 1954'ten itibaren bir hata olmuştur. Hata, 1956 da, basınla alâkalı kanuna görülmemiş sertlikte hükümler konulmak suretiyle ağırlaştırılmıştır. 1957 seçimlerinden sonraki tatbikat ise, D.P. nin hâdiselerden ibret alma melekesini tamamiyle kaybettiğinin delili sayılsa yeridir. Bugün Türkiye Cumhuriyeti hapishanelerinde, düşünülmesi hile insana 1950'de abes gelecek sayıda gazeteci vardır. Bunlara hergün yenilerinin eklenmesi yolunda, süratle ilerlenmektedir.

Şeref ve haysiyetlerin vikayesi, devlet adamlarının tecavüzden masun kalma hürriyeti, hususi ahvalin işaasına mani olma gayreti, küfür edebiyatını önleme.. Evet, bunların hepsi kabul. Ama bir tekzibi gazetenin sağına koyacak yerde soluna koyan yazı işleri müdürünün, bir resmin klişesini iki parmak küçük yaptıran gece sekreterinin, savcılıktan gelen yazıyı bir gün geç neşreden gazetecinin hırsızlar gibi, caniler gibi yakapaça hapse atılmasını hiç bir şekilde izah kabil değildir. Hele bütün tesiri dudaklarda bir tebessüm uyandırmaktan ibaret, batı memleketlerinin hepsinde masumun masumu sayılan bir fıkrayı yazanın, bir karikatürü yapanın senelerce zindanda bırakılması en yaman demagogun bile müdafaa edemeyeceği bir haksızlıktır. Nihayet, memleketçi gayretlerle . yazıldığı aşikâr makalelerin, resmi sıfat sahibi bir zatı, tenkit suretiyle küçük düşürebilir telâkki olunarak mahkûm edilmesi fikir hürriyetine indirilen ağır bir darbeden başka şey sayılmaz.

Demokrat İktidarın ilk hatası, milletlerini kalkındırmak isteyen politikacıların basın hür olursa güçlüklerle karşılaşabilecekleri fikri olmuştur. Bu fikri Basın Kanunu -Toplantı Kanunu- Milli Korunma Kanunu trilojisi Büyük Meclisten çıkarılırken bizzat sayın Menderes açıkça ifade etmiştir. 1956'da D. P. İktidarı zannediyor veya zanneder görünüyordu ki eğer basın yazmazsa, muhalif hatipler millete anlatmazsa, hükümet de bir takım jandarma tedbirleri alırsa memlekette sıkıntı da kalmaz, yokluk da, hayat pahalılığı da. Bu görüş, o zamanki Meclis D. P. Grubunu son derece antidemokratik üç kanunu kabule ikna için delil yerine kullanılmıştır. Sayın Başbakan. Milli Korunma Kanununu çıkarmadan Basın ve Toplantı kanunlarını Meclisten geçirmiş olmayı bir "muvaffakiyet teminatı" şeklinde ilân etmiş ve jandarma tedbirleri ilk bir kaç ay fiyatları düşürür düşürmez bundan, D. P. İktidarına övünme payı bile çıkarmıştır. Bir kaç ayın sonunda iktisat kaideleri hükümlerini yürütünce tabii fiyat yükselmeleri bütün hızlarıyla devam etmiş. Basın kanunu gereğince gazeteci hapsedilmesi de, Toplantı Kanunu gereğince toplantıların dağıtılması da bu yükselişi değil önlemeye, hattâ yavaşlatmaya muvaffak olamamıştır. Bugünkü fiyatlar meydandadır. Onları 1950 fiyatlarıyla şöyle bir karşılaştırmak, bugünün yoklarını 1956'nın yoklarıyla bir kıyaslamak, nihayet mevcut sıkıntıyı 1956'nın sıkıntılarıyla ölçmek Trilojinin hiç bir fayda sağlamadığını, bunun büyük bir hata teşkil ettiğini görüp anlamaya yeter. O halde, hatada ısrarın, meşhur tâbirle vatan sathında bir ıstırap dalgasının estirilmesinin politik fazileti nedir? Basın suçlarının, Toplantı suçlarının ve Millî Korunma suçlarının affı için mucip sebep arayanlar, gözlerini bu noktaya dikmelidirler. Ankara Radyosunun öğle yayınlarında karaborsacı diye ilân ettiği düğmecinin, mahalle bakkalının, aktarın hapsedilmesi nasıl bolluk ve ucuzluk doğurmadıysa, bir tekzibi gazetenin sağına koyacak yerde soluna koyan gazetecinin haftalarca hapiste bırakılması da Türkiyeyi cennete çevirmemiştir.

Memleketi hakikaten kalkındırmak isteyen bir İktidarın, -ki bugünkü İktidarın sayın başının işin başında son derece samimi niyetlerle kolları sıvadığından şüphe eden dahi yoktur-, basının yardımından kentlisini nasıl müstağni sayabileceğini anlamak pek zordur. Denenmiştir: Nerede hür basın olursa,, bu hürriyet ne kadar suistimal edilirse edilsin, orada menfaatçiler, nüfuz tacirleri, hırsız politikacılar sinmek zorunda kalmışlardır. Sayın Muhalefet lideri İsmet İnönünün son günlerde söylediği iki nutukta olgun ve tecrübeli bir devlet adamı edasıyla dokunduğu "Devletin, iktisadi hayatı her sahada kontrol ettiği devirde en tesirli ilâç doğruluktur" prensibi, üzerinde fazla durulmayı gerektirmiyecek kadar malûm bir prensiptir. Bu tesirli ilâcı hazırlayan eczacılar ise, gazetecilerdir.

Basın hür olursa, mesuliyet sahipleri kendilerini her an bir mürakabenin altında hissederler. Demokrasilerde bütün kuvvetler arasında yalnız ve yalnız Dördüncü Kuvvettir ki daima faaldir. İcra kuvveti, Teşrii kuvvet, Adli kuvvet harekete geçmek için zaman ister. Onların murakabesi belki daha tesirlidir, ama ani ve daimi değildir. Gazeteci yazacak. Bırak yazsın. Senin fikirlerine aykırı fikirler mi yazdı? Sen de kendi fikrini söylersin, o da yazılır. Hâdiselere gelince, hoşlanmadığın hâdiselerin neşri onların önlenmesi için en çıkar yoldur. Yalan haber, şahıslara tecavüz, haysiyetleri zedeleme.. Basın hürriyetinin bu klâsik mahzurlarını gözde pek büyültmemek lâzımdır. Hiç bir yalan haber yoktur ki, bir anlık tesirden fazla tesir yapsın. Hiç bir haysiyet yoktur ki, haksız» tecavüzler karşısında ciddî şekilde zedelensin. Dördüncü Kuvvetin hakiki kudreti, doğruyu yazdığı zaman belirir. Yalancı gazetecinin mumu yatsıya kadar dahi yanmaz. Zaten bundan dolayı değil midir ki kendilerinden emin devlet adamları basın hürriyetinin suistimaline karşı en iyi tedbiri gene basın hürriyetinin kendisinde bulmuşlardır?

Demokrat İktidar, bir an için dahi olsa, basını yanından kovmuş olmanın kendisine fayda mı, yoksa zarar mı verdiğini ciddiyetle düşünmeli ve oha göre bir tedbir almalıdır. Basın hürriyetinin basit icâplarına, bunun alfabesine mutlaka tahammül edilmelidir. Şikâyetlerin ortaya atılması, kendilerini o şikâyetlerin nihayet mesulü sayanların elbette ki hoşuna gitmiyecektir. Ama bizzat bunlar dahi süratle göreceklerdir ki, basın hür oldu mu hem şikâyet mevzuları daha kolay bertaraf ediliyor, hem hava gittikçe duruluyor. Masum fıkralarda, karikatürlerde batırılan iğneler de ancak ziyadesiyle alınganları incitir. İş, alınıncaya kadardır. Müsamaha duygusu kalplerde yerleşti mi, iğneye evvelâ iğneyi yiyen güler. Doğrudur, muvaffak olmadığını hissedenler muvaffakiyetsizliklerinin her dakika belirtilmesini hiç sevmezler. Ama bir memleketi kalkındırmaya karar verdiniz mi, muvaffakiyetin *sine qua non* şartı en geniş manasıyla basın hürriyetlerinin o vatan sathında hâkim kılınmasından ibarettir. Bu yapılmadı mı, bütün gayretler boşa dönen bir çarkın veriminden fazla verim sağlamaz.

Göz yumunca, işte böyle olur!

Bundan bir müddet evvel, Ankarada basınla alâkalı bir hâdise cereyan etti. Ankara savcısı bir, yandan Anayasaya, diğer taraftan mer'î Basın Kanununa münakaşasız aykırı bir teşebbüsle bu mecmuayı, daha neşrinden evvel toplamaya kalkıştı. Matbaayı polislere bastırdı, gece vakti bulduğu mecmualara el koyda, fakat kendisini yaman bir sürpriz beklediğinden ertesi sabah müsadere kararının iptali cihetine gitmeye mecbur kaldı. "AKİS hâdisesi", en yüksek alâkalı dahil, herkesin malûmudur. Hikâyeyi yeniden anlatmaya lüzum yoktur. Hatırlatılması gereken cihet, kanun "basın suçu neşirle tekevvün eder" dediği halde böyle bir suç tekevvün etmeden fütursuzca harekete geçmek cesaretini kendinde veya yukarılarında bulan Ankara savcısı hakkında o günden bugüne hiç bir muamelenin yapılmadığıdır. Telgraflarla hâkimleri emekliye sevkeden, vazifelerinden alan Bakanlık en ufak bir aksülamel göstermedi. Anayasaya da, Basın Kanununa da aykırı bir hareket, bu! Takibatsız kalır mı? Kaldı, işte..

Ama ne oldu? Geçen haftanın sonunda da İstanbul savcısı, aynı fütursuzlukla, bir gündelik gazetede neşredilecek bir romanı menetti. Roman neden bahsedecekti, alınmak için sebep olacak mıydı, bir suç ihtiva edecek miydi ? Bütün bunları düşünen çıkmadı. Savcı gece yarışma yakın gazetenin mesulü ile romanın muharririni nezdine celbetti, onlara ihtarda bulundu. Tabii alâkalı zatların bu ihtira, bu "höt"e niçin kulak verdiklerini anlamak kolay değildir. Kanuni hiç bir müeyyidesi olmayan böyle bir ihtara aldırış bile etmeyebilirler, romana ertesi gün başlıyabilirler ve İstanbul savcısını hoşlanmayacağı bir sürprizle karşı karşıya bırakarak Tekelonya Cumhuriyeti adını taşıyacak tefrikada en alıngan kimselerin alınmasına mahal vermeyecek bir mevzuda söz açabilirlerdi. O takdirde bay Savcı, elleri böğründe kalırdı. Ne ise!.

Fakat, Adalet mekanizmasının başında bulunan zat insaf etsin: Savcıların vazifesi de, "höt!" mü demektir? Basın hürriyeti, neşirden evvel ihtar yapmak, hatta men emirleri tebliğ mi etmektir? Suç tekevvün etmeden takibata mı geçmektir ? Tabii, "fena mı, suç işlenmesine mani oluyoruz" denilebilir ve bu, pek acı istihza olur. Zira Adalet mekanizmasının başında bulunan zat, aslında, mani olunanın söz hakkından başka şey olmadığını pek âlâ bilir. Kanunlar serttir, kanunların tatbikatı üzücüdür. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, şimdi de savcılar bir sansür memuru edası takınmışlar, gazetecilerin şiyanet meleği kesilerek yazılarını evvelden öğrenmeğe başlamışlardır.

Adalet meselesini politika münakaşası haline getirmemek elbette ki iyidir. Ama, lütfen söyler misiniz, bunu o hale getiren bizzat savcılar ve kanunsuz hareket eden savcıları hizaya çağırmak lüzumunu geç duyan Esad Budakoğlu değil midir? Bir Bakan, büyüklerin beğenmediği kararları veren hâkimlere müdahale etmez. Yoksa, fütursuz savcılara müdahale etmez değil.. Halbuki, beslenilen bütün ümitlerin aksine, maalesef, evet maalesef savcılara, kulaklarını gelecek fısıltılara kapamak cesaretini Budakoğlu da, hareket tarzıyla verememiştir. Bilâkis, herkesin gözü önünde cereyan edan yüzde yüz kanunsuz bir muamele karşısında hareketsiz kalmakla ister istemez tasvipkâr sayılacak bir durum almış, "AKİS hâdisesi" nden sonra "Tekelonya hâdisesi" ni adeta elleriyle hazırlamıştır. Bunu, mesuliyetler cezasız kaldıkça yeni yeni hâdiselerin takip edeceğini tahmin için kâhin olmaya hiç lüzum yoktur. Simdi, Budakoğlunun harekete geçtiği memnuniyetle görülüyor. Ankara savcısı hakkında yaptırılmayan soruşturma, İstanbul savcısı hakkında yaptırılıyor. Bari. soruşturma bir ibret teşkil edecek neticeye kadar ulaşabilse...

Adalet müessesesini, savcı kulaklarına fısıldamalardan sadece bir Bakan koruyabilir. Savcıların kendi kendilerini korumaları güçtür. Onların üzerine Bakan kanatlarını gerer ve tek muhatabın kendisi olduğunu açıkça, en yüksek kademelere bildirir. Bunu yapabiliyor musunuz? İşte o zaman çocuklarınıza mirasların en büyüğünü bırakırsınız: Daima hürmetle yadedilecek bir isim!

li olanı nadirin nadiridir- vatandaşı inandıramamaktadır."

Prestij meselesi

Bu haftanın içinde İnönü artık halkın nabzını eliyle yoklayan bir adamın avantajına sahip olarak dertlere teşhis koymakla her evde konuşulanları alenen ifade etmekle bir defa daha "memleketin tek ümidi" haline geliverdi. Kendisinin parti içi işlerdeki zayıf tarafları, partisinin beceriksizliği yardımcılarının kifayetsizliği hepsi hepsi bir an da hatırlardan çıktı ve "kurtarsa kurtarsa, bizi bu durumdan gene İsmet Paşa kurtarır" inancı suyun yüzüne çıkıverdi. İnönü'nün hiç bir sözü. son sözleri kadar kuvvetli tasvip görmemiştir. C. H. P Genel Başkanı, basın mevzuuna da temas etti ve halkın hergün hapishaneye bir yeni gazeteci atılması karşısında duyduğu ezaya mükemmel şekilde tercüman oldu. Bunu iktisadi meseleye çok doğru şekilde bağladı ve "bugün vatanımızda çekilen sıkıntıların bir büyük sebebi de, basının söz söyleyemeyecek hale getirilmesidir" dedi. Bu da her evde konuşulan bir husustur.

"Ankara ilçeleri turnesi" tahmin edilmez bir başarı kazandı. Bu hafta herkes şunu merak ediyordu: İktidar, bundan dahi ders almayacak mıdır?

Hükümet

Yeni kuyruk!

Bu haftanın başlarında Ankarada- Başbakanlıktaki Basın - Yayın ve Turizm Bakanına ayrılmış -ve belki de bu yüzden bir radyoya malik- geniş makam odasına girenler karşılarında kafası basın yayın veya turizm işleri yerine, sanayi meselele-

Sıtkı Yırcalı
Demir peşinde

riyle dolu bir insan buldular. Evvelden beri masasının başında değil de odasının bir köşesindeki dört ma. roken koltuk, bir yuvarlak orta masasından -üzeri telefonlarla dolu- ibaret daha samimi dekor içinde çalışmayı seven Sıtkı Yırcalı memurlarım ve misafirlerini grene orada kabul ediyordu. Fakat memurları ve misafirleri de kendisi gibi, kafaları sanayi meselelerine takılı kimseler oluyordu.

Başbakanın geçen haftanın sonunda başkente dönmesi Üzerine, kabine Cumartesi günü Başbakanlıkta toplandı. Herkes, kapıların önüne kırmızı plâkalı arabaların yığılmasından, içerde cereyan eden hâdisenin mahiyetini anlayıverdi. Fakat toplantıyı takiben bu arabalardan 0021 numaralısının Karabüke doğru yola çıkmasına pek mana verilemedi. Zira araba Basın - Yayın ve Turizm Bakanına aitti. Bir Basın-Yayın ve Turizm Bakanının gidebileceği son yer olarak da akla Karabük gelirdi.

İşin aslı şuydu: Başbakan, Sana. yi Bakanlığı vekilliğini pasif -ama dürüst- Abdullah Akerden çekip Sıtkı Yırcalıya vermeyi kararlaştırmıştı. Sıtkı Yırcalının muvafakati alınmış vaziyet Abdullah Akere bildirilmişti. Sıtkı Yırcalı daha evvelbugünkü Sanayi Bakanlığının ağababası vaziyetinde olan İşletmeler Bakanlığını işgal etmiş ve bilhassa demir işleriyle yakından alâkadar olmuştu- Hurda demirleri toplayıp toplayıp Kara bükte pırıl pırıl demir haline sokmak usulü onun bir keşfiydi. Fakat tadilatın kanuni formalitesi ikmal olunamamıştı. Bu yüzden bir açıklama yapmak imkânı da belirmemişti. Nitekim Sıtkı Yırcalı Karabüke fiilen Sanayi Bakanı vekili sıfatıyla ve yanında Sanayi Bakanlığı müsteşarı bulunduğu halde gitti, üstelik orada gene demir işiyle uğraştı ama, hem resmi sıfatı Basın-Yayın ve Turizm Bakanıydı hem de altındaki arabanın numarası 0020 değil -Sanayi Bakanlığı arabası- 0021 idi. D P. İktidarı yıllarında böyle formalite noksanlıklarına pek bakılmıyordu!

Bayar dönünce..

Haftanın ortasında, hükümet ileri gelenleri toplu halde İstanbula hareket ettiler. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Almanyadan dönüyordu. Hükümetle alâkalı formalite süratle ikmal olunacak ve tâyin açıklanacaktı. Öyle görünmektedir ki Sıtkı Yırcalı Sanayi Bakanlığını doğrudan doğruya üzerine alacak ve fiiliyatta pek «bir şey yapmayan Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığın münhal bırakacaktı. Gazetelerle alâkalı işler zaten Devlet Bakanı -bir zamanların çok sevilen kendisinden çok şeyler ümit edilen adamı- Emin Kalafatın uhdesindedir. Geriye de fazla iş kalmamaktadır-

Fakat, kabinede tadilatın bundan ibaret olmayacağı anlaşılmaktadır. Evvelâ Sıtkı Yırcalıdan açılacak yere birinin getirilmesi gerekmektedir- Bu "biri" kim olacaktır? Şimdi Ankarada- bakanlıklarla alâkalı yeni

Abdullah Aker

Pasiflik korumadı

bir kuyruk doğmuştur. Pek çok Demokrat milletvekili hükümete girmek için kendisini sırada saymaktadır ve bu yüzden "adam yeme" gayretleri son haddine varmıştır. İşlerin iyi gitmemesi, Menderesin kendi Meclis Grubunu tatmin için yükselen seslere kulak vermesini mecburi kılmaktadır. Bu bakımdan, kırmızı plâkalı arabalara yakında yeni yolcular bineceklerdir. Fakat bunların kim olacakları hakkında sarih bir bilgi» Adnan Mendereste bile yoktur-

Gazeteler Dr. Mükerrem Sarol ile Server Somuncuoğlunun adlarını, yakıştırma olarak ortaya atmışlardır. Son zamanlarda Başbakan, eski ideal arkadaşı Dr. Sarolla yakın münasebet halinde olmuştur. İstanbuldan Ankaraya onunla beraber gelmiştir. Doğrusunu söylemek lazımsa- yediği silleden sonra nikbette geçirdiği yıllar Doktora yaramışa benzemektedir. Bir yandan demokratik rejimin esaslarının, diğer taraftan nüfuz tacirleriyle mücadelenin -hiç olmazsa hususi konuşmalarında- 1 numaralı müdafii halindedir. Söylediğine göre kabahat "Adnan beyin etrafım çevirenlerdedir-" Tabii bu sözler, kendisi Adnan Menderesin etrafındayken o yere göz dikmiş olanların söylediklerinin tıpatıp aynıdır ama- doğruluklarını muhafaza etmektedirler. Dr. Sarolun Başbakan nezdinde yeni krediler bulduğu hakikattir. Fakat isminin, bir bakanlığa getirildiği takdirde gene de sebep olacağı soğuk duş tesirini Başbakanın göze alın almayacağı bilinmemektedir. Server Somuncuoğluna gelince bu tanınmış iş adamı, iktisadi meselelerin koordinasyonuyla vazifeli bir bakanlığın başına getirileceği yolundaki haberleri bizzat çıkarmasa dahi' memnuniyetle teşvik

Okuyucu mektuptan

Hâdiseler hakkında

Hazreti Muhammet öldü, ümmeti yaşıyor
Atatürk öldü, milleti yaşıyor''
Güneşoğlu öldü, şöhreti yaşıyor

Ö. Baştimar - İzmir

•

Bugün Süreyya Erol ismini duyduk. Okuyucularınız olarak ilk çıkacak nüshanızın kapağı her halde "Tam erkek olan" bu kadını ihtiva edecek diye düşündük.

Acaba doğru mu düşünmüşüz? Merakla bekliyoruz.

Ceylan Özçelik - Kadıköy

•

Mecmuanızın 204 sayılı nüshasında Selini Başaran," 205 sayılı nüshasında Av. Oğuz Özbek imzalı yazıları okudum

Selim Başaran hakikati bilmeden yazmış. Kendisini hâdisenin, içinde bulunan ve hâdiseye tamamen vakıf olan Oğuz Özbekin yazısı tatmin etmiştir. Benim burada demek istediğim, hâdiseyi büyütenlerin dahi hakikati anlıyarak bunu ikrarıdır. Bunun misalini sayın Oğuz Özbek vermiştir. Kendisini tebrik ederim.

Aslında Senirkent faciası, bir ata sözü ile anlatmak lâzım gelirse "pireyi deve yapmaktır". Hâdise olarak vasıflandırılan, sadece dört beş vatandaşın kanunsuz karakolda dövülmesidir. Bir Senirkentli olarak hâdisenin yanlış aksettirilmesine üzülüyordum. Fakat geç de olsa hakikatlerin bizzat hadiseyi büyütenler tarafından ifadesini görmekle de memnun oluyorum.

O zaman hürriyet kahramanları olan bugünkü D. P. liler seçimlere takaddüm eden günlerde, gene bir vatandaşın karakolda döğülmesine niçin göz yumdular? O zamanların hürriyeti olmasa idi. Selim Başaran hâdiseyi nasıl duyacaktı? O zaman karakol basan, izinsiz toplantı yapan, Hükümete karşı nümayiş yapan Sehirkentliler ceza görmemişlerdir. Belediyenin haksız' olarak vatandaşlardan istediği su ve yol yapım hissesinin verilmemesi için vatandaşların yaptığı pretosta mahiyetindeki toplantıda bulunan muhalif partililer ise hâlâ mahkemelerde uğraşmaktadırlar.

Yılmaz Tola - Senirkent

*

Hani, o dev İktidarın dev kalkınma dediği böyle mi olur? P. T. T. idaresine verilen bir telgraf bir hafta gibi "kısa zamanda" sahibine ulaştırılıyor. Yoksa P. T. T. idaresi dev iktidarın kalkınma hamlelerinin gölgesinde mi kaldı acaba? Bunu merak ediyoruz.

Mustafa Serdar - Sürmene

Mükerrem Sarol
Bakalım nikbet yaradı mı?

etmektedir. Ancak böyle bir tâyin de, D. P. Meclis Grubunu sevinçten çılgına pek çevirtmiyecektir. Bilhassa tanınmış iş adamının "kuyruklar" hakkındaki son meşhur sözleri artık realist olunmasını isteyen Grup üzerinde nıübset tesir yapmış değildir.

Şimdi görülen, D. P. içinde bir "şahıslar mücadelesi"nin yüksek tabakada başlamış olduğudur. En yakın görünen meslekdaşlar dahi, tabir caizse 'birbirlerini inceden inceye hırpalamak gayreti içindedirler. Bu- Grubun tazyiki karşısında bazı değişikliklerin mutlaka yapılacağı hakikatinin neticesidir. Ancak, şikâyet mevzuu olan şahısların yerlerinde bırakılıp haklı veya haksız adı mutedile çıkmış kimselerin kabine dışı edilerek onların boşluğunun müfritin müfriti milletvekilleriyle doldurulması ne umumi efkârı, ne Grubu tatmin edecektir. Menderesin değişikliğe karar verirse, son derece cesur davranması ve nabız yoklaması gerekecektir. Aksi halde, arzulanan neticenin tam aksi bir neticeyle karşılaşılması işten bile değildir. Şimdi herkes değişenin kendisi olmamasına çalışmaktadır. Fakat yakın bir istikbalde, meseleyi örten bulutlar kısmen dağılmış olacaktır. Beklenen Cumhurbaşkanının dönüşüdür.

B. M. M.

Uyusun da, büyüsün

Bu haftanın sonlarına kadar başkentte pek çok kimse -bunların başında İsmet İnönü vardı- meşhur Özalp hadisesiyle alâkalı meselenin, ['Dilek raporu"nun (Meclise gelmesini bekledi. C. H P. liler bir sürprizle karşılaşmamak için adeta hazırlıklı dolaşıyorlardı. İnönü, Barutçu. Feyzioğlu, Van milletvekillerinden bazıları söz alacaklar ve İktidarı dehşetli bir yaylım ateşine tutacaklardı. Doğrusu istenilirse "Dilek raporu" böyle bir fırsatı elleriyle yaratmıştı. Bir rapor ancak bu kadar ademi tasvip görebilirdi. Tasvip etmeyenlerin başında Andan Menderes vardı ve pek çok Demokrat -hele halis Demokratların tamamı- bu noktainazarda Genel Başkana katılıyorlardı Meselenin Meclise getirilmesinin ağırdan alınmasının sebebi buydu. Gerçi bazı fazla şüpheli C. H. P liler bu ağırlığı bir Damokles kılıcının asılı bırakılması arzusuna veriyorlardı. Ama Özalp hâdisesi artık, bu haftanın ortasında Yakup Kadri Karaosmanoğlunun ifadesiyle bir tahta kılıçtan başka şey değildi ve böyle bir korkuluğu ortada dolaştırmanın hiç bir faydası -zararı caba- kalmamaştı. Ağırdan almanın hakiki sebebi, "Dilek raporu"ndan nasıl kurtulunabileceği hususunda D. P. lileri gelenlerinde sarih bir fikir bulunmamasıydı. Rapor yazılmış. Menderesin yurt dışında bulunduğu bir sırada gürültüyle ilân olunmuş, üstelik Zaferde ve Havadiste hususi emirle tefrika dahi edilmişti. Şimdi, geriye dönmek kolay değildi. Onun için en iyi taktik raporu uyutmak olarak görülüyordu. Rapor, basılmak üzere Meclis matbaasına verilmişti. Yalnız bir husus unutulmuştu: Basılma emri!

Böyle dalgınlıklar oluyordu- Özalp işi 1951'den 1956'ya kadar derin bir uykuya terkedilmemiş miydi?

Üniversite

Bir hikâyenin sona

Bu haftanın başında Salı günü. Beyazıta Köprü istikametinden gelen otobüslerden birinden, elinde siyah çanta taşıyan orta boylu, çizgili siyah elbise giymiş birisi' indi. Ağır ve sakin adımlarla Üniversitenin kapısına doğru yürüdü. Başında rolöve bir şapka vardı. Üniversitenin bahçesinden geçerken rastladığı talebeler onu sakin sakin selâmladılar. O da bu selâmlara mukabele etti. Çizgili siyah elbise giymiş adam bundan tam 101 gün önce Celâl Yardımcının Milli Eğitim Bakanlığı enirine alınmış ve sonra da İstanbul Üniversitesi Senatosunun hışmına uğrayıp "bir ay müddetle derslere girmekten men" cezasına çarptırılmış olan Prof Hüseyin Nail Kubalı idi. Kubalı ağır ağır yürüyerek Atatürk heykelinin yanından geçti ve kapısından girdiği büyük binanın da koridorlarını kat ettikten sonra çıktığı bahçede sola doğru kıvrıldı. Üniversitenin içindeki bu ikinci bahçenin sağında Hukuk ve İktisat Fakülteleri dershaneleri solunda ise bu fakültelere bağlı enstitüler ve kütüphaneler vardır. Kubalı Direktörü ve kurucusu olduğu Mukayeseli Hukuk Enstitüsüne girdi. Saat sabahın 10 uydu ve meşhur 11-13 dersinin başlamasına bir saat vardı.

Kubalının Enstitüye geldiğini haber alan arkadaşlarından Prof. Ragıp Sarıca ve onu takiben de Ord-Prof. Charles Crozat kendisini ziyarete geldiler. Kubalı bir müddet onlarla görüştü. Sonra saat tam 11'e beş kala beraberinde yardımcılarından Doç. Tarık Zafer Tunaya ve asistanları Alp Kuran ile Orhan Aldıkaçtı olduğu halde ders vereceği birinci sınıfın bitişiğindeki profesörler odasına geldi. Arkadan sessiz fakat heyecanlı 'bir talebe topluluğu hocalarını takip ediyordu. Kubalının yüzü sapsarıydı. Asistanları ve talebeler de son derece heyecanlı görünüyorlar fakat çıt dahi çıkarmıyorlardı.

Kubalının ders vereceği birinci sınıf anfisinin hali görülmeğe değerdi. Bin kişilik anfinin sade sıraları değil, pencere içleri, kapı aralıkları, hattâ kürsü dahi talebelerle dolmuştu. En küçümser tahminle sınıfta iki-üç bin kişi vardı. Profesörler odasından çıkan Kubalı ve asistanları sınıfın kapısına doğru yürüdüklerinde muazzam bir uğultu yükseldi. Sanki yer yerinden oynuyordu. Kubalı ve beraberindekilerin kapıdan girmesi bir hayli güç oldu. Bu arada Kubalı heyecandan sararmış çehresiyle kapıdan içeri adımını atarken "hadi bismillah" dedi. Eli ayağı titriyordu. Kürsüdeki mikrofonun başında kendisine güçlükle bir yer bulundu. Bu arada sınıftaki bükün talebeler ayağa kalkmış "ya ya ya. şa şa şa- Kubalı Kubalı çok yaşa" avazeleri ile ortalığı inletiyorlardı. İki talebe kürsüdeki mikrofonu Kubalıya doğru tuttular- Hemen bütün gözler yaşarmıştı. Bütün benizler sapsarıydı. Alkışlar ve tezahürat ise bir türlü dinmek bilmiyordu. Kubalı bir el işareti ile talebelerini selâmladı. Alkışlar, "ya ya"lar kesildi. Sınıf tam bir sessizliğe gömüldü. Hoparlörlerde Kubalının heyecandan titreyen sesi duyuldu. "Çok sevgili gençler, aziz arkadaşlarım.. Hayatta en hakiki mürşit ilimdir vecizesinin sembolü olmak mevkiinde bulunan yüksek ilim ocağımıza aziz meslektaşlarıma ve siz sevgili öğrencilerime tekrar kavuşmuş olmanın sonsuz saadeti ve heyecanı için bulunduğumu herhalde tahmin edersiniz. Kendimi uzun bir yolculuktan sonra sıcak yuvasına dönen bir yolcuya benzetiyorum. "Kubalı bunları söylerken talebelerin arasında bir yere sıkışmış oturan Doçenti Tarık Zafer Tunayanın gözlerinden yaşlar sızıyordu. Hoş ağlayan yalnız Tunaya değildi. Kız erkek pek çok talebe göz yaşlarını tutamıyordu Kubalının ise elleri titriyor, şakakları uğulduyordu. Hemen her cümle

sinin sonu dakikalarca süren alkışlarla kesiliyordu. Kubalı devam etti: "Siz gençler meşru bir davanın müdafii; aziz bir emanetin bekçi sisiniz Dâva, hak adalet dâvası; emanet Atatürk inkılâplarıdır" Anfi gene alkışlarla çınladı. Kubalı "gayet **zor** ve nahoş şartlar altında" kendisine vekâlet eden Doçenti Tarık Zafer Tunayaya da teşekkür ettikten sonra "Aziz arkadaşlarım, sizlere çok şey söylemek isterdim. Fakat heyecanım manidir ve ders saatinizden almak istemem" diye devam etti. Talebe olmayanların dersi terk etmelerini rica etti- Birinci sınıf talebesi olmayanların sınıfı terk edişi sırasında da tekrar profesörler odasına dönerek bekledi. Sınıfta yalnız talebeler kalınca da kürsüsüne gelip dersine başladı. Dersin mevzuu "Millî hakimiyetin tahdidi "idi.

Prof. Kubalı

Yorgan gitmedi kavga bitti

C. H. P.

Yeni bir adım

Geçen haftanın sonuna doğru Ankarada, Rüzgârlı sokakta Ulusun bulunduğu Ovehanın üçüncü katındaki kitaplarla dolu odanın telefonu çaldı. Telefona çıkan genç adam "Buyurun C. H. P. Araştırma Bürosu" dedi. C. H. P. Araştırma Bürosu C. H. P. Meclis Grubundan aranıyordu. Biraz sonra koltuğunda kalın bir dosya olduğu halde Ovehanın merdivenlerini hızlı inen genç adam sokağı geçti. Meclisin tam karşıya gelen arka bahçe kapısından girdi ve C. H. P. grup odasına alındı. Geniş odanın ortasındaki masada başta Faik Ahmet Barutcu olmak üzere Nüvit Yetkin. Turhan Feyzioğlu, İsmail Rüştü Aksal, Ferit Melen ve daha birkaç milletvekili toplanmıştı. Personel Kanunu tasarısı hakkında Parti Meclis Grubunun görüşü tâyin edilecekt.

C.H.P. Genel Merkezi tarafından 1958 yılı başında kurulmuş olan Araştırma Bürosu bir aydan beri tasarı üzerinde çalışmış ve teferruatlı bir rapor hazırlamıştı. İşte genç adam bu raporun incelenmesi ve münakaşası için çağırılmıştı. Grup odasının ortasındaki masanın etrafında toplananlar tasarı hakkında bütçe komisyonunda söz alacak milletvekilleriydi. Araştırma Bürosunun tamamiyle objektif bir şekilde hazırladığı rapor, vesikalara dayanarak hâlen mevcut barem sisteminin tam bir tablosunu Çizdikten sonra personel kanununun iyi Ve kötü taraflarını belirtiyor ve yapıcı tekliflerle son buluyordu. Raporun okunması bir saat kadar sürdü' bundan sonra raporun münakaşasına geçilerek, personel tasarısı hakkındaki ana fikirler tesbit edildi-

C. H. P. ve memurlar

C.H. P. büyük memur kitlesini ilgilendiren Personel Kanunu Tasarısının, dört başı mamur bir kanun olarak çıkmasına son derece ehemmiyet vermektedir. Milletvekilleri asgarî geçim haddinin tesbiti en düşük maaşın bile bu haddin üstünde tutulması buna göre maaşların yeniden ayarlanması, fiyat yükselmelerine muvazi olarak maaşların otomatik bir şekilde arttırılması gibi yapıcı teklifleri şiddetle savunacaklardır. Parti üniversite mensuplarının ve hakimlerin farklı durumunun nazarı itibare alınması memurlara mesleki teşekküller kurmak hakkının tanınması, tasarıdaki Meclis mürakabesini azaltan maddenin veya diğer antidemokratik hükümlerin kaldırılması, personel dairesinin istiklâlinin temini gibi meseleler üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Tasarı C. H. P milletvekilleri için hakikaten yeni bir çalışma şeklinin başlangıcı oldu. Milletvekillerinin ferden hazırlanmaları yerine teknik bir organ meseleyi dört başı mamur bir şekilde ortaya koymuştu. Parti siyaseti işte bu teknik bilgi üzerine inşa edildi. Milletvekilleri bu şekilde nazarî olarak faydasından şüphe etmedikleri Araştırma Bürosunun faydasını fiilen görmek fırsatını buldular. Batıdaki modern partiler de başka türlü çalışmamaktadır. Yeni yolda devam ettiği takdirde eski C. H. P. nin manzarası kısa bir zamanda değişecektir. Bu güzel bir "ilk adım" teşkil etti.

Araştırma Bürosu Personel Tasarısının dışında bir taraftan maddî güçlüklere rağmen kütüphanesini zenginleştirmeğe çalışırken diğer taraftan seçimler işçi meseleleri yatırımlar, Kıbrıs, imar gibi çeşitli mevzularda araştırmalar yapmaktadır. Maamafih C. H. P. nin bu yeni "fikir cephaneliği"nin büyük sürprizleri gelecek bütçe müzakereleri sırasında ortaya çıkacaktır.

Yâveler

Eğer Ankaranın C. H. P. li milletvekili Selim Soley, Büyük Meclis kürsüsündeki İsmet İnönünün başka bir kimse hakkında kullandığı tâbirle- marifetlerinin seçmenleri üzerinde, partilileri üzerinde, nihayet millet üzerinde müsbet tesir yarattığını sanıyorsa, aldanıyor. Büyük Meclis kürsüsünün bir nezahati olmak gerekir ve bütün milletvekillerinin o nezahat çerçevesi içinde kalmaları icap eder. Tabii, Selim Soley dahil.. Halbuki Ankaranın C. H. P. li milletvekili, galiba kendisini bu nevi kaidelerden muaf addediyor.

"Yardımcının iktidarsızlığı yüzünden çocuklarımız okuyamamaktadır", "Yardımcı ademi iktidarı iktidar diye terennüm etmekte yektadır", "Maarif Vekiline düşen, Çayırbaşında inşa ettirdiği malikânesinde istirahate çekilmektir".. Bunlar, bir Bakanı sıgaya çekmeye kalkışan milletvekillerinin ağızlarına yakışan lâflar değildir. Bunlar, but tanesi her gün bir muayyen tabakaya mensup şahıslar arasında yasılan sözüm ona nüktelerdir. Böyle imâlardan medet ummak, böyle imâlarla ciddi dâvaların müdafaasına kalkışmak, aslı faslı olmayan dedikoduların dolaşmasını fırsat bilip yakışıksız tecavüzlerde . bulunmak iş değildir. Celâl Yardımcı hakkında ne tenkit mevzuları vardır.. Celâl Yardımcının zihniyeti ve icraatı mevzuunda söylenecek neler bulunmaz.. Bunları bırak, iktidar ademi iktidar, Çayırbaşında malikâne -Yardımcı hakkında herşey söylenir, politikada servet edindiği asla söylenemez- edebiyatı yap. Bu, Selim Soleyin rakibini sadece yükseltir. Selim Soleyi ise... yükseltmez.

Ama öyle münakaşalarda, hiç yakışık almayan başka bir taraf vardır. Çirkin imâlara hedef olanların, hislerine kapılarak dahi olsa, "Maarif Vekâletinin iktidar veya ademi iktidarı olup olmadığının anlaşılması için, çok rica ederim çalışma sahası ibraz etsinler, kendisine bunu ispat edelim" neviinden mukabelelerde bulunmaları! Üst seviyede kalacak yerde, hem de bir hükümet azasının rakibin katına inmesinde mana görmek kabil midir? Büyük Meclis kürsüsünün böyle gösterilere, ispat tekliflerine en uygun yer olmadığını kafalarımıza bir iyice yerleştirsek, beyler!

Faik Ahmet Barutçu
timin hizmetinde

Tahkikatlar

Zeyni Gediğinde olanlar

Bu haftanın ortasında, bir siyasi mesele haline getirilen "Özalp hâdisesi" gazetelerin birinci sayfasında türlü vesilelerle yer alırken uzunca boylu, esmer, genç bir adam kendisine Erzincan savcılığı tarafından gönderilmiş bir yazıyı, tekrar ve tekrar okuyordu. Yazının altında Savcı Ali Rıza Önderin imzası vardı. Bu, İstanbulda Aksaray semtinde Baba Hasan Âlemi mahallesi Meçhul Asker Sokak 5/1'de oturan Doğan Kılıçın -yani, uzunca boylu, esmer, genç adamın- bir dilekçesine cevaptı. Bildirildiğine göre "Doğan Kılıçın şikâyet mevzuu yaptığı iş idare ve zabıta âmir ve memurları tarafından idari vazifeleri sırasında ve resmi memuriyet sıfatlarından münbahis olarak işlenen suçlara taalluk ettiği anlaşıldığından memurin muhakematı hakkındaki kanun hükümleri dairesinde gereği yapılmak üzere!" tahkikat evrakı Erzincan Valiliğine gönderilmiş ve keyfiyetten Adalet Bakanlığı haberdar edilmişti.

Doğan Kılıç yazıyı bir defa daha okuduktan sonra maziyi hatırladı. Yirmi sene geçmişti. Yirmi sene.. Hâdiselerle dolu yirmi sene. O tarihte dokuz yaşında bir çocuktu. Ama herşey, sanki dün cereyan etmiş gibi gözlerinin Önündeydi.

Hikâyenin başlangıcı

1938 senesinin yazıydı. Sıcak bir gündü. Hasat zamanıydı. Tarlada iki büklüm, ellerindeki orakları yeknesak hareketlerle sallayarak ekin biçen ve hep bir ağızdan inlemeyle ağlama arası ezik bir Eğin havası tutturmuş olan köylüler birden susmuşlardı.

Karşıdan, kır atın üstüne binmiş bir jandarma subayı ile ateşe hazır tüfeklerinin namlularına süngü takılmış yirmi, belki de otuz asker geliyordu. Köylüler hiç bir harekette bulunmadan, ürkek gözlerle bakmışlardı. Jandarmalar yaklaşmışlar, teker teker hepsinin üzerini aramışlar ve tarlalar boyunca yayılmış erkekleri gelişigüzel önlerine hangisi çıkmışsa, toparlamışlardı. Neş'e içinde çalışmakta olan köylüler bir ölüm korkusu ile jandarmaların peşinden sürüklenip gitmişlerdi. Sayıları, daha sonra kendilerine katılanlarla beraber kırkı, kırkbeşi buluyordu. Hâdise, Erzincanın Canciye Nahiyesine bağlı Küçük Mercan Sürbahan köyünün tarlalarında cereyan etmişti. Köylüler -ki içlerinde köyün muhtarı da vardı- nereye götürüldüklerini, niye götürüldükleri hususunda tek kelime öğrenememişlerdi. Gerçi Muhtar Jan-

D. P. nin

Cenabı Haktan bir daha göstermemesi niyaz edilen "o seçim gecesi" nden beri D. P., mutlaka bir şeyler yapmanın zaruri olduğuna inanmıştır. Hakikaten, seçimlerden evvel büyük bir itimatla "şeriatın keseceği parmak" tan, "seçmenlerin son vereceği fitne" den bahsedenler için, reylerin yarısından azını almak büyük bir sürpriz olmuştur. Bu sebeple seçim neticeleri zihinlerde bir "tehlike çanı" nın aksi sadasını uyandırmıştır. Sayın Menderesin Ankarada eskisinden daha fazla görünmesi, sık sık yapılan Genel Kurul toplantıları, Bakanların yurt içindeki "nabız yoklama" seyahati bîr şeyler yapmak ihtiyacının tezahürleridir.

Tabii ki evvelâ hastalığın teşhisi lâzımdır. Acaba D. P., muhalefetin muvaffakiyetini hangi sebeplere bağlamaktadır? Görünüşe göre, D. P. nin rey kaybı, teşkilâttaki aksaklıklar, hayat pahalılığı ve meşhur imarın vatan sathına henüz yayılmamış olmasıyla izah edilmektedir. Rejim, meselesinin, bazı genç ve aydın çevreler hariç, seçimlerde mühim bir rol oynadığına inanılmaktadır. Sayın Menderesin tekrar tekrar "rejim buhranı mı, o da neymiş" diye müstehzi bir şekilde konuşması bunun delidir. İçtüzüğün tâdili, gazetelere yapılan kâğıt tevziatının daha sıkılaştırılması, hürriyetler mevzuunda D. P. İktidarının hangi istikamette ilerlediğini göstermektedir. Bir an için, rejim buhranının mühim bîr rol oynadığı kabul edilse bile, daha fazla hürriyetin; hayat pahalılığının yarattığı memnuniyetsizliği iyice açığa vurarak, faydadan çok zarar getireceği düşünülmektedir. Sonra, D.P. Grubu içinde, şiddet taraftarlarının sayısı, 1946 yıllarına hasret çekenlerden az değildir. Ezelî iyimserlerin baharın müjdecisi saymaya tenşe oldukları Bölükbaşının serbest bırakılması veya Hür. P. ye gösterilen iltifat, yumuşamadan çok farklı sebeplere dayanmaktadır. D. P. liderleri, bu şekilde İngilizlerin asırlardır dış siyasetlerinin temel prensibi yaptıkları "parçala ve hükmet" formülünden ilham alarak, ana muhalefet partisini tek başına bırakmaya çalışmaktadırlar. Muhalefeti par. çalama gayretlerinin yanında, hizipçilikten muztarip parti teşkilâtına esaslı bir şekilde çekidüzen vermeye çalışılacağı muhakkaktır.

O halde D. P. nin rejim meselelerinde daha anlayışlı ve daha yumuşak davranmasını beklemek lâzımdır. Acaba sertlik siyasetinde son noktaya kadar gidecek midir? Böyle bir şey, en hafif bir kelimeyle, tam bir macera olacaktır. Macera yolunu seçmek için ortada hiçbir sebep mevcut değildir. 1946-1950 yılları arasında, bir çok defa ölçü ve itidal örnekleri veren liderlerin bu hakikati sürdükleri şüphesizdir. Tabii ki İktidar, şu veya bu hâdise karşısında, yıllardır devam eden "yarım tedbirler" listesine yenilerini eklemekten kendisini alamıyacaktır. Ama bu yarım tedbirlerin ne dereceye kadar tesirli olduğu malûmdur. Hatta bazı kimseler, atılan taşın ürkütülen kurbağaya deyip değmediği hususunda mütereddittirler...

Rejim meselesine çare bulmayı reddeden D.P. İktidarı, seçimlerdeki muvaffakiyetsizliğinin hakiki sebebi saydığı hayat pahalılığı ve imar meselelerini halledebilecek inidir? "Hele bir yatırımlar meyvalarını versin, herşey düzelecek" Credo'sundan en müminler bile şüpheye düşmeye başlamışlardır. Bu inancın bir an için doğru **oldu**ğu kabul edilse bile, meyvaların olgunlaşması uzun yıllar alacaktır. Halbuki hayat pahalılığına karşı bir iki yıl içinde bir çare bulmak lâzımdır. Bunun için de, enflâsyona karşı radikal tedbirler almak gerektiğini herkes bilmektedir. Fakat ne var ki, enflâsyonla mücadele, hiç hoşa gitmiyen çarelere başvurmaya ihtiyaç göstermektedir: İktidar meşhur Millî Korunma tatbikatı dışında, enflâsyonu durdurmak için, bazı ufak tefek teşebbüslerde bulunmuştur. Meselâ 1958

darma Subayına, kabahatlerinin ne olduğu yolunda bir sual sormak cesaretini göstermişti. Ama aldığı cevap, saklayan bir kamçının sesi olmuştu.

Sonra köylüler, kendi köylerine doğru götürüldüklerini farkederek ümitlenmişlerdi. Köye yaklaştıklarında onları ilk çocuklar, sonra da kadınlar karşılamıştı. Erkeklerini elleri kolları bağlı, etrafları silâhlarla çevrili görünce kadınlar telaşlanmışlar ve babalarının, kocalarının, ağabeylerinin üzerine atılmak, boyunlarına sarılmak istemişlerdi. Ancak kamçının yılan ıslığına benzeyen sesi kadın ve çocukları da bir anda çil yavrusu gibi dağıtıvermişti.

Kafile doğruca Semo İbrahimin köyün kenarındaki ahırına yönelmiş ve köylüler bu ahıra kapatılmışlardı. Mercan Sürbahanın erkekleri, tam üç gün üç gece ahırda bir temerküz kampındaymışlar gibi muhafaza edilmişlerdi. Bu arada ahıra

Doğan Kılıç
Kan davası

civar köyler olan Brastik, Ergan, Gelinsi, Kizmikör, Muhacur, Kalecik, Girlevik, Balıbeyi, Tilek, Erdene, Dereköy, Ürek ve Ekrekhumma köyünün Kamlar mezrası ve hatta Erzincan Vilâyet merkezinden de insanlar getirilip kapatılmıştı. Temerküz kampı olarak Semo İbrahimin ahırının seçilmesinde, ahırın çok sağlam olması ve kaçma imkânları vermemesi kadar, Sürbahan köyünde bir jandarma karakolunun bulunmasının da tesiri olmuştu.

Üç gün boyunca ahırda sıkı bir muhafaza altında bulunan köylüler» abdestlerini yapmak için dahi dışarı salınmamışlardı. Tam manasıyla bir tedhiş havası esen köyde ise, içerdekilerin köy yollarında çalıştırılacakları rivayetleri dolaşmıştı. Ne var ki, köy yolunda çalıştırılacak insanları aç susuz bırakmakta bir mana yoktu. Sonra, ahırın civarına kimsenin sokulmasına müsaade edilmemesi de endişeleri katmerlendiriyordu. Bu ne biçim işti?

Küçük Doğanın macerası

Köylülerin hapsedildiklerinin ikinci günüydü. Gece karanlığından istifade eden orta yaşlı bir kadın ve biri dokuz, diğeri yedi yaşlarında iki çocuk sessiz sedasız ahıra yaklaşmışlardı. Kadının adı Gülşah Billurdu. Bir yolunu bulup hapsedilenlerin en yaşlısı olan babası Kamber Deliceyi görmeğe çalışacaktı. Yanındaki çocuklar ise kendi yeğenleri ve Kamber Delicenin pek sevdiği yetim torunları Doğan Kılıç ile Haydar Kılıçtı. Ancak, ahıra sokulduklarında karşılarına iri kıyım bir jandarma çıkmış ve ne aradıklarını sormuştu. Çocukların ve Gülşah Billurun bütün yalvarmalarına, hiç değilsede bir dakikacık dedelerini göre-

TENAKUZLARI

Doğan AVCIOĞLU

Bütçesinde tasarruflar yapmağa çalışmıştır. Fakat Devletin iktisadî mahiyetteki müesseselerinin Merkez Bankasına başvurmasını önlemek için, bu müesseselerin sattıkları malların veya hizmetlerin Hatlarına zam yapmak gerekmektedir. Son zamanlardaki bazı zamların, hayatın ucuzlıyacağının vâdedildiği bir anda vatandaşlar üzerinde yarattığı kötü hava, İktidarın 'bu yolda devam etmek arzusunu frenlemektedir. Diğer taraftan gayretlere rağmen ortaya tasarrufkâr bir bütçe koymak mümkün olmamıştır. Fiatların hızla yükseldiği bir devirde, yeni vergilere başvurmadan bütçe tasarrufları çıkartmak hakikaten güç bir iştir. Ama yeni vergiler lâfının nahoş tesiri karşısında gerilememek te her yiğidin hara değildir. Enflâsyonun kaynaklarından biri olan dış ticaret primleri de, ya bunları bütçeden karşılamak, ya paranın dış değerini ayarlamak sayesinde zararsız bir hale getirilebilecektir. Yani ya vergileri arttırmak, ya devalüasyona gitmek lâzımdır. İki şık da hoş değildir. Kredi musluklarını kısmak keza bir çok feryatlara ve hatta bazı iflâslara sebep olacaktır. Hele zirai kredileri, kısmak şöyle dursun, arttırmaktan vazgeçmek ve sıkı bir kontrole tâbi tutmak bile en cesur kişilerin aklından, hayalinden geçiremiyeceği bir cüretkârlık nümunesidir. Enflâsyon durduğu takdirde de, hâlen "çelik ciğer" sayesinde teneffüs eden iktisadî hayatın nekahet devresi zarfında, piyasada görülecek olan durgunluğun ve bazı iflâsların uyandıracağı telâş ayrı bir derttir.

İşte bütün bu sebepler, iktidarın enflâsyonla mücadele, yolunda gösterdiği bir iki iyi niyet emaresinin niçin uzun ömürlü olmadığını ortaya koymaktadır. 'Hayat pahalılığına bir çare bulmak istiyen D. P. iktidarı, alınması zarurî nahoş tedbirler karşısında gerilemektedir. Esasen İktidar, bir taraftan enflâsyonu durdurmayı düşünürken, diğer taraftan imar faaliyetini hızlandırmak istemektedir. Bu iki gaye tabii ki tenakuz halindedir. Mevsimsiz imar, enflâsyonu körükliyecektir. Ama her ile, ilçeye, hatta köye, hiç değilse bir "hâtıra" bırakmak arzusu daha ağır basmaktadır. Sayın Başbakan Bütçe müzakereleri sırasında "hele imarı bir dış tediye meselesi olmaktan çıkarsak..." derken bu arzuyu ifade etmektedir. Yeni kurulan İmar Bakanlığı, teşkilâtını genişleten Emlak Bankasıyla muvazi olarak önümüzdeki yıllarda, vatan sathındaki imar faaliyetini genişletecektir.

Demek ki D. P. nin gelecek secimler için elinde, başlıca koz olarak imar kalmaktadır. Yalnız bütün vatan sathını imar etmenin mümkün olmadığı, bir yere yapılan "hediye"nin, hediyesiz kalan diğer yerde memnuniyetsizliği arttırdığı ve imardan sevinenler kadar imarzedelerin de mevcut bulunduğu unutulmamalıdır. Esasen terazinin bir kefesine imar öbür kefesine hayat pahalılığı ve yoklar konursa ikinci kefenin ağır basacağından şüphe yoktur. Asıl büyük ümide, yani yatırımların meyva vermesine gelince, bu ümit gemisinin daha çok uzun yıllar ufukta belirmiyeceğini iktisadi radarlar katiyetle söylemektedirler. Dünyanın dört bucağında araştırılan dış yardım, elde edilse bile, şimdiki iktisadî gidişten vazgeçilmediğine göre, sadece bir kaç ay için "deliği tıkamak" tan başka bir netice vermiyecektir. İyi bir mahsul de, içinde bulunduğumuz güçlükleri kötü mahsul yularına bağlıyan İktidarın elinden, eski bir mazereti daha alıp götürecektir.

Nailce İtibariyle toparlanma ve birşeyler yapma gayretlerine rağmen, D. P., bir çıkmaz içinde bulunmaktadır. Ne Prezidansiyal sistem, ne diğer bir buluş, bu durumu değiştiremiyecektir. O halde hiç bir sürprize meydan bırakmamak gayesiyle ana muhalefet partisi, bir kaç yıl sonraki müsabaka için, teşkilâtını şimdiden sıkı bir antrenmana başlatmalıdır.

bilmek için ısrarlarına karşı jandarma "olmaz" diye diretmişti. Ama Gülşah Billur, hayatından son derece endişe ettiği babasını muhakkak görmek istiyordu. Kolundaki tek ziyneti, kalın bir 'altın bileziği, çıkarıp jandarmaya uzatmıştı.

Nitekim bilezik, biraz sonra aksakallı, zayıf ve uzun boylu ihtiyarı, kadınla çocukların karşısına çıkarmıştı. Kamber Delice bitkin bir haldeydi. Kısa bir hoş-beşten sonra baba- kız şöyle konuşmağa başlamışlardı:

"— Korkma baba, yakında sizi serbest bırakırlar"

"— Yok kızım. Bizi öldürecekler, bunlar. Köy yolu yaptıracakları hikâyesi de yalan. Köy yolu yaptırmak için seksenbeşlik ihtiyarı mı getirirler? Nerede kaldı yolda çalışmak ben doğru yolda bile yürüyemiyorum".

ti. Nihayet Gülşah Billurla iki çocuğun dedelerini ziyaret ettikleri gecenin sabahı, Semo İbrahimin ahırı civarında kıpırdanmalar artmıştı. Süngülü jandarmalar bir oraya, bir buraya koşuşuyorlardı. Mahpuslar elleri iplerle bağlı olarak teker teker dışarıya çıkarılıyor sonra da bir uzun ipin ucuna diziliyorlardı. Bütün köylüler böylece sıra haline getirilince kafile, jandarmaların nezâreti altında Mercan Sürbahanın güneyindeki mezarlığın arkasındaki bayırdan, Zeyni Gediğine doğru itile kakıla götürülmüştü. Kervan gözden uzaklaşırken arkada bağrışıp, çağrışanlar büsbütün çoğalmış, kendilerini yerlere atanlar görülmüştü. Birkaç jandarma, Mercan Sürbahandan çıkan yolu tutmuş ve götürülenlerin akrabalarının kendilerini takip edememesi için tertibat almıştı.

etmekte bırakılır bırakılmaz, derhal koşmağa başlamışlardı. Yüzlerce kişi, demin jandarmaların indiği yokuşu nefes nefese tırmanmıştı. Ama Zeyni Gediğinin ardındaki bir çukurda gördükleri manzara hepsinin oldukları yerde çakılıp kalmalarına sebep olmuştu. Dehşetten nutukları tutulmuştu. Üzerlerindeki süngü ve kurşun yaralarından hâlâ kanlar akan kırk kırkbeş ceset üst üste yığılmıştı.

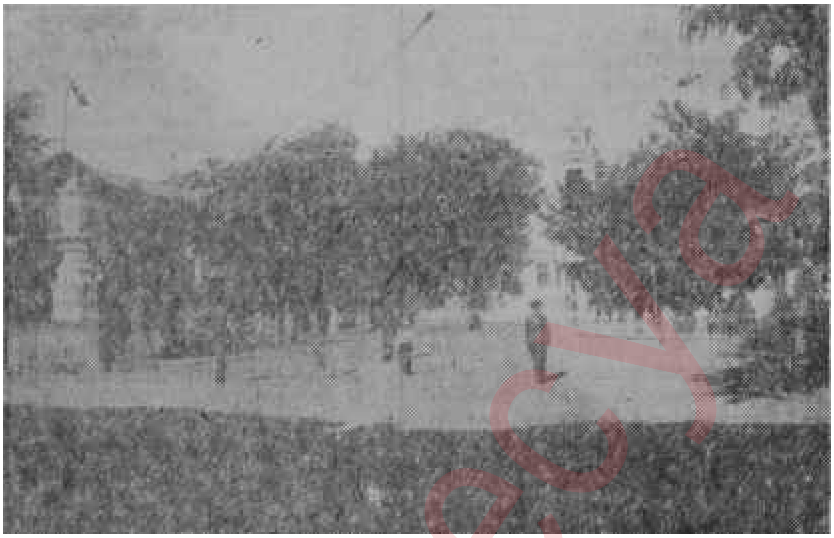
Yirmi sene sonra

Aradan yirmi yıl geçtikten sonra bugün bile Zeyni Gediğin den geçenler o çukura korku ve dehşetle bakarlar. Çukurda hâlâ bazı insan kemiklerinin durduğu söylenir. Ölü sahipleri ancak yakınlarının cesetlerini oradan almışlar, geri kalanlar ise, kimin nesi oldukları bilinmediğinden, kurtlara kuşlara bırakılmıştı..

Yıllara rağmen Mercan Sürbahanlılar Zeyni Gediğindeki o mahut çukurun civarından geçmek istemezler. Orayı uğursuz sayarlar. Pek nadir olarak, bazı ihtiyarların o civardan geçerken acele ve endişeli durdukları, ellerini göğe kaldırarak Fatiha okudukları görülür. Ama Fatihasını bitiren hemen kalkar, ora] dan süratle uzaklaşır.

İlk resmî müracaat

Bütün bunlar Doğan Kılıçın gözleri önünden, bu haftanın ortasında bir defa daha gelip geçti. Dedesinin öldürüldüğünü bizzat gören küçük çocuk büyümüş, okumuş Amerikaya giderek sekiz sene kalrnış, New England'da müzik Ve felsefe tahsili yaptıktan sonra, yurda dönmüştü. İlk iş olarak da Erzincana koşmuş, Mercan Sürbahana geçmişti. Köyden yirmi yıl evvel çı kan Doğan Kılıcı tanımamışlardı Ama dedesi Kamber Deliceden, ha lası Gülşah Billurdan ve diğer akrabalarından bahsedince hafızalar tazelenmişti. Genç adam görmüştü ki. katliamın hesabının sorulmasını istemek hiç kimsenin aklına gelmemişti. Mesele hâlâ karanlıktaydı. Köylüler neden öldürülmüşlerdi, kim emir vermişti. Katliam nereden icap etmişti, o sırada devam eden Dersim hâdisesi akisleri ile alâka sı var mıydı, yoksa sünni - alevi düşmanlığının bir neticesi miydi? Hiç, hiç bir şey bilinmiyordu. Hâdiseye hiç, hiçbir ışık düşürülmeli mişti. Bunun üzerine Doğan Kılıç Mercan Sürbahanla birlikte civar köyleri de teker teker dolaşmıştı. Bundan yirmi yıl evvel işlenen top lu cinayetin yerini yeniden görmüştü. Bu arada öldürülenlerin yakınlarını da arayıp bulmuştu. İlk ağızda tesbit ettiği isimler onbeş kişi civa rındaydı. Bunların bir çoğunun oğulları, torunları hayattaydı. İstenilen malûmatı veriyorlardı. Meselâ Sürbahanda İnco Halilin çocukları, Kizmikörde Kâzım Dede ve avanesinin yakınları, Muhacur kö

1938'de Erzincan şehri

Bir devir o yüzden kapandı ya..

Gülşah Billur da bu kanaatteydi ama, bir türlü inanmak istemediği hakikati bir de babasının ağzından işitince dayanamamış, ağlamaya başlamıştı. Bunun üzerine iri kıyım, esmer jandarmanın bir pençeye benziyen eli ihtiyarın ensesine yapışmış, onu ahırın kapısına doğru sürüklemeğe başlamıştı. Kamber Delice sürüklenirken, iki ufak çocuğu Doğan ve Haydar Kılıcı işaret ederek "Şurada iki öksüzüm var,gökte Allaha, yerde sana emanet ediyorum" diye haykırmıştı. Kamber Delicenin telaşı ne ölüm korkusundandı, ne yolda çalışmak endişesinden. Düşündüğü tek şey, daha yumruk kadarken anasız, babasız kalan Doğan ve Haydarın akıbetleri idi.

Istırap panayırı

Sürbahan köyünde üç gün korku, endişe ve dehşet içinde geçmiş-

Kervan giderken yokuşta tökezleyip yere düşen Kamber Delice önce sert, insafsız tekmelerle ayağa kaldırılmak istenmiş, sonra da arkalarından bakan kadınların ve çocukların gözleri önünde bir süngü darbesiyle öldürülmüştü.

Kervan, Zeyni Gediğinde kaybolana kadar gözyaşlarının bulandırdığı bakışlar tarafından takip edilmiş, sonra eriyip gitmişti.

Facianın son perdesi

Kervanın gözden kaybolmasından takriben iki saat sonra jandarmalar, Zeyni Gediğinde yeniden görünmüşlerdi. Ama bu sefer süngüleri, kasaturaları bellerine takılmış ve üstelik yalnız olarak. Yavaş yavaş yokuştan inmiş, Mercan Sürbahana girmişler, sorulan suallerin de hiç birine cevap vermemişlerdi.

Gidenlerin arkasından göz yaşı dökenler, istedikleri şekilde hareket

yünden Cafuoğlu İsmail ile oğlunun ve Gül Ağa ile Yusuf Ağanın çocukları ve torunları, Balıbeyinde de Ağanın ve Davu-un oğulları sağdı. Ekrekhummada ise Musto Oğlunun oğlu Emisi Kırkıç İbrahim, sorulduğunda, bütün hikâyeyi anlatabiliyordu. Gene aynı köyden Seyit Papilin oğulları da babalarının nasıl öldürüldüğünü yakından görenler arasındaydı.

Hoş bütün bunlara ne lüzum vardı? Bizzat Doğan Kılıç, gözlerinin önünde dedesinin nasıl süngülenerek öldürüldüğünü hatırlamıyor muydu. Onun hakkım aramalıydı. İstanbula döndüğünde bir dilekçe ile Cumhuriyet Savcısının huzuruna çıkmıştı. Gördüklerim ve bildiklerini bir bir saymıştı. Doğrusu, Doğan Kılıçın ihbarı cesaret isteyen bir işti. Zira anlattığı, öylesine inanılmaz bir hâdiseydi ki, böyle bir ihbarda bulunanın meczup damgası yiyip Bakırköy Akıl Hastâhanesini boylaması işten bile değildi. Fakat Doğan Kılıçın ihbarını çorap söküğünü andıran şekilde başka ihbarlar takip etmişti. Doğan Kılıcın ihbarından iki gün sonra İstanbulda Unkapanında berberlik yapan Murat Koç da aynı mahiyette bir ihbarda bulunmuştu. İhbarda, görgü şahitleri ile katledilenlerin adları sıralanıyordu. Bu iki 'ihbarın gazete sütunlarında yer almasının hemen akabinde Erzincan Savcılığına yeni ihbarlar yağmağa bağlamıştı.

Doğan Kılıcın ihbarında, katledilenlerden onbeşinin ismi kaydedilmişti. Sonra yirmibir isim daha bulunmuştu. İstanbul Savcılığı, Doğan Kılıç ile Murat Koçun ifadelerini almıştı. Müteakiben hâdise ile ilgili dosya Erzincan Savcılığına gönderilmişti. İşte, Doğan Kılıça Erzincan Savcılığından gelen yazı, meselenin aldığı şekli bildiriyordu.

Siyasi akisler

Hâdise, D. P. çevrelerinde hiç iyi karşılanmadı. Hatta, büyük bir asabiyete yol açtı. Katliam tahkikatı iyiydi ama, bunun 1938 yazına tesadüf ettirilmesinin manası var mıydı? 1937 yılına ait bir Karaköprü hikâyesi ortaya atılmış, o nevi işlerde Başbakanların mesul olduğu ima edilmişti. 1937'de Başbakan İnönüydü. 1943'ün Özalp vakası nevinden işlerde ise Türkiyenin Şefinin manen mesuliyeti Sabri Dilek tarafından ilân olunmuştu. 1943 de Türkiyenin Şefi İsmet İnönüydü. Şimdi, demek lâzımdı ki, Mercan Sürbahan katliamı neviinden işlerde bütün mesuliyet sadece ve sadece Malatya milletvekillerindendir. Zira Doğan Kılıcın dedesinin öldürüldüğü tarihte İsmet İnönü Malatya Milletvekili sıfatından başka sıfat taşımıyordu ve hükümet başkanlığını bırakmıştı. Ama en müfrit D. P. liler bile böyle bir hükmü vermenin güçlüğünü gördüler. Asabiyet o yüzden doğdu. Nitekim şikâyetçiler derhal "C. H. P. nin âleti" olmakla suçlandırıldılar. Geçen haftanın başında Doğan Kılıç gazetelere bir beyanat vererek bu ithamları reddetti. Şikâyetçiler sadece hak arıyorlardı. Particilikle, politikacılıkla alâkaları yoktu.

Murat Koç
Unutmayan berber

Hakikaten C. H. P. bu haftanın başlarında, Genel Başkan İnönüye yapılan bütün ısrarlara rağmen hâdiseyi bir siyasi mesele haline getirmeyi ve bazı şahısları itham için kullanmayı şiddetle reddetti. İsmet İnönünün nazarında bu, bir adlî, hâdiseydi. Adlî makamlar tahkikatlarını yaparlar, varsa, suçluları cezalandırırlardı. Suçun başı nereye kadar giderse gitsin.. C. H. P. İktidarı zamanında da Özalp vakası aynı şekilde karara bağlanmamış, koca bir Orgeneral mahkûm edilmemiş miydi? C. H. P. Genel Başkanı "Bir cemiyette cinayet de. hırsızlık da olur. Fakat bu cemiyet hırsızları, ve katilleri mahkemeye verebiliyor mu? Onları cezalandırıyor mu? Bunu yapan cemiyet temizdir'" dedi ve kararından caymadı.

Bunun bir hususi sebebi daha vardı. İsmet İnönü tek parti devrini kendi elleriyle kapatıp, bu neviden cinayetlere daha az müsait olan çok parti devrini birinci devrin böyle mahzurlarını bildiğinden açmamış mıydı?

Bu satırlar yazıldığı sırada tahkikat devam ediyordu. C. H. P. meseleyi Meclise getirmiyecektir. Merakla beklenen "tek parti devri faciaları" nı deşmek merakında plan sayın D. P. milletvekillerinden birinin -meselâ Sabri Dilekin- 1938 yazında, evet 1938 yazında cereyan etmiş bu faciayı da bilinen hassasiyetle deşmek vazifesini üzerine alıp almayacağıdır. Zira bu, o bilinen hassasiyetin hakiki maksadını gösteren bir miyar olacaktır.

Kıbrıs

Maratonun son turu

Bu haftanın başında Ankarada,-ki yabancı siyasî çevreler, başkentte hüküm süren sükûnet karşısında biraz merakta biraz endişedeydiler. Sükûnet, Kıbrıs mevzuunda muhafaza edilen sükûnettir. Gerçi bu mesele Türkiyenin sessiz kalmasıyla ortaya çıkmıştı ama, bir muayyen müddetin sonunda milletçe sesimizi duyurmaya başlamıştık. Nisbeten ehemmiyetsiz hâdiselerde bile, ziyadesiyle kuvvetli reaksiyon gösterdiğimiz hatırlardaydı. Meselâ Harriman'a, Makariosu New York'a çağırdı diye ateş püskürmüştük. Halbuki şimdi, bir çok belirtiye göre dananın kuyruğunun kopmak üzere bulunduğu sırada başkentte hava sakine benziyordu. Bir çok kimse bunu zorlu sözcümüzün yurt dışında, ekserisi protokoler birtakım meselelerle meşgul bulunmasına verdi.

Hakikatte Ankara Konferansından beri Kıbrıs mevzuunda sesi çıkmayan Muhafazakâr Hükümet Yunan seçimlerinin arifesinde, birdenbire harekete geçmiştir. Geçen haftanın son günü, Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd sömürgeler Bakanı Lennox - Boyd ve Vali Foot Başbakanın malikanesinde. Adanın istikbalini tâyin edecek olan görüşmelere başlamışlardır. Ertesi gün İskoçyadan, dönen Macmillan da konuşmalara katılmıştır. NATO toplantısında Selwyn Lloyd'la konuşan Yunan Dışişleri Bakanı ise, Lloyd'un kendisine "Kıbrıs meselesinin halli için. kati mahiyetteki tekliflerini bugünlerde açıklayacağını umduğunu" söylediğini büyük bir "seçim hediyesi" olarak ilânda kusur etmemiştir. Londranın Yunan seçimleri arifesinde gösterdiği bu'"canlılık" herhalde seçmenlerin Karamanlisin partisine olan güvenini arttırmıştır. Maamafih İngilterenin isticali Yunan seçimlerinden çok Vali Foot'un haftalardır gönderdiği S. O. S. işaretlerinin neticesidir. Foot, Londraya yolladığı raporlarda yeni kararlarla ortaya çıkılmadığı takdirde EOKA'nın eskisinden şiddetli bir tethiş hareketine girişeceğini, mutedil Rumlarla İngiltere arasında kurduğu "itimat köprüsü" nün yıkılacağını, Makariosun daha fazla tahammül gösteremiyeceğini ısrarla tekrarlamaktadır. EOKA'nın iki İngiliz askerini öldürmesi, londrayı da durumun ciddiyetine inandırmış ve Vali Sir Hugh,

nihayet cebinde Makariosun tasvip ettiği plân olduğu halde, Londra yolunu tutmuştur.

Eski teraneler

Muhafazakâr hükümetin gizliliğe çok dikkat etmesine rağmen, Foot plânının ana hatları malûmdur: "Ne Taksimi, ne Enosis" gibi menfi bir hükümle başlayan plân, belli bir müddet için adaya muhtariyet tanınmasını istemektedir. Türk azınlığının emniyetini temin hususunda İngiltere sarih garantiler vermeğe, hatta Kıbrısta bir Türk üssünün kurulmasını kabule hazırdır. Üs meselesi hariç, Makarios Foot'la Atinada yaptığı görüşme sırasında plânı kabul etmiştir. Adadaki vekili Kitium vasıtasıyla, İngilterenin acele etmesi şartıyla, plân hakkında fikrini değiştirmediğini Vali Foot'a bildirmiştir. Sir Hugh'un Londra müzakerelerinde güvendiği en büyük koz budur. MacMillan'a ve Lloyd'a Makariosun tasvibinin, Kıbrıs rattığı fırsatın kaçırılmamasını istemektedir. İşçi Partisi de aynı şekilde düşünmektedir.

Foot ilk adım olarak "muteber muhatap" Makariosun Adaya dönmesini istemektedir. Economist'e göre Adadadi mahfiller, terörizm ve kanunsuzluğu önlemek için, en iyi çareyi Makariosun geri gelmesinde bulmaktadırlar.

Bu durumda Muhafazakâr Hükümet ne yapacaktır? Macmillan, Makariosun basının ve muhalefetin Foot plânına getirdiği üçlü yardım karşısında herhalde hissiz kalmayacaktır. Esasen muhtariyet Muhafazakâr Hükümetin yıllardır tatbikine çalıştığı bir fikirdir. Bu sebeple Foot, muhataplarını ikna etmekte güçlük çekmeyecektir. Yalnız İngiltere hükümeti, Adanın istikbali hakkında alacağı kararlara, Yunanistan ve Türkiyenin de muvafakat etmesini istemektedir. 1957 sonunda Foot plânının tatbiki bu muvaffakiyet elde edilemediği için geri bırakılmıştır.

MacMillan - Lloyd - Foot
Başı dertte üç ahbap çavuşlar

işini hal için, büyük bir fırsat olduğunu, bu fırsat kaçırıldığı takdirde Adada müfrit Rumların hâkim olacağını anlatacaktır. Türklerin iddialarının blöf sahasını aşmadığını; ayrı belediyeler kurma fikrinin lâfta kaldığını, taksim hikâyesinin Ankaradan körüklenen suni bir hareket olmaktan ileri gitmediğini iddiayı da ihmal etmiyecektir. Sanki İngiliz gazeteleri de, Foot'la işbirliği yapıyormuş gibi, aynı lâfları tekrarlamaktadırlar. Ciddi Economist, Türklerin tutumunun "taksim tezinin dayandığı iki ırkın güya birarada yaşamasının imkânsızlığı temel fikrini dünya efkârına duyurmak için girişilen bir propaganda hareketi" olarak mütalea edilmesi lâzım geldiğini yazmaktadır. News Statesman "son derece zararlı taksim" hakkındaki "bilgisiz ve sinik propaganda" nın devam etmesine karşı ateş püskürtmekte ve Makariosun mutedil davranışının ya-

Ama İngiltere, Amerikanın yardımı sayesinde, iki tarafı anlaşmaya razı edebileceği hususundaki ümitlerini kaybetmiştir. Yunan hükümeti kurulur kurulmaz, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki müzakereler yeniden başlayacaktır. Türkiyenin taksim tezinde ısrar edeceği muhakkaktır. Bu ısrar, müzakereleri büyük bir ihtimalle neticesiz bırakacaktır.

İngiltere Türkiyeyi taksim tezinden caydırmak için neye güvenmektedir? Müzakereler bir netice vermezse, Muhafazakâr hükümet ne yapacaktır, planını tek başına tatbike geçecek midir? Hâlen Kıbrıs meselesinin iki büyük meçhulünü, bu suallerin cevapları teşkil etmektedir.

İhtimal ki Ankarada da bu cevaplar arandığından yabancı siyasî çevreleri meraka düşüren sükût hüküm sürüyor.

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

D. P. İktidara geçeli beri İsmet İnönü hakkında söylenmedik söz kalmadı. Bu sefer de tutturmuşlar, Özalp hâdisesine karıştırmak istiyorlar.

Hakikaten insan büyük bir şahsiyet olmamalı. Bilhassa İsmet İnönü ' gibi bu millette yarım asırlık emeği olup, bu milletin kalbine altın harflerle adı yazılan ve daima hürmetle anılıp yine büyük müşkülleri onun halledeceğine itimat edilen bir insan. Ondan korkuyorlar mı acaba? Buna imkân yok. Çünkü o hiç bir zaman korkulacak insan olmamıştır. Korkulacak biri varsa, o da Türk milletidir. Çünkü bu millet hiç bir zaman sevdiğine kem getirtmek istemez. Acaba Özalp hâdisesinde küçük dahi bir delil bulup bu milletin önüne sürebilirlerini ki "İşte İsmet İnönü böyle bir adamdır" desinler." O zaman biz de İsmet İnönüyü unutalım.

●

Mecmuanız mümkün mertebe herşeyi olduğu gibi aksettirmeye çalışmakla beraber bir Halk Partili olduğunuz ve bu Partiye faydalı olmaya çalıştığınız malûm. Fakat bu arada ifrat derecede Kasım Gülek ile uğraştığınızı, onun hatâlarını pire ise deve, hizmetleri ni deve ise pire seklinde göstermeye çalıştığınız gözümüzden kaçmıyor. Bu hususta Zafer sizin yaptığınızı yapamaz. E\et, onun da noksanlıkları, hataları olabilir. Fakat C. H. P. nin kara günlerinde, bilhassa Parti muhalefete geçtikten sonra ilk Büyük Kongrede Genel Sekreterlik makamı er meydanı idi, delegelerin seçmek istediği ve sizin de şimdi taraftarlık ettiğiniz bazı ileri gelenler sekreter adaylığından kaçtılar veya buna yanaşmadılar. Zira o zaman Genel Sekreterlik bir çileden, dertten başka şey değildi. Eh, şimdi ise C. H. P. nin istikbali biraz parlamaya yüz tuttu ya...

Mustafa Aksu - Samsun

●

Ana muhalefet partisi Genel Sekreteri Kasım Gülekten istediğiniz nedir? Her sayıda çatıyorsunuz, verip te, alamadığınız bir şey mi var, söyleyin Allah aşkına?

Biz Halk Partililer Kasım Güleki şöyle tanırız: C.H P. muhalefet safına geçtiği vakit Genel Sekreterliğe seçildiğinde canını dişine takarak her tehlikeye göğüs germiş, azimle yılmadan ve durmadan çalışmıştır.

Bir beyanatında der ki: "Elde demir asâ, ayakta demir çarık yurdun dört kösesini durmadan gezeceğiz."' Bunu bilfiil tatbik etti.

İşte, beğenmediğiniz Kasım Gülek Halk Partililerin gözünde iki numaralı liderdir.

Cavit Karaaslan - Nevşehir

M Ü S A B A K A

Netice

"Efendim, birinci mi?"

(Kapaktaki müsabık)

Genç adam, AKİS'in beşinci yıl sayısının kapağını süslemek üzere İstanbuldaki fotoğrafçımızın flâşları beyaz cehresi üzerinde parlamaya başlayıp, gözleri kamaşınca işin şaka kaldırır bir tarafı olmadığına inandı. Ondan evvel nedense bir türlü inanamamış, bütün gece de yatağında "acaba, acaba?" diye dönüp durmuştu.

Geçen haftanın başında Pazartesi akşamı, Kabataş Erkek Lisesinin 48 53 78 numaralı telefonundan bir ses, Hikmet Sami Türkü aradığını söylemiş, telefonun başına Hikmet Sami gelince de kendisine AKİS'in İstanbul muhabiri olduğunu bildirerek mecmuanın 1957 - 1958 yazı müsabakasını kazandığı müjdesini vermişti. Ama Hikmet Sami buna bir türlü inanmadı. Telefonda ikide bir "birinci mi, birinci mi?" diye soruyordu'. Hikmet Sami Türk, müsabakaya hayli geç katılmıştı. Müsabakanın bittiği.30 Nisan 1958 tarihine kadar yazısının neşredilmemesi de ümidini tamamen kırmıştı. Öyle ya, hem yazısını hayli geç göndermiş, hem de bu yazı neşredilmemişti. Demek ki müsabakadan kendisi için hiç ümit yoktu. Ama Hikmet Sami Türk yanılıyordu.

Elenenler

AKİS'in yazı müsabakası şartları ilân edildiği günden itibaren mecmuaye her gün tomar tomar mektup geldi. Hemen her iki mektuptan biri muhakkak ki bir müsabık tarafından gönderiliyordu. AKİS yazı ailesinden teşkil edilen bir küçük jüri bunları teker teker gözden geçiriyor ve şartlara uygun olanlar, olmayanlar diye sınıflandırıyordu. Kısa bir zaman sonra yazıların yekûnu yüzleri buldu. 30 Nisan 1958 günü bu mektupların sayısı beşyüz civarındaydı. Küçük jüri bunlardan ikiyüz kadarını "neşredilebilir" bulmuştu. Neşredilebilir kaydını alanlar tarih sırasına göre bir dosyada muhafaza ediliyor ve üzerlerine konan numaralara göre aralarında kura çekilerek neşrediliyordu. Ama bütün bir yıl içinde neşredilebilenlerin sayısı ancak 46 oldu. Geride yüzaltmışa yakın yazı vardı. 30 Nisan günü, Doğan Avcıoğlu, Cüneyt Arcayürek ve İlhami Soysaldan müteşekkil üç kişilik bir tarama komisyonu bu yazıları bir defa daha neşredilenlerle birlikte teker teker gözden geçirdi. Bu üç kişilik tarama ekibi hemen hergün toplanıyor ve yazıları teker teker okuyarak büyük jüriye verilecek olanları seçiyordu. Nihayet yazılar ayıklana ayıklana onbeşe indirildi. Sonra da, onbir kişilik büyük jüri toplantıya davet edildi.

Atalay Yörükoğlu
No: 8

Büyük jüri ilk toplantısını evvelki haftanın sonunda Cumartesi günü Rüzgârlı sokaktaki AKİS idarehanesinde yaptı. Toplantıya Prof. Afet İnan, Faik Ahmet Barutçu, İsmail Rüştü Aksal, Prof. Fethi Çelikbaş, Cevat Dursunoğlu, Doç. Muammer Aksoy, Übeyde Elli, Doğan Avcıoğlu ve İlhami Soysal katıldılar. Jürinin diğer iki üyesi, Prof. Turhan Feyzioğlu ile Cemil Sait Barlas, o saatlerde toplantı halinde olan C.H. P. Meclisinde olduklarından gelemediler. İlk defa usul meseleleri konuşuldu. Jüri üyeleri, uzun münakaşalardan sonra müsabaka yazılarının bilhassa hangi noktaları üzerinde durulacağı hakkında bir karara vardılar. Bu kararların başında, eğitim meselesi ile dilde sadelik geliyordu. Sonra yazıların okunmasına geçildi. Birden onbeşe kadar numaralanmış olan yazılar teker teker okundu ve üzerlerinde konuşulduktan sonra bu yazılar bir ilk elemeye tabi tutuldu. Büyük Jüriye sunulan onbeş yazıdan yedisi -Nihat Öztas, Atalay Yörükoğlu, Hakkı Gülmen, Cevat Akgönül, Nihat Doğangüneş, Gülgûn Gönenç ve Sekip Cemal Beriker imzasını taşıyanlar neşredilmiş, geri kalan sekiz yazı ise neşredilmemişti. Bunlar da Metin Turgut, Sezai Serhan. Engin Günçe, Hüseyin Özkam, Osman Erdener, Nihad Silâhdaroğlu, Ömer Sakıp, Engin Soyak imzalarını taşıyordu. Bu yazılardan yedi tanesi İlk elemeydi atlatarak ikinci tura kaldı. Jüri üyeleri, dört saatlik bir toplantıdan sonra, finale kalmış olan bu yazıları birer kere daha okumak ve nihai kararı pazartesi günü vermek üzere dağıldılar.

İkinci ve son toplantı, geçen haftanın başında Pazartesi günü saat 15 de gene AKİS idarehanesinde yapıldı. Geçen toplantıda hazır bulunamayan Turhan Feyzioğlu ve Cemil Sait Barlas da yerlerini almışlardı. Finale kalan yedi yazı bir kere daha okundu. Herbirinin üzerinde ayrı ayrı münakaşa edildi. Nihayet sıra oylamaya geldi. Gizli oy, açık tasnif usulüyle yapılan secimde önce birinci seçildi. Birinciliği 10 numaralı yazı kazandı. 10 numaralı yazının imzasına bakıldığında Hikmet Sami Türk adı görüldü. Hikmet Sami Türk yedi oyla birinci seçilmişti. Bundan) sonra ikincinin tesbitine geçildi. Gülgûn Gönünç imzasını taşıyan 4 numara da gene yedi oyla ikinci seçildi. AKİS yazı müsabakasının üçüncüsünün seçimi, reylerin birhâyli dağılmasına sebeb oldu. Atalay Yörükoğlunun 6 numarayı taşıyan yazısı rakipleri Nihat Doğangüneş ve Sezai Serhanın üçer oyuna karşılık oylardan dördünü alarak üçüncülüğü ka-andı. Bir oy da Cevat Akgönüle gitmişti.

Gülgün Gönenç
Kıl farkı

Müsabaka neticelerine göre Hikmet Sami Türk "Demokratik Rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?" başlıklı yazı müsabakasının birinciliğine seçilmekle 1000 liralık büyük mükafata ve AKİS'in beşinci yıl sayısında kapakta resminin neşredilmesine hak kazanıyordu.) İkinci Gülgûn Gönenç 500, üçüncü Atalay Yörükoğlu da, 250 liralık mükâfatları alacaklardı.

Kalburun üstündekiler

Jüri neticeyi tesbit ettikten sonra herkes birbirine sordu: "Kim bu Hikmet Sami Türk? Tanıyan var mı?" Ama hayır Hikmet Sami Türkü kimse tanımıyordu. Müsabakaya gönderilen yazıların orijinalleri bulundu. Bunların üzerlerinde adresleri vardı. Hikmet Saminin adresine bakıldı. Adres gayet muhtasardı. "Hikmet Sami Türk, Kabataş Er-

Birinciliği Alan Yazı

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

Hikmet Sami TÜRK

Bu mesele her milletin tarihi gelişimine ve sosyal yapısına göre farklar arzeder. Bununla beraber yüzyılları dolduran uzun mücadelelerin, tecrübe edilen çeşitli yolların verdiği neticeler ortadadır ki; girişecekleri demokratik hareketi çok ağır bir bedelle ödemek istemeyen milletler insanlık aleminin bu müşterek hazinesinden faydalanmalıdırlar.

Müesseseleri itibariyle demokrasi, devlet iktidarının suiistimal edilmesi ihtimalinde toplanan âmme şüphesinin teşkilâtlandırılmasıdır. Geniş planda **ise,** hu İhtimale karşı yatandaşların kollektif bir savunmaya geçişini ifade eder. Demokrasi, vatandaşın siyasi ilgisine en fazla ihtiyaç duyan bir rejimdir. Demokrasinin sağlam işliyebilmesinde hiçbir şey vatandaşın uyanık dikkati kadar müessir olamaz. Çünkü iktidar sahipleri, bütün müesseseleri insan ve cemiyet saadetini ihmal edecek birtakım maksatların uygun istismar âleti haline getirebilirler. Bu yüzden demokrasinin asıl garantisi, vatandaşın sırası geldiğinde tepki göstermesini, protesto etmesini bilen siyasî şuurundadır. Bir memleketin vatandaşları iktidar sahiplerinin hareketlerine bu tipten bir mukabele gösterebilecek olgunluğa erişmedikçe, o memlekette insan hak ve hürriyetlerinin 'ciddi bir önem taşıyıp taşımaması ancak iktidarda bulunanların bu husustaki anlayış ve lütuflarına bağlı kalmaktan kurtulamayacaktır.

Burada realist bir müşahedeyi tesbit zarureti vardır: Cemiyeti teşkil eden bütün fertlerin demokrasinin kurulmasında ye idamesinde aynı derecede hizmet görebileceği söylenemez. Yetişme tarzları, kültürleri, kullandıkları yayın organları sayesinde olayları yakından ve derinlemesine tahlil edebilecek güçte olanlar, bu imkânlı durumlarının kendilerine yüklediği mesuliyeti müdrik olmalıdırlar.

Millet bir kere demokratik rejim içinde yaşamak iradesini açıkladıktan sonra, onu değerlendirmek ve şekillendirmek ilk önce aydınlara terettüp eden bir ödevdir. Öyle ki demokratik idealin normal bir mecraya sokulmamasında aydınlar ne kadar şuçlandırılsa yeridir. Hele demokrasinin soysuztaşmasında, bu kelimenin nihayet daima en samimi niyet ve ümitlerini takibeden halk kütlelerini, kandıracak bir cazibe etiketi derecesine düşürülmesinde en büyük kötülük aydınların ihanetinden gelir. Aydınlar halka doğruyu bildirmez ve anlatmazsa karanlıktaki çoğunluğa ışığı kim gösterecektir?

Bilhassa aydınlar, küçük hesapları davranışlarına ölçü yapmamak, gayretlerini insan camiasının gerçek saadetine yönelen idealin kadrosu içinde birleştirmek durumundadırlar. İdealizm, bir bakıma- insanın kuvvet önünde duyulan tabii korkuyu aşması, kanaatlerini savunmak uğruna her tehlikeyi göze almasıdır. Bir memlekette kuvveti ellerinde tutanlar bu idealizmi susturmak için her çareye baş Vurabilirler,; bütün Zulüm ve işkence makinaları durmaksızın çalıştırılabilir; fakat hiçbir şey inanmış insanların kuvvetine ve en zor şartları bile bertaraf edecek meşru imkânlar bulunacağına eşit veya üstün olamaz. Bu dâva uğruna fedakarlar çıkartamayan bir millet, demokratik, rejim içinde yaşayacağı hülyasına kapılmamalıdır.

Diğer taraftan aydınlar,' halkı demokratik düzenin icaplarını yerine getirebilir seviyeye ulaştırmalıdırlar. Bir halk eğitimi seferberliği, demokrasi prensiplerinin kökleşmesinde ve tamamen benimsenmesinde isabetli bir tedbir olur. En uzak köyde yaşayan çobana kadar herkes haklarını ve mesuliyetlerini öğrenmelidir. Aksi takdirde anayasa metinlerinde bir insan hak ve hürriyetleri listesinin bulunması lâfzı bir kıymeti haiz olmaktan ileriye gidemez, böyle bir cemiyette anayasa istifade edilmeyen hayalî hürriyetler katalogu olarak kalabilir. Bu bakımdan aydınlar halkı yetiştirmek, demokratik geleneklerin vücut bulmasına zemin hazırlamak ödevindedider. Ayrıca, bizzat hareketleriyle, öncü ve örnek olmalıdırlar.

Demokrasinin ayrılmaz vasfı siyasi partilerin mevcudiyetidir. Fa kat daha önemli bir taraf vardır ki, o da en başta parti bünyelerinin demokratik olması lüzumudur. Siyasî partiler, memleket işlerinin hangi istikamette gitmesi gerektiği hakkında genel temayülleri temsil ederler. Partiler genel halk temayüllerinin geniş bir müsamaha havası içinde belirmesini kolaylaştırıcı yapıda olmalıdırlar. Eğer partiler, güya disiplini korumak endişeleriyle monolitik bir karakterin donuk kalıplarında serbest düşünceyi boğuyorsa, eğer partilerin tutumunu **alt** kademelerden itibaren gelecek bir görüşler tartışmasının muhassalası değil de sadece tepeden inme emirler tâyin ediyorsa; demokrasi denilen şey haddizatında cemiyette iktidar çarpışması halinde bulunan birkaç lider veya oligarşik zümre arkasından bütün bir milletin sürüklenmeğidir. Bu, bir devler savaşının sanki cemiyetin dâvası buymuş gibi bir maske altında yürütülmesinden başka bir şey midir?

Demokratik bir hareketin eksiksiz olabilmesi için siyasî alanda varılacak hedefler yanında sosyal demokrasiyi de gerçekleştirmeyi gaye edinmesi gerektir. Her cemiyet bütüne ait ortak noktaların gerisinde bir menfaatler, dolayısiyle bir sınıflar yekûnundan ibarettir. İçerisinde dar bir azlığın dahi olsa ezildiği bir cemiyetin ne dereceye kadar demokratik olduğu, demokrasinin hangi sınıfın sınırında bittiği haklı soruların konusu olabilir. Tek başlarına haklarını savunmakta ekseriya zayıf bir başarı şansına sahip olan fertler, mesleki teşekküller halinde birleşmeli, menfaatlerine gelecek tecavüzleri toplu ve kuvvetli bir tarzda karşılayabilmelidir. Üyelerinden birinin **veya** bazılarının maruz kaldığı haksızlık karşısında sesini yükseltmeyen bir cemiyet, yarın başka tecavüzlerin artan bir cür'etle daha geniş tabakalarına gelmesini beklemelidir.

Demokrasi bir defa kati surette teessüs ettikten sonra da, bunun muhafaza edilmesi belki kurulmasından daha çok emek ve ihtimam isteyen bir iştir. Zaman, kayıtsızlığı hep cezalandırmıştır. Bir milletin fertleri, bir sabah uyandıklarında bütün haklarının müsadere edildiğini görmek istemezlerse, memleket işlerinin yürüyüşüne eksilmeyen bir dikkat göstermek zorundadırlar. Demokrasi vatandaşların siyaseti takibetmelerini bir askerlik mükellefiyetinin lüzumu derecesinde olmak üzere şart koşar.

kek Lisesi Öğretmen Yardımcısı, İstanbul", yazıyordu. İkinciliği alan. Gülgûn Gönenç kimdi? Bu ismi Turhan Feyzioğlu hatırladı. Feyzioğlu "galiba" dedi "bu isimde birisi ge--en sene NATO müsabakasını kazanmıştı" Üçüncüyü ise gene bileni çıkmadı. Jüriden hiç kimse Atalay Yörükoğlu adını duymamıştı.

Hemen o akşam, AKİS'in Ankara bürosundan İstanbula telefon edildi: Umumi Neşriyat Müdürü, muhabire Hikmet Sami Türk adında birini arayıp bulmasını söyledi. Muhabir adres sorunca da "Kabataş Lisesinde Öğretmen Yardımcısıymış, bu akşam muhakkak ara bul" dedi.' Hikmet Sami Türkü bulamamak bir felâket olurdu. Zira daha bir yıl önceden, AKİS'in yazı müsabakasında birinciliği kazanacak olan şahsın resminin AKİS'in beşinci yıldönümü sayısının kapağına konacağı vaad edilmişti.

görülen muameleleri tasvip etrniyen son sınıf talebelerinden biridir.

Hikmet Sami, ideal bir öğrencidir. Bütün tahsil hayatı boyunca, devamlı şekilde iftihar listelerini işgal etmiş ve her defasında da, hiçbir aksama olmadan sınıfını birincilikle geçirmiştir. Liseden, Edebiyat Kolları birincisi olarak ayrılmıştır. Kabataş Erkek Lisesi Mezunları ve Mensupları Cemiyeti, Hikmet Samiye altın bir Omega saatini armağan olarak vermiştir. Şimdi de, Hukuk Fakültesini, sene kaybetmeden pekiyi derece ile -ki pek az kula nasip olmuştur- bitirmek azmindedir ve yapacaktır.

Hikmet Sami, daha çok küçük yaştan itibaren derslerine zarar vermiyecek şekilde, sosyal münasebetler ve faaliyetlerle de uğraşmağa başlamıştır. İlkokulda, beşinci sınıfta iken, İnönü isimli duvar gazetesini tek başına hazırlamıştır. Ortaokulda, bulmuştur. Kabataş Erkek Lisesinde, kütüphane işlerini tedvire memur, belletici yardımcı olmuştur. Para kapanmamaktadır. Ama, ücret ödemeden içinde sobası bulunan yatacak yer, yemek ve banyo bulmakta çamaşırlarını yıkatmaktadır. Kabataş Erkek Lisesinde, Hikmet Samiye, kütüphanenin bir köşesinde tahsis edilen oda, sadece İstanbulini değil, mübalâğasız Türkiyenin en güzel mevkiidir. İçindeki kırık dökük koltuklara rağmen, Ortaköy sahillerinin Boğaza nazır manzarası, karsıdaki Kuzguncuk sırtları, İstanbulda başını sokacak yer dahi bulamış, yan bir yüksek tahsil talebesi için aramakla bulunamaz. Hikmet Sami devraldığı zaman, Kabataş Erkek Lisesi Kütüphanesi perişan bir vaziyetteydi. Hikmet Sami, bir yaz tatilini feda etmiş, 10 bin kitabı bulunan kütüphaneyi, Lâle Devrinin çiçek bahçelerinin intizamı içinde tek başına

AKİS'in Büyük Jürisinin bir kısım azaları

İnce eleyip, sık dokudular

Bir hayat hikâyesi

Telefonla konuştuğu sırada AKİS muhabiri olduğuna bir türlü inanmadığı muhatabına Hikmet Sami Türk ertesi gün hayatını anlattı. Muhabir ne yapmış etmiş onu bulmuştu.

Hikmet Sami, hali vakti yerinde bir tütün tüccarının oğludur. İlkokulun ilk üç sınıfını Karadenizdeki Çifaroksada okumuştur Müteakiben ailesi Samsunun kazası Bafraya yerleşmiştir. Müsabakamızı n birincisi ilk tahsilini, Bafranın İsmet Paşa İlkokulunda tamamlamıştır. Bafra Ortaokulunu bitirdikten sonra da, babası Süleyman Türk, onu İstanbula, Kabataş Erkek Lisesine göndermiştir. Halen, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin, anayasa profesörü Hüseyin Nail Kubalıya Millî Eğitim Bakanlığı ve Senatoca reva iki sene Haysiyet Divanı başkanlığı yapmıştır. Lisede, bir ay kadar Kültür Kolu başkanlığını deruhte etmiştir. Gene lisede, arkadaşları ile: birlikte ve Behçet Necatigilin himayesinde, Dönüm isimli fikir ve sanat gazetesini çıkarmıştır.. Arkadaşları onu temiz, çalışkan, dürüst, mert, cömert ve efendi bir insan olarak tanırlar. Zikri geçen meziyetleri, itimat telkin eden ve her azası ile gülen tatlı yüzü, ona geniş bir muhit sağlamıştır. Tevazuu, nezâketi ve medeni cesareti, her tuttuğunu koparmasında Hikmet Samiye büyük yardımcı olmuştur.

Vakit nakittir

Hikmet Sami, Kabataş Erkek Lisesinden mezun olduğu zaman, Birleşik Amerika ve Avrupada rastlanacağı şekilde ailesine yük teşkil etmemek için, kendine bir meşguliyet tasnif etmiştir. Üç ay gece yarılarına kadar çalışmış, ailesini görmeğe Bafraya gitmemek fedakârlığında bulunmuş, milletlerarası ondalık sınıflama sistemine göre yazar soyadı ve alfabetik sıraya göre, koca kütüphaneyi kullanılır bir hale sokmuştur. 1958 de de, kütüphanenin 1.025 eskiyazı kitabını, otuz günde tanzim etmiştir. Muvaffak olmak için eski yazı öğrenmiştir.

Hikmet Sami, herşeyin para ile satın alınabileceği fani dünyada, en kıymetli unsurun zaman olduğunu daha çocukken kavramıştır. O tek dakikasını dahi boş geçirmemeğe azami ihtimam gösterir. Okur, okur, okur.. Bunda Kabataş Erkek Lisesi ve babasının kütüphanelerinin büyük yardımı olmuştur. Etrafını çevreliyen kitaplar, onda okuma aşkını yaratmıştır. Hikmet Sami, ders ki-

taplarının, insana herşeyi öğretebileceğine kani değildir. Hattâ, sadece ders kitaplarına saplanmanın bazen zararlı bile olabileceğini söyler. Babası, kendi kendini yetiştirmiş bir adamdır. Süleyman Türk, onüç sene müddetle Bafra Sesi isimli bir gazeteyi çıkarmıştır.

Bir şampiyon

Hikmet Sami ayni zamanda iyi bir hatiptir de. İstanbul Üniversitesi 1958 münazara turnuvasının ferdi birincisidir. Hukuk Fakültesi ekibinin de bir numaralı şampiyon namzedi. Ayaklı bir kütüphane halinde olan Hikmet Sami, memleket dertlerim kendine dert bilen bir gençtir. Bir tek mevzu hakkında dahi "neme lâzım" dediğini duyan olmamıştır.

Hikmet Saminin, öyle birçok Üniversite talebeleri gibi çaylar, balolar, veya partilerle pek alıp vereceği yoktur. Böyle yerlere ender gider. Onun muhtelif mecmualarda deneme tenkit çeşidinden yazılarına rastlamak, millî bayramlarda ve ihtifallerde yaptığı konuşmaları dinlemek mümkündür.

Hikmet Saminin sporla alâkası sadece meraklı bir seyirci olmağa inhisar eder. Lisede, baldırının kopan bir lifi üzerine arada sırada oynadığı futbolu da büsbütün terketmiştir. Kitaplar arasında, umumi kültürünü son derece genişletmiştir. Dört senedir Kabataş Erkek Lisesi Kütüphanesini idare etmesi, ona elde edilmesi çok müşkil kazançları kolaylıkla sağlamıştır. Bütün bu zahmetli ve meşakkatli çalışmalara rağmen, Hikmet Sami insanlardan asla kendini tecrid etmemiş, bilhassa fikir ve edebiyat çevreleri ile olan yakın alâkasını devam ettirmiştir. Bu arada, kendi kendine İngilizce ve Fransızcasını da ilerletmiştir. Kabataş Erkek Lisesinde yardımcı Usan olarak Fransızca okumasına rağmen, İngilizce bazı edebi tercümeler yapabilmektedir.

Hikmet Sami, Hukuk Fakültesini, umumi kültürünü arttırmak için bir vasıta kabul etmiştir. Hakimlik veya avukatlık yapmağa hiç te arzusu yoktur. Bütün ideali, İngilterede Anglo - Sakson Parlemantarizmini incelemektir. Bunun için de, AKİS'in Yazı müsabakası birinciliğinden aldığı 1.000 liranın, inkar edilmez bir faydası olacaktır. Hikmet Sami, kısacası, kitaplar arasında çürütülen dirseklerin, bol bol ve bıkmak usanmak nedir bilmeyen çalışmanın ve mağlûp edilmez bir azman mahsulüdür.

Şimdiki plânlarına göre tahsilini tamamladıktan sonra Bafraya dönecek, babası ile birlikte tütün tüccarlığı yapacaktır. Ama böyle pasif bir mesleğin, Hikmet Samiyi tatmin edeceği, umulamaz. Memlekete hizmet ateşi, ergeç onu daha faal hayata atacaktır. Zira Türkiye'nin şimdi, demokrasi zihniyetini benimsemiş, bu yolda terbiye görmüş İnsanlara, her zamankinden fazla ihtiyaç vardır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Âlem gider Mersine

Birleşmiş Milletlerin Avrupa İktisadi Komisyonunun 1957 yılı için, Avrupanın iktisadi durumu hakkında geçen hafta neşrettiği raporda Türkiye hemen hemen mevcut değildir. Sanki Türkiye bir Avrupa memleketi olmaktan çıkmıştır. Bu gaybubetin sebebi, elbette Cenevredeki mütehassısların Türkiyeyi üvey evlât saymasında aranmamalıdır. Avrupalı iktisatçılar, Türkiyedeki iktisadi durumun tamamiyle bitaraf ve bilgiye dayanan bir tahlilini yapmaktan herhalde çok zevk duyacaklardır. Ama bunun için ham maddeye, yâni istatistiklere ihtiyaç vardır.Avrupalı olmamızı ilân etmemize ve bölgenin az gelişmiş memleketlere yardım zaruretini her vesilesiyle belirtmemize rağmen, istatistik göndiğimiz Yunanistan bile, daha verimsiz topraklar üzerinde yaşamasına ve aynı kötü hava şartlarına tâbi olmasına rağmen, kalkınma yolunda hızla ilerlemektedir. 1949 - 1958 yılları arasında milli hasılanın her yıl yüzde 5.8 arttığı Yunanistan, 1954-1957 devresinde de hızını kaybetmemiştir. İnkâr edilmez bir şekilde geriliyen tek memleket Türkiyedir. Mesuller akla hayale gelmedik mazeretler icat etmeden evvel, veciz tablonun manâsı üzerinde biraz düşünmelidirler.

Memleket	Gayri safi milli kârlarda artış nisbeti
Avusturya	% 7.7
Batı Almanya	7.7
Fransa	5.6
Yunanistan	5.6
İtalya	5.4
Finlandiya	4.9
İsviçre	*4.8*
Hollanda	4.6
Yugoslavya	4.6
Portekiz	
İsveç	3.4
Norveç	3.3
Belçika	3.3
İngiltere	2.9
Türkiye	1.4

derme hususunda her ne hikmetse' cömert davranılmamıştır. Bu sebeple, Türkiyenin adını yüzlerce istatistik arasında ancak bir iki defa görmek mümkün olmaktadır. Ama bu seyrek görünüş bile, görülmemiş kalkınmanın ne safhada bulunduğunu göstermeye kâfidir. İsmimizin. geçtiği nâdir tablolardan biri, Avrupa memleketinde 1953-1957 yılları arasında sabit fiyatlarla gayri safi milli hâsılanın artış nisbetini göstermektedir. Görülmemiş kalkınma' diyarı, tabloda 15 inci gelmektedir. Bu onbeşincilik herkesin Mersine gittiği bir devirde, bizim ne istikamette yol aldığımızı göstermektedir.

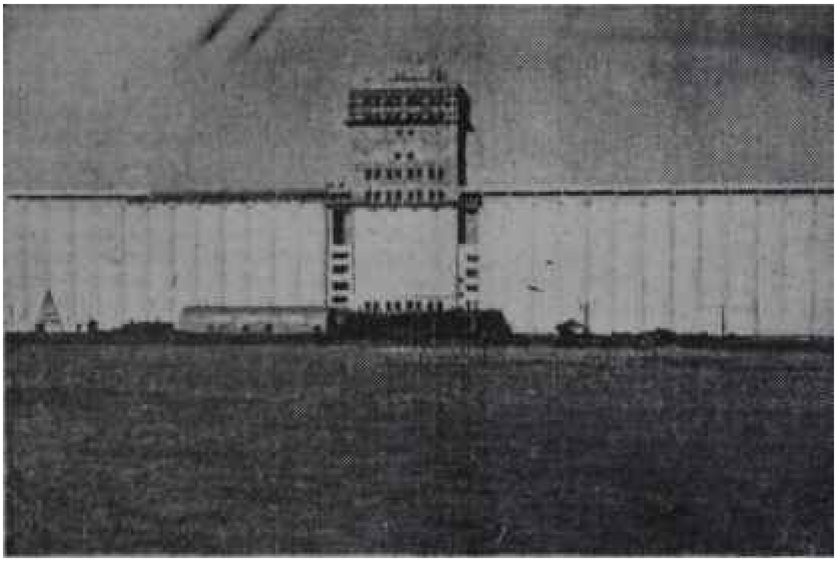
Tabloda görüldüğü gibi Türkiye en yavaş kalkınan Avrupa memleketidir. Nüfusun her yıl yüzde üç arttığı düşünülürse, Türkiye iktisaden gerilemektedir. Gayri Safi Millî Hasılanın yüzde 11 gibi büyük bir hızla arttığı 1949-1953 devreni sanki tatlı bir masal olmuştur. Şu beğenme-

Tarım

Bereket yılı

Bu haftanın başında 1958 in de, 1953 gibi bir rekor yılı olacağı hakkındaki ümitler kuvvetlenmektedir. Zira bu yıl Görülmemiş Kalkınma diyarında, bol mahsul yılının **iki şartı gerçekleşmiştir. Tıpkı 1953 teki gibi bol yağmur yağmış ve don olmamıştır. O halde cömert tabiat sayesinde silolar buğday dolacak, ziraat diyarına Sam Amcanın memleketinden buğday getirmeye lüzum kalmıyacaktır. Kayısı hariç, meyva da boldur. İhraç etmesini öğrenirsek, meyva birkaç kuruş döviz getirecektir Ziraî tabloda tek siyah nokta, hayvancılıktır. Çayırların yeşermesine rağmen, et sıkıntısı, muvakkaten de olsa ortadan kalkmıyacaktır. Tahrip edilen hayvan stokunu yenilemek için daha uzun yıllar gayret göstermeye ihtiyaç vardır**

Acaba bereketli mahsul yılı, iktisadî sıkıntıları ve yokları kaldırabilecek midir? Hiç şüphesiz bütün 'Türkler bu suale iyimser bir cevap vermeyi canı gönülden istemektedir. Ama ne çare ki pençesinden kurtulamadığımız iktisadi hastalık, tabiat ananın bir yıllık cömertliğiyle iyileşmiyecek kadar derindir. Gerçi

Dolmayı bekleyen bir silo
Ya mideler !

İyi mahsul yılı, zar zor bir miktar buğday ve daha fazla mevya satmaya imkân verecek, döviz kazanma imkanlarım arttıracaktır. Ama bu munzam döviz, borç yekûnunun ve ithalât ihtiyacının muazzam yekûnlara ulaştığı Türkiyede, okyanusa ilâve edilen bir damla gibi tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Kaldı ki bol mahsul "Toprak Ofis - Merkez Bankası" kombinasını tam randımanla çalıştırmaya başlıyacaktır. Yeni yeni takviyeler almaya namzet enflâsyon nehri, şehirleri istilâ edecektir. Neticede köylü baba da, şehirliler gibi, bu bereket yılının "bereketi" ne pek akıl erdiremiyecektir. Daha sonra tabiat ananın daha az cömert olduğu yıllar gelecektir. Bu arada talihsizliklerini kötü mahsul yıllarına bağlıyan İktidarın elindeki en kuvvetli mazeret te, yokların arasına karışacaktır.

Dış Yardım

Sen de mi Brütüs?

Devlet Başkanı Celâl Bayarın Bonn'a hareket edeceği gün, Alman mucizesinin babası Ludwlg Erhard, memleketinin Birleşik Arap Cumhuriyetine 400 milyon marklık kredi açmaya hazır olduğunu ilân etmekte bir mahzur görmemiştir. Gerçi Türk liderleri, Erhard'ın iktisatçılığı nisbetinde az diplomat olduğunu çok iyi bilmektedirler. Bir Avrupa ziyaretinde. Türkiyenin yatırım politikasını hafiften tenkit eden Erhard'ın Menderesten aldığı ters cevap meşhurdur. Bu sebeple, resmî bir ziyaretin arifesinde Erhard'ın Birleşik Cumhuriyete bu parayı veriyoruz, zira "Mısırlılar borçlarına sadık insanlardır" demesine pek fazla hayret edilmemelidir. İşin daha mühim tarafı, Sam Amcadan sonra dış yardım yapabilecek yegâne devlet olan Almanyanın imkânlarını siyasî mülâhazalara aldırış etmeden kullanmasıdır. Hindistandan sonra, Birleşik Arap Cumhuriyetine yapılan bu cömert yardım, Almanyanın nötralistler ve NATO dostları arasında bir tefrik yapmadığının en büyük delilidir. Erhard'ın "borcunu ödiyene kredi" formülü, markların hangi ölçüye dayanılarak dağıtılacağını şüpheye mahal bırakmıyacak bir şekilde ortaya koymaktadır. Dostluk başka, alışveriş başkadır.. Bu bakımdan meşhur silâh siparişi, Türk Dışişleri Bakanlığı için hakikaten büyük bir muvaffakiyet olmuştur.

Almanyadan büyük ölçüde kredi almayı güçleştiren ikinci mesele, yardım bekliyenlerin sayısının çokluğudur. Sadece az gelişmiş memleketler değil, Fransa bile Alman markları peşindedir. Şu meşhur Müşterek Pazar hikâyesi, Fransanın Alman sermayesini Afrikadaki müstemlekelerine akıtmak arzusunun ifadesinden başka bir şey değildir. Elhasıl dış yardım aslan ağzındadır. Alman sermayesi de tükenmez bir hazine değildir. O halde cömert tabiat ana gibi, cömert dost hayaliyle yaşıyan D. P. İktidarının yapacağı en doğru hareket, realistlere gözünü kapamaktan Vazgeçmek ve kalkınmanın kendi alın terimiz pahasına gerçekleşeceğini kabul etmek olacaktır. "Borcuna sadık" Mısıra yapılan yardımın kapalı gözleri açacağını ümit etmek lâzımdır.

Ya hep ya hiç

Amerikanın Orta Doğudaki en güvendiği dostlarından Lübnan geçen haftanın basında, her türlü diplomatik . nezaketi unutarak Amerikaya bir yardım ültimatomu göndermiştir. Teşebbüs muvaffak olursa diğer memleketlerin de aynı şekilde hareket etmek arzusuna mukavemet edemiyerek, Washington'u bir ültimatom yağmuruna tutacaklarından şüphe edilmemelidir. Şimdiye kadar uslulukta 10 numara alan Lübnan, Sam Amcadan kayıtsız şartsız tam 170 milyon dolar istemektedir. Allahtan 100 altın istiyen, 99 verirse reddedeceğini söyliyen Nasrettin Hoca gibi, Lübnan da 170 milyondan az yardımı kabul etmiyeceğini söylemektedir. Sami Sulh Hükümeti, yardım "hakikaten kayıtsız şartsız ve kâfi miktarda" olmazsa hayır demek kararını almıştır. Demek ki Eisenhower Doktrininin yardım faslı ve diğer yardımlar "hakikaten kayıtsız şartsız" değildir. Bu çok ilgi çekici kayıt ve şartların mahiyetini öğrenmeğe tabii ki imkân yoktur. Anlaşılan, Lübnan şimdiye kadar perde arkasında cereyan eden tehlikeli bir oyunu yüksek sesle oynamağa karar vermiştir. Bu karar Sam Amcayı müşkil bir durumda bırakmaktadır. Ültimatoma boyun eğerse, dostlardan gelen tehditnamelerin ardı arkası kesilmiyecektir. Reddederse, Lübnanın Nasırın sürüsüne katılması kuvvetle muhtemeldir. Sami Sulh kabinesinin, rakiplerinin ekmeğine yağ süren bir çıkmaza sürüklendiği muhakkaktır. Acaba Lübnan, resmî yemini bulanlardan sonra, 99 veren Allanın, 100 altını da esirgemiyeceğini söyliyen Nasrettin Hocanın olgunluğunu gösterebilecek midir?

Dr. Ludwig Erhard
...alışveriş miskalle

ÇALIŞMA

İşsizlik

Raftaki rapor

Bu haftanın başında İş ve İşçi Bulma Kurumunun Tophanedeki binasında yapılan bir basın toplantısında Dr. Brayer adında bir mütehassıs, iş gücü mevzuundaki bir anketin neticelerini basına açıkladı. Dr. Brayer, beynelmilel Çalışına Teşkilâtı mütehassıslarından biridir ve memleketimizdeki işçi ve işsizlik meselelerini incelemek için Türkiyeye gelmiştir. Üzerinde hassasiyetle durduğu mevzu, şehirlere işsiz akınım önlemek için köylerde el endüstrisinin nasıl teşkilâtlandırılması gerektiğidir. Dr. Brayer memleketimizde bu mevzu üzerinde çalışırken, Çalışma Bakanlığı tarafından yapılan bir teklifi kabul ederek iş gücü mevzuunda da bir anket hasırlamış ve bu anketin neticelerini bir rapor halinde alâkalılara vermiştir. Yaptığı basın toplantısında işe bu raporun muhteviyatım hasına, dolayısı ile efkârı umumiyeye de duyurmak istemektedir. Ancak Dr. Brayer'in unuttuğu yahut bilmediği 'bir nokta yardır. Memleketimizde ecnebi mütehassıslara rapor hazırlatmak bir âdet olduğu kadar, bu raporları dürüp büküp bir kenara koymak da ayni derecede alışılagelmiş bir âdettir. İdare adamları hazırlanan raporları hemen daima büyük bir merak içinde dinlerler ve sonra gene kendi bildiklerini yaparlar. Nitekim Dr. Brayer'in raporu da ayni akibete uğramağa mahkûmdur. Zira Doktorun raporunda topu topu iki hafta evvel eski Çalışma Bakanı ve yeni İstanbul Valisi Mümtaz Tarhan, Anadoludan gelme işsizlere karşı tam "biz bize benzeriz" meseli karşılığı bir tedbir bulmuştur ve artık bu işin tatbikine başlandığından Dr. Brayer'in raporuna hiç lüzum kalmamıştır.

İstanbullular sabahları evlerinden çıktıklarında çok zaman jandarma nezaretinde ellerine kelepçeler vurulmuş itile kakıla götürülen hırpani kılıklı vatandaşlar görmektedirler. Bileri kelepçeli ve jandarma nezaretinde sevk edilen bu vatandaşlar ne kanlı birer cani ne hırsız ne huysuz ne de uygunsuz insanlardır. Bunlar Anadoludan türlü zaruretler yüzünden kopup İstanbula gelen çok zaman "İstanbulun taşı toprağı altındır" sözünün cazibesine kapılmış insanlardır. Bir lokma ekmek parası kazanmak, bir iş bulmak, çalışmak arzusundadırlar. Ama İstanbul Valisi Mümtaz Tarhan bardağı taşıran son damlalara benzeyen Anadoludan gelme işsizleri, ellerine kelepçe vurdurarak ve jandarma nezaretinde İstanbuldan dışarı sürdürmektedir. Her ne kadar memleketimizde kantatların teminatı altında olan bir çalışma hürriyeti ve memleket dahilinde seyahat serbestisi vardır ama, Tarhan İstanbul Valisi olarak -valisi bulunduğu şehrin selâmeti adına - biraz orta çağlardan kalma bir usulle benzeyen bu son çareye başvurmakta ve böylece de şehirdeki "kalabalık"ı sürüp çıkarmaktadır! Dr. Brayer, iş gücü anketi ve issizliğe karşı ne gibi tedbirler alınması gerektiği yolundaki mesaisini boşu boşuna harcamıştır. Zira Tarhan bu gibi durumlarda ne gibi tedbirler alınması gerektiğini çoktan keşfetmiştir. Sürgün en iyi çaredir!

Memurun ve İşçinin yükü

Adil AŞÇIOĞLU

Herkes için ve bilhassa iktidar - da bulunanlar için başarısızlık ve gerçekleri saklamak mümkündür, ama sadece bir müddet için. Nitekim basında çıkan haberlerden anlaşıldığına göre Tevfik İleri kalkınma yükünü isçi ve memurların taşıdığını itiraf etmiş bulunuyor. Halbuki hatırlanacağı üzere, bugüne kadar kalkınmanın yükünden değil, sadece nimetlerinden söz etmek bir adet haline; gelmişti. Hele kalkınmanın gerektirdiği külfet ve fedakârlığın işçi ve memurlara yüklendiğini, kabul eden -hiç olmazsa açıkça- hiç bir yetkili yok gibiydi. Şimdi ise gerçekleri ilelebet saklamanın imkânsız olduğu galiba anlaşılmıştır.

Kalkınma meselesine biraz yakından bakacak olursak şöyle bir manzara ile karşı karşıya geliriz: Kalkınmak için yatırımlar yapmak lâzımdır. Bizde hususî sermaye yatırıma pek iltifat etmediği gibi, yabancı sermaye de hükümetin istediği miktarda yatırımlar yapmamıştır. Bu hale göre Türkiyenin kalkınma yolunda yaptığı yatırımların devlet bütçesinden alınması tabiidir. Türkiyede ise devlet bütçesi gelirlerinin % 90 ı vergilerden sağlanmaktadır ve vergilerin de yarısından çoğunu işçiler ve memurlar ödemektedir.

Bu suretle geçim ve hayat şartlan bakımından en kötü durumda olan işçilerle memurların ödedikleri vergilerdir ki, yalnız memleketin umumi hizmetlerinin görülmesinde değil, aynı zamanda yatırımlar yapılmasında esaslı faktörü teşkil etmektedir. İşci ve memurlardan toplanan vergilerle girişilen kalkınma savaşının ise zaferle sona erdiği veya zafere doğru ilerlediği iddia edilemez. Gerçekten kalkınmanın saik ve hedefleri iyice tesbit edilmediği gibi, kalkınma uğruna yapılan yatırımların doğuracağı ekonomik sonuçlar da hesap edilip ona göre tedbirler alınmadığından isçi ve memurlar hergün biraz daha kötüleşen hayat şartlarına sürüklenmişlerdir. Memleket çapında kalkınmadan beklenen refah yerine işsizlik ve sefalet artmağa başlamıştır.

Fakir halktan ve bilhassa işçilerle memurlardan alınan vergilerle yapılan yatırımlar millî ekonominin müstahsiliyet derecesini artırmak için değil, fakat hususi sermayeyi teşvik için kullanılmıştır. Hususî sermaye ise memleketin ekonomik bakımdan cihazlanmasından önce kendi kazancını düşünmüştür. Hususî sermaye çok yakın kârlar peşinde koşmuştur. Hususî teşebbüsün diğer bankalardan sağladığı krediler de nadiren verimli Ur endüstri için kullanılmıştır.

Tabiatile devletin de yatırımları memleketin ekonomik ihtiyaçlarına en uygun gelecek şekilde yaptığını iddia etmek imkânsızdır. Denizlerdeki balıklarımızdan faydalanamazken göl balıkçılığını teşvik için mütehassıslar getirtmek, dünya piyasalarında fiatı hergün düşen buğday yetiştirmek maksadıyla memleketin hayvancılığına sekte varmak ve endüstride kullanılan tarım mahsulleri istihsalini ihmal etmek, hiçbir ekonomik değer ve fayda taşımıyan istimlâklere para sarf etmek elbette müsbet bir ekonomi politikası sayılamaz.

Bunun neticesi enflâsyon fiatları artırmış, fakat işçi ücretleri ile memur maaşları fiatların artış temposuna ayak uyduramamıştır. Esasen ücret ve maaşların fiat artmasına ayak uydurabildiği dünyanın hiçbir yerinde de görülmüş değildir. Bu sebeple, işçi ve memurlar ödedikleri vergilerle bir yandan kalkınmanın masraflarını yüklenip, fedakârlığa katlanırken, öbür yandan kalkınma yatırımlarının doğurduğu enflâsyon ve hayat pahalılığından zarar görmüşlerdir. Böylece işçiler ve memurlar kendi kabahatleri olmadan, istemedikleri ye sonucundan kendilerinin faydalanamayacakları kalkınma hareketleri için, vergi ve hayat pahalılığı yolu ile durmadan fedakârlığa ve mahrumiyete çağırılmışlardır. Fakat işin asıl acı olan tarafı şudur ki, halkın çoğunluğu bu şekilde devamlı fedakârlıkta bulunmağa davet edilirken mahdut bir zümre hem krediler almak, hem de artan Hatlardan faydalanmak suretiyle gittikçe zenginleşmiş ve bu çeşit zenginlerin türemesi kalkınmanın bir nimeti olarak dahi gösterilmek istenmiştir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yunanistan

Kızılların hamlesi

Geçen haftanın sonunda Yunan seçimleri, Akdenizin bu bölgesinde alışılmamış bir sükûnet içinde geçti. Seçimlerin bitaraf kimselerden mürekkep muvakkat bir hükümetin nezaretinde yapılması bu elektriksiz havanın başlıca sebeplerinden biridir. Maamafih "Geçici Hükümet", içki satışının yasağı, askerlerin sokağa çıkmaması gibi ihtiyati tedbirleri almakta kusur etmemiştir. Bu umumi sessizliğe rağmen seçimler büyük bir ilgi ile karşılandı. İştirak nisbeti yüksek oldu. Bilhassa kadınlar, dört sene evvel kazandıkları bu siyasi hakkı erkeklerden daha büyük bir tehalükle kullandılar. Kaç göçün âdet olmadığı bu ülkede, erkeklerin ve kadınların oylarım ayrı sandıklarda kullanması da seçimlere değişik çeşni verdi.

Kati neticeler, çetrefil Seçim Kanunu yüzünden, ancak bu haftanın ortasında belli olmuştur. Zira Yunanlılar nisbî seçimin iyi taraflarını alan, kötü taraflarını atan iki turlu, primli ve takviyeli bir nisbi sistemle seçimlere gitmişlerdir. İlk turdan artan koltuklar, bütün reylerin % 25 inden fazlasını alan partiler arasında paylaşılmaktadır. İki parti koalisyonu için bu nisbet % 35, üç parti koalisyonu için % 40 tır. Bu şekilde bir taraftan nisbî seçim kabul edilerek seçim adaleti zedelenmemekte, diğer taraftan koltukların fazla dağılmasını önlemek için büyük partilere avantajlar tanınmaktadır. Nitekim reylerin ancak % 41'ini elde eden Karamanlis'in partisi, rey nisbetinden fazla koltuk kazanmış ve 300 koltuktan 171'ini elde. tutarak mutlak ekseriyetle iktidarı muhafaza etmiştir.

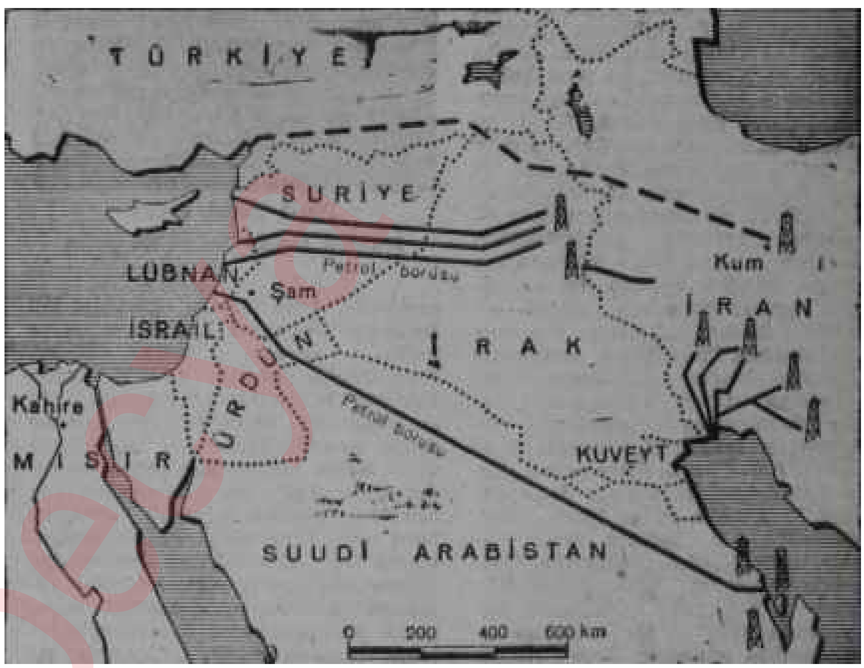
Seçimlerin en mühim sürprizi solcu E. D. A. Partisinin, Yunanistanın ikinci partisi hâline gelmesi olmuştur NATO üyeleri için bu, hiç te hayra alâmet bir gelişme değildir.

Orta Doğu İşi

Karamanın Koyunu

Başkan Nâsırın geçen haftaki Orta Asya seyahati tahminlerin hilâfına uzun sürmedi. Başkan, Taşkent ziyaretinden sonra geçen haftanın başında Bakûya geldi ve turistik Karadeniz sahillerinde bir kaç. gün dolaşıp Moskovaya döndü; Bu haftanın sonuna doğru da Rusyadan ayrılacaktır.

Rus liderleriyle birlikte her kadeh kaldırışında, emperyalizmin aleyhinde malûm ithamları sıralamakta kusur etmiyen Nâsırın, Amerikaya farklı muamele yaptığı göze çarpmaktadır. Moskova için tabii ki "emperyalizm = Amerika"dır. Fakar Nâsır Kremlin liderlerinden farklı olarak "emperyalizm = İngiltere" şeklinde konuştu. Halbuki son zamanlara gelinceye kadar, gerek Başkan Nâsır, gerek meşhur Kahire Radyosu emperyalistler arasında bir nüans gözetmiyordu. Eisenhower Doktrininin mucitleriyle, Süveyşe saldıranlar aynı sepete konuyordu. XX. asrın en büyük küfrü hâline gelen emperyalizme verilen bu nüans, Kahire ve Washington arasında son günlerde esen bahar havasının neticesidir. Moskova seyahatinin arifesinde başlıyan bahar havası, ilk meyvalarını da vermiştir: Amerikan tazyiki üzerine Süveyş Kanalının eski ve yeni sahipleri arasında anlaşmaya varmak mümkün olmuştur. Bundan başka Amerika, Mısıra ait fonları serbest bırakmıştır. Maamafih Kanal anlaşmasının en mühim neticesi, Sam Amcaya sesini yükseltme imkânını vermesinde aranmalıdır. Zira "ğâsıp" rolündeki Nâsıra karşı mecburen pek nazik davranamıyan Sam Amca, kanalın eski sahipleriyle anlaşan Nâsırı, artık mâkul ve iyi niyetli adam olarak takdim edebilecektir. Nitekim geçen haftanın sonuna doğru, Senatonun Dışişleri Komisyonunda konuşan Amerikanın Orta Doğu işleriyle meşgul Bakan yardımcısı William M. Rountree, Süveyş Kumpanyasıyla anlaşmanın "vaitkâr bir gelişme" olduğunu söylemeye bilhassa dikkat etmiştir. Komisyon Başkanı Theodore Francis Green de "Nâsırla iyi münasebetler tesisine dayanan bir siyasetinin kabulü" nü istiyerek Dışişleri Bakanlığını bu yolda cesaretlendirmiştir. Başkan Nâsır, "ne Ike, ne Nikita" diyen başı buyruk siyasetinin tescili demek olan Sam Amcanın yeni kararım, Moskova seyahati sırasında elbette paha biçilmez bir hediye olarak karşılamıştır. K-remlindeki realist liderler» hoşlarına gitmiyen bu hakikati çok iyi bilmektedirler. Arap dünyasının en kuvvetli adamının Batıya yakın pir bitaraflığa kaymasını Önlemek için gayret gösterecekleri şüphesizdir. Bunun için de gerek insanî, gerek siyasi sebepler dolayısıyla İsrailin dostu kalmaya mahkûm bulunan Sam Amcadan, daha kuvvetli kozlara sahiptirler. Şimdiye kadar İsrail meselesini ciddî olarak kurcalamaktan kaçınan Rusya, yeni bir jestle Nâsır ve Dulles arasındaki bahar havasım kışa çevirebilir. Rusyanın Asuan barajını yapmağa karar vermesi, biraz daha ufak çapta bir bomba da olsa, Birleşik Arap Cumhuriyetinin Moskovaya karşı olan "minnettarlığını" arttırabilir. Velhasıl Kahire ve Washington arasındaki tebessüm başlangıçları, hakiki baharı getirmekten henüz uzaktır. Bu sebeple pamuk ipliğine bağlı, kumara çok benziyen bir siyaseti tehlikeli sayanlar, Orta Doğuyu huzura kavuşturmak için yegâne siyasetin Doğu ve Batı arasında anlaşmak olduğundan şüphe etmemektedirler. İki devin başbaşa verip, bölgenin ihtilaflı meseleleri hakkında bir anlaşmaya varmasını ve Orta Doğuyu . silâhlandırmaktan vazgeçirmesini istemektedirler. Bu şekilde, Arap liderlerinin, iki bloku birbirine karşı oynamaya çalışan

Orta Doğuda petrol borusu vaziyeti

tehlikeli siyasetine son verilmiş olacaktır. Fakat Amerika, Ruslarla Orta Doğu meselelerini konuşmaya yanaşmamaktadır. Nitekim zirve konuşmalarını inceliyen Kopenhagdaki NATO Dışişleri Bakanları toplantısında, Mr. Dulles, Orta Doğu kelimesinin ağza alınmasını bile istememiştir. Kopenhagda bu kelimeyi ağzına alan tek adam tabii ki başka bir istikamette Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu olmuştur.

Başkan Nâsırın hüsnüniyetine dayanan Sam Amcanın yeni siyaset başlangıcı bakalım ne netice verecektir? Bunun için "Reis" in Rusyadan ne gibi yeni sürprizlerle döneceğini beklemek lâzımdır

Tecrübe faresi

Amerikanın Nâsıra yaklaşmasını güçleştiren sebeplerden biri de, Orta Doğudaki dostlarım gücendirmek korkusudur. Batı dostu Lübnan ve Nuri Said bu yeni bahar havasından hiç memnun olmamışlardır. Gerçi Sam Amca, Bağdadin kuvvetli adamının gönlünü almak için Iraka bir düzine F-86 tipi jet uçağı hediye etmeye karar vermiştir. İngiltere de Hunter uçakları, ve Centurian tankları gönderecektir. Ama çok sevdiği bu oyuncaklara rağmen, kendini pabucu dama atılmaya namzet bir adam olarak gören Nuri Saidin endişeleri dağılmış değildir. Hele Sam Amca Anayasayı değiştirip yeniden Lübnanın başında kalmak istiyen Batı dostu Camille Chamoun'un teşebbüsünü desteklemezse, Irakın bir numaralı adamının Amerikanla ihanetinden şüphesi kalmıyacaktır. Kulağı delik gazeteci J. Alsop'a göre, Nuri Said, Chamoun'a bir "tecrübe faresi" olarak bakmaktadır. Amerika Chamoun'u bırakırsa sıra, diğer "kobaylar" a gelecektir. Saçlarını Batı yolunda ağartan Sir Nuri, bu sebeple endişe içindedir. Sam Amcanın yeni flörtünün yarattığı üzüntü geçen haftanın başında kazandığı büyük secim zaferinin tadım çıkartmasına bile mâni olmuştur. İhtiyar kurt, zaten pek dikenli olmıyan Irak Parlâmentosunu, bazılarının çok gıpta edeceği "dikensiz bir gül bahçesi" ne çevirmiştir. 145 kişilik, Meclisin 130 u, jrakın\ rakipsiz liderinin sicilli adamıdır. Seçimler zaten bir "olgunluk" nümunesi olarak cereyan etmiştir. Adayların mahalle mahalle dolaşıp seçim nutku atmasına bile lüzum kalmamıştır. Zira yüzden fazla aday, karşılarında rakip bulamadıkları için, otomatik olarak seçilmişlerdir. Halk oyunun bu kadar dirayetle, sevkedildiği Demirperde dışındaki tek yer, Nuri Saidin memleketi olsa gerektir. Bir, bizim meşhur Havadis, beklendiği gibi, dört yıl evvel partilerin feshedildiği Iraktaki bu seçim komitesini, "Nuri Saidin partisi büyük ekseriyetle kazandı" başlığı altında bildirmekte elhak kusur et-

Nuri Said, Paşa
Mağlup sayılır bu yolda galip

memiştir. Ama Meclisi dikensiz gül bahçesine benziyen Irakın dilsiz ve kulaksız okluğu sanılmamalıdır. Nuri Saidin zahiren Stalin kadar kuvvetli göründüğü Irakta da Nâsır rüzgârları hâkimdir. Seçimlerden sonra Bağdat, Nicef ve Kerbelâda vuku bulan nümayişler bunun delilidir. Sam Amca da kendinden yüz çevirirse, zahiren kuvvetli görünen Nuri Said, Kral Suud misali, iskambilden bir kule gibi devrilebilir. Burnundan ötesini görme hissini, iktidarın bile kaybettiremediği Paşa, nazik durumunu çok iyi • hissetmektedir. Bundan dolayı endişelidir. Ama, devam etmekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Eliyle seçtiği dikensiz gül bahçesi, geçen haftanın sonunda toplanmıştır. 23 yaşını bitiren Kral Faysalın açış nutku okunduktan sonra Irak Anayasası Krallar Federasyonunun icaplarına göre değiştirilmiş ve Federal Meclisin üyeleri seçilmiştir. Federasyonu zenginleştirmek için Nuri Said, petrolün dolar hazinesine çevirdiği Kuveyti de birliğine almak için büyük gayret sarfetmektedir. Gelgelelim bu teşebbüste karşısına sadece Nâsır değil, Kuveyt hak iddia eden Bağdat Paktı âzası İran da dikilmektedir. Ürdünü himayeden vazgeçen Suudî Arabistan da, Nuri Saidin. Kuveyt petrolüne göz dikmesini hoş karşılamamaktadır. Petrol şeyhliğinin asıl hâkimi olan İngiltere bile, bu maceraya pek yanaşmamaktadır. Bu durumda, Krallar Federasyonunun yeni iltihaklarla zenginleşmesi beklenmemelidir. Nuri Said sadece malî bir yük teşkil eden Ürdünle başbaşa kalmaya mahkûm görünmektedir. Sam Amca da vefasızlık ederse, Irakın bir' numaralı adamının bütün hayalleri yıkılacaktır. Ama Sam Amcayı da mazur görmek lâzımdır. Paşadan, çok güvendiği Kral Suudun beklenmedik gaybubetinden sonra, rotayı değiştirilmemesi imkânsızdı. Hakikaten Kral Suud, geçen haftanın sonunda, artık resmen tam bir gölge Kral haline gelmiştir. Hükümet Başkanı Faysalın hazırladığı yeni karar, kabinenin kararları üzerinde Suudun salâhiyetlerini, hemen hemen hiçe indirmiştir. Orta Doğudaki siyasetini sağlam kartlara dayandırmak zorunda olan Amerika, Irakla yeniden şansını denemektense yüzünü Nâsıra çevirmeyi elbette tercih etmektedir. Bu durumda, Nuri Saidin her halükarda güvenebileceği tek dostu olarak Türkiye kalmaktadır. Gelgelelim Nuri Said buna rağmen, meşhur seçimlerin akabinde verdiği bir beyanatta, Irak petrolünün Türkiyeden akıtılması mevzuunda istekli bulunmadığını, -diplomatik bir tarzda da olsa- ifade etmekten kaçınmamıştır. Bu tek taraflı dünyanın en acayip dostluğu herhalde ilânihaye bu minval üzere sürüp gitmiyecektir.

Doğu Batı

Ateşe devam

Geçen haftanın sonuna doğru yağmur ve sis içindeki Kopenhag'dan ayrılan Mr. Dulles son derece memnun görünüyordu. NATO Dışişleri Bakanlarının toplantısında fikirlerini umduğundan daha kolayca meslektaşlarına kabul ettirebilmişti. Geçen yılın sonunda Sputniklerden sonra yapılan NATO'nun zirve toplantısında çıkan çatlak sesleri henüz unutmamış olan Dulles bu seferki muvaffakiyetinden dolayı haklı olarak memnundu. Dışişleri Bakanı ertesi gün Batı Berlin Parlâmentosunda "dinsiz materyalistler" e çatan kendine has dini nutuklarından birini söyliyerek, bu memnuniyetin tadım çıkartıyordu. Bu muvaffakiyette Dulles'ın ikna kabiliyetinden çok, son Rus sertleşmesinin rol oynadığı muhakkaktır.

Konferansın sonunda neşri âdet olan tebliğin hazırlanması bazı güçlüklere sebep oldu. Birçok memleket, Spaak'ın yazdığı tebliğ taslağında ufak tefek rötuşlar yapmak istiyordu. Neticede tebliği hazırlamak, Türkiyenin de dahil olduğu 6 kişilik bir heyete bırakıldı. Tebliğden anlaşıldığına göre Dışişleri Bakanları, Doğu ve Batı müzakerelerine ısrarla devam edilmesini istemektedirler. Usul' meseleleri yüzünden zirve konuşmalarından vazgeçilmesini Batı halk efkârının anlamıyacağını çok iyi bilen Bakanların başka türlü hareket etmesi imkânsızdı. Dulles da zaten, fazla hayale kapılmamak şartıyla konuşmalara artık taraftardır.

Mareşal Voroşilof
Ağır misafir

Silâhsızlanma mevzuunda NATO üyeleri, Amerikanın görüşlerini benimsemişlerdir: Müessir bir kontrol sistemi kurulmadan silâhsızlanmanın mümkün olmadığı,; kısmî • bir silâhsızlanma gerçekleştirilmeden bölge plânlarının kabul edilemiyeceği, nükleer silâhlarla birlikte klâsik silâhların da azaltılması gerektiği tebliğde yer almaktadır. Spaak'ın, NATO Genel Sekreteri olduğundan beri tekrarlanıp duran NATO üyeleri arasındaki sıkı siyasi işbirliği mevzuu da tabii unutulmamıştır, Ama bu sıkı işbirliği, kardeş kavgalarına sebep olan Cezayir ve Kıbrıs meselelerine bir çare •• bulmaktan hâlâ acizdir. Bazı üyeler, 'bilhassa Türkiye bu siyasî işbirliğinin iktisadî sahada da devam ettirilmesini istemektedirler. Askeri Savunma Paktının aynı zamanda bir yardım bankası haline gelmesini arzulamaktadırlar. İşte bu sebeple, Türk Dışişleri Bakanı Zorlunun konuşmasının mühim bir kısmı, iktisadî işbirliği mevzuuna ayrılmıştır. Ama ne çare ki zengin üyeler, her zaman olduğu gibi, bu duaya sadece âmin demekle yetinmişlerdir.

NATO Dışişleri Bakanlarının zirve yolculuğuna devam etmek kararını aldıkları bir sırada, Moskovada Elçiler kademesindeki konuşmalar devam etmektedir. Gromyko üç Batılı elçiyi teker teker huzuruna almaktadır. Ruslar, Zirve Konferansının mevzuunun elçiler kademesinde görüşülmesine razı olmuş gibi görünmektedirler. Bu sebeple Moskova konuşmaları sadece konferansın yerinin gününün ve konferansa kimlerin katılacağının tesbitine inhisar etmemektedir, Geçen haftanın başında Batılılara gönderilen bir Rus memorandumu, Rusyanın Zirve Toplantısında konuşulmasını istediği mevzuların, ilk defa olarak sarih bir listesini vermektedir. Rus listesinde atom denemelerinin durdurulması, atomsuz Orta Avrupa gibi mevzuların yanında Orta Doğu meselesi de yer almaktadır. Şimdi mukabil tekliflerle çıkmak sırası, Batılılardadır. Ancak ondan sonra Zirve Konferansının muvaffakiyet şansları ve gerçekleşip gerçekleşmiyeceği hakkında daha sarih bir fikre varmak mümkün olacaktır

Rusya

Hiddet!

Geçen haftanın son günü Moskova Radyosu, ufak bir resmi tebliği yayınladı; "Yüksek Sovyet Şûrası Presidium Başkanı Vöroşilofun Yugoslavya seyahati tehir edilmiştir." Bu tehir, geçen ayın sonlarında Yugoslav Komünist Partisi Kongresi sırasında Moskova ve Belgrat arasında esmeye başlıyan kış havasının şiddetini arttırdığını göstermektedir. Kongreden sonra, her iki tarafın da fikirlerini değiştirmekle beraber, ihtilafı pek fazla büyütmemeye çalışacakları ümit edilmekteydi. Sivastopolu ziyaret eden bir Yugoslav Filosunun hararetle karşılanması, bu karşılıklı ipi kopartma arzusunun bir nişanesi olarak gösterilmişti. Ama Voroşilofun ziyaretinin tehiri, Sovyet Blokuna katılmayan Yugoslavyaya karşı Rus Siyasetinin sertleşeceğinin delilidir.

Çin. Komünist Partisinin, Yugoslavyanın tutumu şiddetle 'tenkit etmesi, Moskovayı bu yolda cesaretlendirmiştir. Gomulkanın da Macaristanı ziyareti, Polonyanın Yugoslavyadan farklı düşündüğünü veya düşünmek zorunda olduğunu göstermektedir. Belgrat kaynaklarına inanmak lâzım gelirse, Kruçef, Yugoslavya komünistlerine gönderdiği bir mektupta sert bir lisanla, Yugoslavyanın Kremlinin liderlik ettiği Doğu Blokuna katılmasını istemiştir. Titonun memleketi, böyle bir teklifi herhalde ayni sertlikle iade edecektir. Bu takdirde 1958 ten evvelki günlere dönüleceği muhakkaktır. O halde Kruçef, Stalin sahneden çekildikten sonra, bizzat babası olduğu "Titoyla yakınlaşma siyaseti" ne kendi elleriyle son vermekte bir beis görmemektedir. Kruçefin, kendi kendini inkâr etmek gibi bir duruma gönüllü olarak rıza göstermiyeceğini bilenler, bu değişikliği Moskovada Stalincilerin yeniden kuvvet kazanmasıyla izaha mütemayildirler.

Eğer bu faraziye doğruysa, son sertleşme Belgrad ve Moskova hudutlarını aşarak Doğu - Batı arasındaki soğuk harbi şiddetlendirecektir.

Güney Amerika

Benim Üniversitelerim

Amerikanın enerjik Başkan yardımcısı Nixonun, bu haftanın ortasında son bulan Latin Amerikadaki iyi niyet turu, sıcak ülkelerdeki bir seçim kampanyasından farksız oldu. Sanki bütün Güney Amerikalı talebe seçmenler, bu dev adaya haddini bildirmeye azmetmişti. Başkan yardımcısı Uruguayda talebeler tarafından "Nixdn, evine dön" nârâlarıyla karşılandı. Nixon, geçen yılki Afrika seyahatinde de Sudanda buna benzer lâflar işitmişti. Şamatadan hoşlanır gibi bir hali vardı. Bu sebeple Uruguay Hükümetinin ve Amerikan elçisinin "Aman vazgeç" demelerine rağmen ertesi gün Hukuk Fakültesine gitti. Hâkimlerin önüne çıktı. Evvelâ iktisadî meselelerden sorguya çekildi. Kuzeydeki zengin komşunun, fakir Güneylileri istismara çalışmadığını, talebelere anlatmaya çalıştı. Maamafih genç hukukçuları en çok kızdıran iktisadî meseleler değildi. Sam Amcanın diktatörlerle dostluğunu affedemiyorlardı. Nixon'a bunun sebebini sordular Montevideo Hukuk Fakültesinde sınıfı geçemedi. Üniversiteden ayrılırken yapılan gürültüler ve çalınan ıslıklar, bu muvaffakiyetsizliği ifade ediyordu. Buenos Aires'te demokrasiden çok emperyalizm temi hakimdi. Arjantinli talebeler Nixon'a "emperyalist, emperyalist" diye bağırdılar.

En ateşli karşılama, Perunun merkezi Lamada yapıldı. İnatçı Nixon Lima'da da illâ üniversiteye girmek hususunda ısrar ediyordu. Gelgelelim San Marcos Üniversitesi-

Richard Nixon
Diktatörü destekler misin?

nin 2000 talebesi, Nixona bu mukaddes yere girmeyi yasak etmişti. Ama Kuzey Amerikalı şövalye, kale müdafilerinin tehditlerine aldırmadı. Gerisindekilerle birlikte, müdafilerin "defol" seslerini duymadan cesur adımlarla kale kapısına doğru ilerlemeye başladı Ama talebeler de az cesur değildi. Şövalye ateş menziline girer girmez, "defol, defol" naralarını şiddetli bir taş yağmuru-takip etti. Yanındaki Jack Sherwood bu amansız hücum karşısında bir dişini kaybederek gazi oldu. Diğer bir taş korkusuz şövalyenin boynunu sıyırıp geçti. İlerlemek imkânsızdı. Fazla zayiat vermemek için Nixon, kaleyi fethetmekten vazgeçti. Biraz ilerdeki uslu katolik Üniversiteyi ziyaret ederek içindeki mektep hasretini söndürdü.

Ertesi gün sevgili Ike "cesaret, sabır ve sükûnet" nümunesi olan "Dear Dick" e bir geçmiş olsun mesajı gönderiyordu. Ike'a bakılırsa, Perulu talebeler "Nixon'a nezaket Ve misafirperverlik göstermedikleri için kendilerini suçlu ve rahatsız" hissedeceklerdir. Peru Hükümeti de üzüntülerini bildirmekte gecikmedi. Hükümete göre, Üniversitedeki hâdise, şu her taşın altından çıkan komünistlerin tertibiydi.

İngiltere

En büyük diplomatik zafer

Geçenlerde New York Daily News Gazetesinin John O'Donnell imzalı başmakalesini okuyanlar hayret içinde kaldılar. John O'Donnell, Lancaster kararının, hariçteki propagandası bakımından, Dışişleri Bakanlığının "en büyük zaferi" olduğunu yazıyordu. Okuyucular ne Lancaster kararından, ne zaferden pek bir şey anlamadılar. Merakla yazıyı okumaya başladılar. Neden sonra Lancaster'in en meşhur İngiliz karikatüristlerinden biri okluğunu öğrendiler. Lancaster beş haftalık bir Amerika seyahatinden sonra Daily Express'te 9 yıldır çizdiği alacalı bulacalı gömlekli, patavatsız ve gürültücü Amerikalı tipine veda etmeye karar vermiştir. Bundan sonra hariçte Amerikalılar hakkında kötü bir intiba uyandıran Daily Express' teki alaca gömleklinin yerini, efendice giyinmiş, mahcup ve kibar tavırlı bir Amerikalı olacaktır. Karikatürist bu değişikliği şu şekilde izah etmektedir: "Amerika ve Amerikalılar değiştiler. Kulübelerde Mickey Spillane'in yerine Andre Gide'in kitapları satılmaktadır. Taksi şoförleri nazik davranmaktadırlar, mimari ciddileşmiştir, sesler sakin, tavırlar Ölçülüdür. Karikatürist olarak devrilmesi kolay bir hedeften vazgeçmem, benim için bir fedakârlıktır. Ama şahsen bugünkü Amerikalıyı eskisine bin defa tercih ettiğimi söylemeliyim."

İşte Jack, O'Donnell'in bahsettiği diplomatik zafer budur.

K İ T A P L A R

Aziz Nesin
Usta mizahçı

Toros Canavarı

(Aziz Nesinin mizah hikâyeleri, Düşün Yayınevi mizah serisi No: 5, İstanbul, Matbaası İstanbul, 108 sayfa, 200 kuruş)

Toros Canavarı, günümüzün en verlût -ve en ustalardan biri- mizah yazarı Aziz Nesinin son zamanlarda piyasaya peşpeşine çıkarılan kitaplarından birisidir. İçinde irili ufaklı yirmiüç hikâyeyi toplayan bu kitapta Aziz Nesin, hemen bütün kitaplarında bütün hikâyelerinde olduğu gibi, cemiyetin aksak, bozuk düzen taraflarını ele almakta, neşter gibi kullandığı kalemiyle de irinlenmiş, ufunet bağlamış sosyal yaraları teker teker deşmektedir. Ancak, Aziz Nesin bu işi yaparken öylesine ustalıklı hareket etmekte, öylesine temkinli davranmaktadır ki, şayet hikâyelerini üstünkörü okursanız bir an bile, "bu hikâyelerin sosyal bir kaygısı var" diye düşünmezsiniz. Nasibiniz bol bol gülmek, hoşça vakit geçirmek olur. Ama bu hikâyeleri dura dura, biraz zahmet ihtiyar edip araştıra araştıra okursanız Aziz Nesinin sadece okuyucusunu güldürmek, sadece karşısındakine hoşça vakit geçirtmek için kalem oynatmadığını görürsünüz. Zira Aziz Nesin, içinde yaşadığı cemiyetin dertlerini, ihtiyaçlarını, iyi ve kötü taraflarım gayet yakından görmesini ve bunu dile getirmesini bilen bir yazardır.

Aziz Nesin mevzularını en basit tarafından ele alır. Hemen herkesin bildiği, herkesin gördüğü hâdiseleri hikâye eder. Meselâ ev sahibi • kiracı geçimsizliğini, bir hikâyesinde kullanır, bütün ustalığını da bu kullanış sırasında gösterir. Çok sâde, çok basit bir dille, fakat hâdisenin en can alacak noktaları ile mevzua girer. Bir sıra ev sahibinin veya kiracının halini, tavrını, âdetlerini, iptilâlârını anlatır. Okuyucu bu satırları hiç yadırgamadan, adetâ bir mektup, bir hatıra defteri okuyormuşcasına okur. Ama bu arada Aziz Nesinin kafası boş durmamaktadır. Okuyucuyu böyle sakin sakin oyalarken birden hikâyenin akışına ikinci bir şahıs, ikinci bir hâdise sokuverir. Üstelik hikâyesine soktuğu bu şahıs veya hâdise, bir öncekinin tam zıddı bir şahıs veya hâdisedir. Cemiyetin iki zıd unsurunun çatışması ise, hikâyeye mizahi unsuru katmaya yeter de artar bile. Artık bundan sonra Aziz Nesin bütün zekâsı ve esprisi ile okuyucunun karşısındadır. Okuyucu ise, seyri birden bire süratlenen hâdiseler önünde mevzuun takip ettiği sıraya ve düzene değil, esprilere, zıdlıklara kapılır gider. Bir satır bir satırı bir sayfa bir sayfayı kovalar. Tebessümden gülümsemeye, gülümsemeden kahkahaya geçen okuyucu daha kahkahalarının sonunu almadan hikaye biter. Tabiî hikâye biterken de, Aziz Nesin kendince bir iki cümleyle sonu bağlayıverir.

İlk nazarda son derece kolay gibi görünen bu usul aslında hayli zor bir yazma usulüdür. Hele. bir de bunun hemen her gün yapılması gereken bir iş olduğunu düşünürseniz, zorluk büsbütün artar. Zira Aziz Nesin, memleketimizde hayatını yalnız kalemiyle kazanan ender edebiyatçılarımızdan biridir. Tabiatiyle hayatını kazanmak için, hergün harıl harıl yazmak zorunda olan biri her hikâyede bir şaheser yaratamaz. Toros Canavarını okurken bu sık sık görülüyor. Kitapta yer alan yirmiüç hikâyeden çok iyi diye vasıflandırılarak bir kenara ayrılabileceklerin sayısı üçü dördü geçmiyor. Maamafih bir kitabı dolduran yirmiüç hikâyeden üç dört tanesinin bile çok iyi olması yabana atılmayacak bir muvaffakiyettir. Zira Aziz Nesinin hikâye kitaplarının sayısı yirmiye yaşlaşmaktadır. Yirmi kitapta üçer iyi hikâye olsa, altmış hikâye eder ki, bu bir sanatçının göğsünü gere gere ortaya çıkarabileceği, yarına bırakabileceği kalın bir cilt demektir.

Toros Canavarına adını veren hikâye, kitaptaki hikâyelerin hemen en zayıflarından biri. Dilinin akıcılığından, bir kaç hafif espriden başka bir şey getirmiyor. Ama buna mukabil meselâ ikincisi -"Hepsi, hepsi iyi" adlısı- çok daha mükemmel bir hikâye. "Zarif Hatıralar", "Masanın yeri", "İş adamı" adlı hikâyeler de öyle. Zevkle ve ibretle okunuyor.

Yurt için - Ulus için

(Cevdet Kudretin hazırladığı antoloji, Yeditepe Yayınları No. 80, İstanbul Yeni Matbaa 1958, 122 sayfa, 200 kuruş)

Cevdet Kudret tarafından hazırlanan "Yurt için-Ulus için" adlı antoloji, kitabın hemen başında - yer alan kısacık tanıtma yazısında ileri sürülen iddiadan sonra gözden geçirildiğinde biraz fazla şişirilmiş intibaını uyandırıyor. Tanıtma yazısına göre eser "Tanzimattan bu yana yurt ve ulus sevgisini işleyen sanatçıların belli başlı yazıları"nı toplamıştır. Gene tanıtma yazısına göre bu kitap içindeki yazılar, "önemli bir temanın tarih boyunca işlenişindeki gelişmeyi dertli-toplu göstermeye çalışmıştır.. Böylesine iddialı lâflarla karşı karşıya kalan okuyucu ister istemez kitabı bir nevi ciddiyet ve saygıyla karıştırmaya başlıyor. Ama doğrusu, mazruf zarfa uymamaktadır. Aslında itinayla hazırlanmış bir antoloji olmasına rağmen Yurt için Ulus için hazırlanışındaki iddialara nazaran pek kifayetsiz bir kitaptır. Namık Kemal, Tevfik Fikret, Süleyman Nazif, Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tev fik, Mehmet Akif, Mithat Cemal, Yah ya Kemal, Halide Edip, Yakup Kadri, Refik Halit, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Reşat Nuri, Orhan Seyfi. Faruk Nafiz, Kemalettin Kamu, Ahmet Kutsi. Necmettin Halil Onan, Behçet Kemal Çağlar. Samet Ağaoğlu, Cevdet Kudret. Ahmet Muhip ve Çeşni bulunsun kabilinden yeni devri temsil eden edebiyatçı ve şairlerden de Cahit Sıtkı, Bedri Rahmi, Fazıl Hüsnü, Orhan Kemal, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, Orhan *Arı*burnu. Hasan Şimşek, Ceyhun Atuf, Attilâ İlhan ve Turgut Uyardan seçilmiş birkaç şiir, birkaç makale ve fıkra ile hazırlanan bu kitap şöyle bir karıştırılıp bir kenara bırakılacak kadar basittir. Şiirlerin ve makalelerin seçilmesinde de bir sıra takip edildiğini gösteren en ufak bir emare yoktur. Yukarda adları sıralanan şair ve -ediplerin, içinde vatan millet, ulus kelimeleri geçen yazıları şöyle bir devşirilmiş ve iddialı bir antoloji olarak okuyucu karşısına çıkarılmış. İnsan bu kitabı okuduktan sonra ister istemez Orhan Velinin meşhur şiirini hatırlıyor: "Neler yapmadık bu Vatan için - Kimimiz öldük - Kimimiz nutuk söyledik."

K A D I N

Dernekler

Bir seçim hazırlığı

Son günlerde Ankarada birçok hanımın ağzından düşmeyen kelime "seçim" kelimesidir. Hanımlar hazırlanıyorlar. Bu, tahmin edilebileceği gibi, meselâ Belediye seçimleri ile ilgili bir hazırlık değil. Bu seçimin hiçbir siyasî tarafı yok; fakat pek çok "siyaset" isteyen bir iştir. Hanımları telâşlandıran da zaten bu. 17 Mayısta Dil - Tarih Fakültesinde yapılacak olan büyük kongrede, Türk Kadınlar Birliği Genel Merkez idare heyeti seçilecek.

Türk Kadınlar Birliği taşıdığı isimden de anlaşılabileceği veçhile büyük gayeleri ve iddiası olan bir teşekküldür. Bunun için de kendisinden çok şey bekliyenleri daima hayal kırıklığına uğratmıştır. Halbuda dahil olmak üzere, bugünkü Genel Merkez İdare Heyetinin ekseriyeti bu konuda hassas davranmış, Birliğe particilik fikrini sokmamaya çalışmıştır. Ama ne de olsa Türk Kadınlar Birliği, milletvekilliğine çıkan merdiven olarak telâkkide devam ediliyor. Bu yüzden kendilerini milletvekili adayı addeden hanımların, Birliği, basamak niyetine kullanmaya gayret etmeleri daima, mümkün hale geliyor. Bu ise, siyasi tesirlerin zaman zaman Birlikteki havayı bozmasına sebebiyet veriyor. Nitekim 4 Mayıs Pazar sabahı radyodaki kadın saatinde Türk Kadınlar Birliği bünyesi içinde kurulmuş olan Ev Ekonomisi Kulüplerine ait bir konuşmada, münasebeti olmadığı halde yer alan bir barajlı köprülü Kalkınan Türkiye edebiyatı ziyadesiyle malûm bir hava taşıyordu ve bu, her ne şekilde olursa olsun

Türk Kadınlar Birliği
Meclise açılan kapılar

ki Türk Kadınlar Birliğini sosyal yardım maksadıyla kurulmuş her hangi bir kadın teşekkülü ile kıyaslamak mümkün değildir. Memlekette büyük varlık gösteren bir Yardımsevenler Derneği, çalışkan üyeleri sayesinde kolayca muvaffak olabilir. Ama fikir üzerinde çalışmak, inkılâplarımızı Türk kadınına sindirmek gibi kritik ve çok mühim vazifeleri omuzlarına yüklenmiş bir teşekkülün aynı kolaylıkla muvaffak olması beklenemez. Karaçarşaf meselesinde olduğu gibi birçok mühim meselelerde iş, nihayet siyasete dayanır ve işte o zaman, akar sular durur. Türk Kadınlar Birliğinin tüzüğündeki çok güzel gayelere doğru yürüyebilmesi için, herşeyden uzak, tam müstakil, kuvvetli bir teşekkül olarak çalışması şarttır. Zaten Birliğe son senelerde hâkim olan zihniyet te budur. Başkan Nazlı Tlabar siyasete âlet edilmemek azminde olan Ev Ekonomisi üyelerinin büyük ekseriyetini üzdü. Zaten Türk Kadınlar Birliği içinde kurulan bu Ev Ekonomisi Kulüpleri, Birlikte birçok mücadeleli dedikodulara sebebiyet vermiş ve Ev Ekonomisi Kulüpleri etrafında oynanan oyun Genel Kongredeki seçimin neticesini değiştirebilecek bir mahiyet kazanmıştır.

Ev Ekonomisi Kulüpleri

Türk Kadınlar Birliği, tüzüğündeki gayeleri tahakkuk ettirebilmek için çeşitli kollar kurarak çalışır. Meselâ bir eğitim kolu, Köycülük kolu, Hukuk ve Danışma kolu elbette ki cemiyetimiz için çok faydalı neticeler vermektedir Gene 45. maddeye dayanarak. Türk Kadınlar Birliği içinde fikir kulüpleri açmak da mümkündür. İşte Ev Ekonomisi Kulüpleri böylece teşkil edilmistir. Ev Ekonomisi Kulüpleri, e

Tenkide Dair

Jale CANDAN

nizde herşey çabucak moda oluyor. "Yapıcı tenkit", "yıkıcı tenkit" kelimeleri de artık siyaset sahasından diğer sahalara intikal etmiş vaziyettedir. Bir tenkit doğru veyahut yanlış olabilir; nihayet bir görüşün, bir düşünüşün mahsulüdür. Ama bir tenkit ne zaman yapıcıdır ve ne zaman yıkıcı olur, bunun üzerine eğilmeğe değer. Eğer bir tenkitte ne kadar acı olursa olsun, bir hakikat payı varsa, bu tenkidin yapıcı veya yıkıcı olması tenkide uğrayan şahsın veyahut zümrenin tutumuna bağlıdır. Tenkide uğrayan şahıs veyahut zümre hakikati görüp, tenkidi kısmen olsun kabullenirse, tenkit kent yapıcı olur nem de şayet yıkıcı olabilmek istidadını gösteriyorsa bu, akıllıca bertaraf edilir. Şayet tenkide uğrayan taraf bu tenkitteki hakikat payını görmemezlikten gelir ve karşısındakini yıkıcı olmakla, tertipler yapmakla itham ederse tenkit o zaman yıkıcı olmaya başlar. Çünkü hakikatleri inkar edenler, herşeyden evvel kendi kendilerini inkar edenlerdir.

Gönül isterdi ki tenkit, hiçbir zaman fikir sahasını aşmasın, zihniyet mücadelelerinde şahıslar vurulmasın; ama ne yazık ki muayyen bir zihniyetin temsilcisi daima bir şahıstır, muayyen bir fikrin şampiyonluğunu daima şahıslar yaparlar. Herhangi bir mücadelede karşımıza dalma şahıslar çıkar. Onların çok ötesinde, bir "düşünüş"le, bir "zihniyet"le, yanlış bulduğumuz bir "tutum"la mücadele ettiğimizi anlatamazsınız. Bunu anlatacak tek şey belki eski bir atasözüdür. Biz Türkler "dost acı söyler" deriz. Deriz ama, hepimiz de şu tenkide karşı ne kadar az tahammüllüyüzdür.

kadınının okul dışı eğitini programının bir parçasıdır. Ev kadınları ve genç kızlar 20 - 25 kişilik gruplar halinde toplanırlar ve istedikleri mevzularda mütehassıs ve gönüllü liderler tarafından yetiştirilirler. Kulüpler çoğaldıkça yeni liderler çıkar, bilgi paylaşılır, ev kadınları arasında fikir teatisi mümkün olur. Bu neviden teşekküller Birleşik Amerikada çok yaygın bir haldedir. Ankarada da, dört yüz üyesi bulunan Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneği, senelerden beri aynı sistem dahilinde çalışır ve evlerde, yapılan toplantılarda, hanımlar kültürel, fikri tartışmalar ve sanat mevzuunda konuşmalar tertiplerler veyahut dikiş, moda, yemek dersleri görürler.

Türk Kadınlar Birliğinin bu sistem dahilinde çalışacak ev ekonomisi kulüpleri kurmaya karar vermesi memleket hesabına sevinilecek bir hadise oldu. Çünkü Birliğin kurulmuş bir teşkilâtı vardı. Bu sayede Ev Ekonomisi Kulüpleri Anadoluda faaliyet gösterebilecek kulüpler yayıldıkça bir fikri kalkınma mümkün olacaktı. Ev Ekonomisi Kulüplerini Türkiyede kurma fikrini ortaya atan Muallâ Akarca o zaman Türk Kadınlar Birliği Genel Sekreteri idi. Muallâ Akarca güzel konuşur, faaldir, Amerikada bulunduğu için Ev Ekonomisi Kulüplerinin çalışmalarını görmüştür. Üstelik kulüplerde iyi bir beslenme lideri olabilir, çünkü "ev ekonomisti" dir. İşte bütün bu meziyetlerinden dolayı Türk Kadınlar Birliği kendisine Ev Ekonomisi Kulüplerini kurmakla vazifelendirdi.

Büyüyen kuvvet

Ev Ekonomisi Kulüpleri kısa zamanda inkişaf etti, ikinci senesinde yüze yakın üyeye sahip oldu ve bir kulüp üçe ayrıldı. İstikbal iyi görünüyordu. Süeda Tulga, Sevim Önen gibi dâvaya samimiyetle inanmış ev hanımları istirahat saatlerinden dahi fedakârlık ederek çalışıyor, cazip programlarla kulüplere hergün daha fasla üye cezbediyorlardı. Böylece Ev Ekonomisi Kulüpleri Türk Kadınlar Birliği içinde hatırı sayılır bir kuvvet olmaya başladı.

Bir taktik

Muallâ Akarca iyi bir beslenme lideridir. Ev Ekonomisi Kulüpleri için güzel bir rehber hazırladı. Tatlı dil ile üyelere kendisini sevdirdi. Eğer Ev Ekonomisi Kulüpleri Türk Kadınlar Birliğinin bir kolu olarak kalsaydı, Muallâ Akarca muvaffak bir kol başkanı olacak ve Süeda Tulga, Sevim Önen, Meliha Türkkan gibi çalışkan hanımlarla, sessiz sedasız, fakat emin adımlarla Türk kadınlık dâvasına hizmet yolunda yürüyecekti. Ama Türk Kadınlar Birliğinde inkişaf eden bu yeni kuvvete sırtım dayayıp Birlikte kol başkanlığından çok daha yüksek bir mevkie ulaşmak, hattâ Birliğin şevki idaresini ele geçirmek ve şaşaalı bir propaganda sayesinde isim yapmak ta mümkündü. Bunun tek çaresi, henüz kurulmakta olan kulüplerin gayesine samimiyetle inanmış olanları oralardan uzaklaştırmak ve kulüpleri inkişaf halinde iken bir takım taktiklere kurban etmekti. Birçok üyeler bu ikinci yolu tehlikeli buldular. Bu sırada Muallâ Akarca genel sekreterlikten istifa etti. Bir üye olarak iştirak ettiği genel kurul toplantılarında Ev Ekonomisi üyelerinin Kadınlar Birliğinden ayrılmak istediklerini bildirdi. Ev Ekonomisi üyelerine de Türk Kadınlar Birliğinden ayrılmış müstakil bir Ev Ekonomisi Kulüpleri fikrini aşılamağa çalıştı. İddiaya göre Türk Kadınlar Birliğinde çalışmak, iş çıkarmak mümkün değildi; çünkü çalışkan bir arkadaşı, di--erleri kıskanıyor ve faaliyetini baltalamak yoluna gidiyorlardı. Bu arada çıkarılan bir çok rivayetler, yarım bırakılmış bir kreş hikâyesi Ev Ekonomisi üyelerini Birlikten manen uzaklaştıracak mahiyette oldu. Zaten üyeler toplantılarım T. K. B. lokalinde yapıyorlardı ama Birliğe üye olmakla mükellef tutulmamışlardı. Türk Kadınlar Birliğinin kapısını kapayıp çıktıkları gün, kendilerini müstakil sayabileceklerdi. Ev Ekonomisi üyeleri tek şey üzerinde durdular: Herhangi bir şekilde siyasete âlet olmamak ve kulüplerde fikri kalkınmadan başka dâva ile iştigal etmemek! Bir gayeleri de "Tüzük ve prensiplere bağlı, demokratik" bir çalışma sistemine sahip

Nazlı Tlabar

Politika yaptırmayan politikacı

örnek bir kadın teşekkülü kurmaktı. Çünkü demokratik çalışma sistemine sahip olmayan teşekküllerin gayeye ulaşabileceklerine inanmıyorlardı.. Eğer bunlara set çeken Birlikse, Birlikten ayrılmaya razı idiler..

Beklenmiyen inkişaf

Fakat hâdiselerin beklenmiyen inkişafı Ev Ekonomisi üyelerini hem şaşırttı, hem de sevindirdi. Türk Kadınlar Birliği Genel Kurulu, Ev Ekonomisi Kulüplerim baltalamak niyetinde olmadığım bildirdi. Muallâ Akarcaya Ev Ekonomisi Kulüplerini inkişaf ettirmek için bütün im-

Yeni bir model

Seçilen silâh

kânları verdi, hattâ müstafi genel sekreteri ikinci başkanlığa getirmekte tereddüt etmedi. Payeyi kim kazanırsa kazansın Birlik. Türk Kadınlığına hizmet edebilecek bir teşekkülü tutamıyacaktı. Bu iyi niyet imkânım kazanan genel kurul üyeleri Ev Ekonomisi Kulüplerine de girip çıkmaya başladılar. Bir Süheyla Kurtaran, bir Hacer Boray üyelere Türk Kadınlar Birliğini ' sevdirmesini Dildiler. Rivayetler asılsızdı. Bugünkü Birlikte esas hüsnüniyetti ve Türk kadınlarının müşterek çalışması sayesinde Birlik bir gün ideal hâle gelebilirdi. Ev Ekonomisi Kulüpleri üyelerinin artık bekledikleri tek şey' kalmıştı. Vaziyetlerinin vuzuh kesbetmesi ve sarih bir tüzük içinde gösterişsiz ve ciddi bir çalışmaya kavuşmak! Çünkü üzün zaman bir taktiğin tesiri altında, muattal kalmış olan kulüpler tamamiyle keyfi, kaprisli bir idareye tabi tutulmuşlardı. Artık şahıslara değil de, asıl gayeye hizmet edecekleri anı sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Ev Ekonomisi üyeleri daha bir müddet bekliyeceklerdir. Zira Genel Kongrenin kulis faaliyetleri son hızı ile devam etmektedir ve bu koz boşuna (harcanmak istenmemektedir. İşte bu arada, bir genel kurul toplantısında Ev Ekonomisi üyeleri otomatik surette Birliğe üye kaydedildiler. Beyanname doldurmayan, aidat ödemiyen üyeler bundan tabiî haberdar olmadılar. Böylece ekseriyetin, Kadınlar Birliği delege seçimine iştirak hakları olduğundan haberleri bulunmadı ama, tabiî telefonlar bol bol işledi ve seçim günü sempatileri malûm üyeler veyahut ta bütün bu kulis faaliyetlerinden haberdar olmayanlar İsrarla Dil Tarih Fakültesine delege seçimine davet edildiler.

Şimdi Ev Ekonomisi üyeleri büyük bir merakla. Genel Kongrenin neticesini bekliyorlar. Onlar için mühim olan şu veya bu şahsın seçilmesi değil; kulüplerin prensiplerle idare edilmesi yoluna gidilip gidilmeyeceğidir. Aklı başında hanımların şahıslara propaganda yapmak için vakit kaybetmiyecekleri muhakkaktır ve dâvanın halli, şahıslardan değil Birlikten beklenmektedir.

Moda

Cesaret meselesi

Modanın kadınları zaman zaman müşkül bir durumda bıraktığı hakikattir. Son senelerin ortaya attığı "çuval biçimi", "trapez hattı" ve bu tip beli gizleyen, geceliği andıran modelleri seçip diktirmek hakikaten bir cesaret işidir, ama şurasını da itiraf etmek lâzımdır ki artık hiçbir kadının gönlü eski tip bir elbiseye] razı olmamaktadır. Kadınlar yeniliği, değişik manzarayı severler Bu mevzuda gayet muhafazakâr olan erkekler de kadınlardaki bu cesareti beğenirler. Giyim sahası kadınlar için muharebe sahası gibi bir yerdir; oraya hakikaten cesaretle atılmak, fakat iyi silahlar seçmek lazımdır. Evvelâ, geriye dönüş yoktur. "Moda hiçbir zaman yerinde durmamıştır ve kadın daima onu takib etmiştir" derler. Bu yanlıştır: Kadın binbir icat peşinde koşar, moda onu ancak kovalar.

Yaz tayyörleri

Bir kadın çuval biçimini sevmeyebilir, bu biçimi kendisine yakıştırmaması da mümkündür, ama gene de, üç sene evvelki modellerden biçim beğenmiyecektir. Bugün "çuval" öylesine değişmiş, öylesine hilelere baş vurulmuştur ki, her kadın yenilik arzusunu gülünç- olmadan tatbik edebilir. Yaz döpiyesleri, yaz tayyörleri bilhassa bu yeni biçimlere elverişlidir. En pratik yaz kıyafeti muhakkak ki "elbise ve ceket" ten mürekkep bir takımdır. Bu takımların ekseri kolsuz, kemersiz, icabında abiye olarak giyilebilecek dekolte bir düz elbisesi vardır ve üzerlerindeki ceketin yakası öne doğru açıktır, kolları turyakardır. Tabii bu ceket ne boldur, ne de dar. Rahat hissi veren bir cekettir. Penslerle, vücuda oturtulmadan dikilmiştir. Bazen de pens kullanılmamış ceketin bolluğu iki yan dikişten çıkan yarım kemerlerle önde veyahut arkada hafifçe toplanmıştır. Bu yarım kemerler ya yalnız Öndedir, ya da yalnız arkada. Daha fantezi giyim sevenler için Paris terzileri, dar elbiseler üzerine giyilen, arkaları bolero ceketler icat etmişlerdir. Çuval biçimi düz elbiselerin muhakkak tam çuval gibi olması şart değildir. Bazı "çuval" ların "kesik" leri de vardır. Ancak bu kesik, eskisi gibi bel yerinde değil, ya hemen göğsün altındadır ya da kalçanın hizasında. Yani bel, yerim değiştirmiştir. Bu kesik ekseri bir fiyonkla, bir biye veyahut kuşakla gösterilmiş, hiçbir zaman sıkılmamıştır. Bazen kalça hizasından itibaren elbiselerin plilerle süslendiği de vakidir. Bu, bol elbiseyi yürürken daha rahat bulan kadınlar için düşünülmüştür.

Tayyörler ve bu tip dar elbiseli takımlar ekseri pike, keten ve tok kumaşlardan yapılmaktadır. İnce yaz kumaşları için yeni bolluklar, yeni rahat biçimler düşünülmüştür. Meselâ bu sene çok moda olan benekli ince kumaşlardan pliseli yarım kemerli şömizye elbiseler yapılmaktadır. Bu yarım kemerleri hafifçe sıkmak mümkündür ama, gevşek bırakmak çok daha yeni bir hava taşımaktadır.

Ayrıca bu yıl, çuvallara göre hazırlanan kemerler de çok çeşitlidir Elbiselerin kendi kumaşlarından yapılmış kemerler kadar, elbise kumaşlarıyla kontr renk ve desende kumaşlardan veya deri ve süetten yapılmış kemerlerle de kıyafete yeni bir hava verilmeğe çalışılmaktadır. Ancak bu yıl kemerlerin bariz hususiyeti beli iyice sarmak yerine gevşek bırakılmaktır.

1958 modası

Zevkte reform

Yayınlar

Konuşan şerit

Spiker bir konuşmanın başlıyacağını dinleyicilere bildirdi. Sonra bir düğmeye bastı. Stüdyonun kırmızı "Susunuz" ışığı söndü ve yerine yeşil "Bekleyiniz" ışığı yandı. Spiker sözünü bitirip de düğmeye bastığında, üst katta bir odada bir teknisyen de, bir makinenin düğmesine basmış, makineye takılı iki makara dönmiye ve bildirilen konuşma yayınlanmıya başlamıştı. Konuşmacı ne spikerin karşısında ne de radyoevinin bir başka stüdyosundaydı. Evinde radyosunu açmış kendi sesini dinliyordu. On yıldan çoğunun bilmediği birşeydir. Bu sebeple, konuşma yapan bir dostlarını, yahut konserini tebrik etmek istedikleri bir sanatçıyı, yayın saatinden hemen sonra telefonla radyoevinde arayanlar, aradıklarının orada bulunmadığı cevabıyla karşılaşmakta, telefona çıkan memura kızmaktadırlar. Radyo yayınlarının canlı olarak değil de mekanik bir usulle yapıldığı hususunda bulanık bir fikri olanların çoğu ise bu yayınların önceden tel üstüne kaydedildiğini sanmaktadırlar. "Tele alındı .." tâbirine bugün gazetelerimizde bile sıkı sık rastlanmaktadır. Gerçekten, " bundan on küsur yıl kadar önce tel üzerine manyetik kayıt usulü, başka memleketlerde olduğu gibi, bizim

Bir yayın banda alınıyor
Çal, söyle-

fazla bir zamandır radyoda konuşmalar yapardı. Bu işe ilk başladığı günleri düşündü. O zamanlar, gece geç vakit evinden çıkıp radyoevine kadar gitmiye, bizzat mikrofon başında bulunmıya mecburdu. Simdi ise, ne zaman vakti müsaitse o zaman radyoevine gidiyor; konuşmasını manyetik şeride kaydediyor ve iste o akşam yaptığı gibi, yayın saati geldiğinde rahat rahat kendi sesini dinliyordu.

Bugün Ankara ve İstanbul radyolarının yayınlarının büyük bir çoğunluğu dünyanın bütün başlıca radyoları gibi- önceden kaydedilmiş olarak, manyetik şeritle yapılmaktadır. Canlı yayınların sayısı çok azdır. Bu yayın şekli, dinleyicilerden radyolarımızda da kullanılırdı. Fakat daha mütekâmil bir usulün, şerit üzerine kayıt usulünün gelişmesiyle, tel kayıtları derhal demode olmuştur. Bugün artık radyolarımızda hiçbir zaman tel ile kayıt ve yayın yapılmamaktadır.

Üstüne ses kaydedilen şerit, demir oksidiyle kaplı genel olarak plâstikten yapılmış bir maddedir. Ses kaydetme makinesinin (manyetofonun) manyetik başlıkları vasıtasiyle ses dalgaları, demir oksidine tesir edip kayıt yaparlar. Manyetik şeride kaydedilmiş sesler, plâkların aksine, istendiğinde kolayca silinebilir ve şeride -defalarca, hatta iyi kullanıldığı takdirde sonsuz olarak- yeniden kayıt yapılabilir. Bir makara üstünde -marka ve çeşidine göre- 330 ilâ 660 metre şerit vardır. Manyetik ses kayıt cihazları beş ayrı sür'atte dönerler. Yavaş devirler, ses kalitesi düşük olduğundan, radyo yayınlarda kullanılmamaktadır. Bugün radyolarımızda genel olarak saniyede 7,5 inç ve 15 inç devirler kullanılmaktadır. Yani, bu dönüş hızında manyetik başlıktan saniyede (7,5 inç karşılığı) 19 santim veya (15 inç karşılığı) 38 santim şerit geçiyor demektir. 15 inç'lik kayıtlarda sesin sadakati, yani aslına uygunluğu, daha yüksektir. Bununla beraber bugün radyolarımızda, manyetik şerit kıtlığı yüzünden tasarruf maksadiyle, programların çoğunluğu 7,5 inç'le kaydedilmektedir. Bundan başka aynı kıtlık hariçten boş şerit ithal edilememesi' birçok programın arşivlerde saklanmasına imkân vermemektedir. Oysa şeridin sağladığı avantajlardan biri de, başarılı programların, hele dökümanter değeri haiz yayınların muhafaza edilmesini sağlamasıdır. Bugün radyoların şerit arşivleri pek fakirdir. Şerit yokluğu yüzünden bazan arşivlerdeki programların silinmesi mecburiyetiyle karşılaşılmakta saklanmak üzere kaydedilen programların sayısı gittikçe azalmaktadır.

Kültür mübadelesi vasıtanı

Manyetik şerit, yabancı radyolarla program mübadelesi için çok uygun bir vasıtadır. Yabancı radyolar sık sık radyolarımızdan -bilhassa Türk folklor ve modern sanat müziğiyle ilgili- programlar talep etmektedirler. Bir yabancı radyo için kâğıt kalem gibi pek iptidai bir madde sayılan boş şerit radyolarımızda bol bol kullanacak sayıda bulunmadığından, bu gibi taleplere verilen cevaplarda, istenilen programın gönderilebilmesi için boş şerit yollanması istenmektedir. Bos şerit yokluğu yüzünden bu gibi istekler güçlükle karşılanmakta, hele yabancı radyolara, onlardan bir talep vaki olmadan program gönderme işine imkan bulunamamakta, böylece çok uygun bir kültür propagandası gayretine girişilememektedir.

Manyetik şerit, canlı yayına nisbetle çok daha düzgün, hatasız insicamlı programlar yapılmasına imkân sağlamaktadır. Manyetik şeritte, plâkta bile bulunmayan bir "yanlışlık düzeltme" imkânı vardır. Plâğa kaydedilen bir programda bir yanlışlık yapıldığı takdirde, herşeyi yeni baştan kaydetmek gerekmektedir. Halbuki şeride kaydedilen programlarda bir yanlışlığı kesip çıkarmak mümkündür. Daha olmazsa silip yeniden kaydetmek, plâğa nisbetle çok daha kolaydır. Bu sayede bir konuşmacı sürçtüğü, takıldığı takdirde aynı cümleyi doğru olarak yeniden tekrarlamakta, hatalı cümle sonradan montajda, teknisyenler tarafından kesilip çıkartılmaktadır.

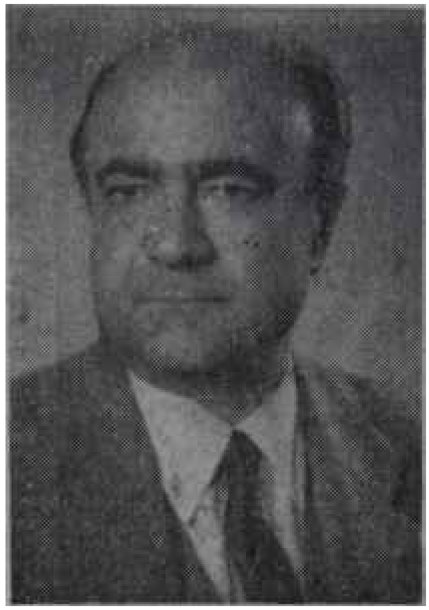
Halk önünde hazırlanan programlarda montaj bilhassa faydalıdır. Böyle bir programda radyoda yayınlanması mahzurlu görülen sözler her zaman söylenebilir, yahut programın akışım bozan susmalar, duraklamalar, sürçmeler, hatalar yapılabilir; dinleyicinin alakasını çekmiyecek kısımlar olabilir. Montaj sayesinde bunlar kesilip çıkartılabilmekte, daha insicamlı, daha akıcı programlar yapılabilmektedir. Montajın başarısı, bu işle uğraşan teknisyenlerin ustalığına ve zevkine bağlı birşeydir. Gerek Ankara ve gerek İstanbul radyosunda başarılı montajların yanında, nasıl yayınlandığına akıl erdirilmiyen montajı hatalı programlar da yapılmaktadır. Herhalde şerit yayınlarında esas, dinleyiciye, bir yayının şeritle yapıldığım hissettirmemektir. Dinleyici bunu bilse hile, hatalı montaj yahut bozuk malzeme gibi sebeplerle, radyosunu dinlerken farketmemelidir.

Yamalı şeritler

Radyolarımızın bugün, ihtiyaca yeter sayıda boş ve temiz şeritten mahrum oluşu, şeritle yapılan yayınların kalitesine de tesir etmektedir. Bilhassa Ankara Radyosunda kullanılan şeritlerin çoğu üstünde pekçok eki bulunan şeritlerdir. Sonra, kesip yapıştırma işi de çok iptidai bir usulle yapılmakta yapıştırma için, manyetik şeritlerde kullanılan hususî yapıştırma ser ridi yahut mayii yerine, adî zamklı selofan kâğıdı kullanılmakta, çok kere bu şekilde yapıştırılmış bir şerit yayına çıkartılmakta zamklı selofan kısa zamanda ek yerinden açıldığından manyetofonun başlıklarına yapışıp makinenin dönüşünü sekteye uğratmakta, ek yerleri yayında belli olmakta, daha da fenası, yayın esnasında şerit kopması gibi nahoş hadiselerle karşılaşılmaktadır. İstanbul Radyosu bu bakımdan daha düzgün çalışmakta, ekli şeridin yayına konmasına müsaade edilmemekte, ekli şerit ancak, temiz bir şeride yeniden kopya edildikten sonra yayınlanmaktadır.

Bugün Ankara Radyosunda olsun, İstanbul Radyosunda olsun kullanılan ses kayıt cihazları iyi kaliteiyi marka cihazlar olmakla beraber, artık eskimişlerdir. Bilhassa Ankara radyosunun menyetofonları her an durmak tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Döviz durumu yüzünden, bozulan bir lâmbayı, eskiyen bir kayıt başlığını değiştirmek gibi önemsiz şeyler bile büyük mesele olmakta radyonun menyetofonlarının çalışması artık tamamen talihe, Allaha kalmış durumdadır. Bu güne kadar, ufak tefek aksaklıklarla dinleyiciye ulaşan ve pek de uzun boylu arıza hissi vermeyen duraklamalar, mikrofondan taşan cızırtılar, pek mümkündür ki günün birinde, çok feci bir şekilde dinleyicilere kadar; gelecek ve iş işten geçtikten sonra da adet olduğu veçhile istim arka--an gelerek Ankara radyosunun ihtiyaçlarının temini yolları aranacaktır.

C E M İ Y E T

Hıfzı Oğuz Bekata

"Maksat yardım!.-"

Geçen haftanın başında Pazartesi günü akşam üzeri, Atatürk Bulvarının imardan çiçek bozuğuna dönmüş eğri büğrü kaldırımlarının üzeri görülmeğe değerdi. Ankara sosyetesinin hemen en şık hanımları son derece sivri burunlu ve sivri topuklu pabuçlarının üzerinde, yürüyerek değil adeta sekerek hendekleri» tümsekleri aşmağa ve bu arada da düşmemeğe, topuklarını kırmamağa' çalışarak caddenin bir tarafından öbür tarafına geçmeğe uğraşıyorlardı. Muharebe meydanından farksız caddeyi bir yandan bir yana aşmaya muvaffak olmuş şık hanımlar ise, İş Bankası ile Ankara Gazeteciler Cemiyeti arasındaki sokağa girdiklerinde hemen sol taraftaki kapılardan bilinden içeri dalıyor ve birer fatih edasıyla bodrumsu yere iniyorlardı.

Şık hanımlarla şık beylerin girdiği bu bodrum katındaki lokal, Ankara Sanatsevenler Klübünün lokaliydi ve o gün orada, Arnavutköy Amerikan Kız Kolleji mezunları derneği bir kokteyl tertiplemişti. Hemen bütün kadın derneklerinin faaliyetlerini tatil ettikleri Mayıs başında, Arnavutköy Amerikan Kız Kolleji mezunları derneği de mevsimi bir kokteyl parti ile kapatmak istemişti. Yaz geliyordu. Yaz ölü mevsimdir. Derneklerin sosyal yardım kollarının başlıca gelir kaynağı olan balolar ve çaylar yaz ayları içinde tertiplenemez. Hele Ankarada bu büsbütün imkânsızdır, zira yazla beraber hemen bütün Ankara sosyetesi İstanbula taşınır. İşte Arnavutköy Amerikan Kız Kolleji mezunları derneği de mevsimi hiç değilse bir kokteylle kapatmak Ve giderayak, sosyal yardım kollarına bir parça daha gelir temin etmek için Sanatsevenler lokalini seçmişti.

Kokteyl gayet muvaffakiyetli ve eğlenceli geçti. Hemen herkes bol bol eğlendi ve güldü. Bu arada 1958 bahar modasının çuval elbise modellerini teşhir etmek imkânını arayanlar da arzularını rahat rahat yerine getirdiler. Kollejliler derneği ise umduğundan da fazla gelir elde etti. Kokteylin devam ettiği saatler boyunca Sanatsevenlerin türk tipi eşyalarla süslü güzel salonu şakalaşarak» gülüşerek, konuşarak dolaşan» yiyen içen son derece şık insanlarla doldu. Hele resimlerin teşhir edildiği küçük bölmede iğne atılsa yere düşmeyecek kadar kesif bir kalabalık vardı. Arnavutköy Kız Kolleji mezunları burada satış tezgâhları kurmuşlardı. Üyelerin bir yıl içinde hazırladıkları nefis yazlık çocuk elbiseleri, gecelikler, önlükler, örtüler, ev eşyaları, hattâ oyuncaklar burada satışa çıkarılmıştı. İşin hoş tarafı, bu tezgâhlardan alış veriş edenler yalnız hanımlar değildi. O akşam derneğe en çok para bırakan iki milletvekili oldu. Bunlardan biri Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata idi. Kolunda taşıdığı kocaman paketle kokteylin en gözde şahsiyetiydi. Diğeri ise, Aydın milletvekili Cevat Ülkü. Cevat Ülkü, hem evin, hem çocuklara hem de karısına "sürpriz" eşyalar aldı.

Derneğin faal üyelerinden Beyza Kardam, hanımları kandırmak için kâh tiril tiril bir poplin sabahlığı üzerine geçiriyor, kâh ta erkeklere kadınların ne tip hediyelerden hoşlanacağını izah ediyordu. Mihrizafer Köstemoğlu, Nevhis Zapçı ve Cavidan Atam ise birkaç senedir giriştikleri bu işte edindikleri tecrübe ile, bilhassa geçen seneden kalan eşyaları sattıkça seviniyorlardı. Müşterilerden Şadan Karadeniz, son moda lâcivert sak biçimi tayyörüne uygun, lâcivert beyaz benekli kumaşla kaplanmış bir elbise askısı bulunca pek sevindi. NATO tercümanlarından Olcay ise şirin önlüklere gönül kaptırdı. Tam bu sırada, evlenmeğe namzet bir bekâr da elindeki tencere tutaklarından bir tanesini genç bir kıza hediye etti. Tutak ona sadede traş kabını tutmak için lâzım olurdu. İki tanesine birden ihtiyacı yoktu.

Kokteylin sonuna doğru Sanatsevenlere uzun boylu, yorgun tavırlı bir adam girdi. Bu, derneğin faal üyelerinden Nazan Kırkbir'in kocası Faruk Kırkbirdi. Kokteyl partinin bütün içkilerini hazırlamış, meyve sularını sıkmıştı. Zaten Arnavutköy Amerikan Kız Kolleji nnezunları kadar, kocaları da dernekte çalışıyorlardı. Çiftler arasında iş bölümü dediğimiz de zaten budur ya-

B A L E

Margot Fonteyn ve partneri
Yapışık kardeşler

Ankara

Üç büyük misafir

Ankaranın artık sona örmek üzere bulunan sanat mevsimine Türk - İngiliz Derneğinin, İngiliz Kültür Heyeti ile müştereken hazırladığı Kültür Haftası büyük bir canlılık getirdi. Film gösterisi Rosalind Fuller'in karakter temsilleri. konferansların yanısıra Kültür Haftasının ağırlık noktasını geçen sene olduğu gibi bu defa da bale temsilleri teşkil ediyordu. Yılın sürprizi hakikaten parlaktı. 20 nci asrın üç büyük siması aynı zamanda Türkiyeye gönderilmişti. Kraliyet Balesini 25 sene içinde bir sihirbaz gayretiyle yokdan var edip, Fransa, İtalya gibi birkaç asırlık bale ananesi olan memleketleri bile geride bırakmış, Rus Balesine tehlikeli bir rakip seviyesine getirmiş Dame Ninette de Valois, bu misafirlerin birincisiydi. Ancak Dame Ninette de Valois bu dehasını kendi memleketinin hizmetinde kullanmakla kalmamış, sihirli elini memleketimize de uzatmıştır. Büyük bir iman ve sevgiyle 10 sene önce Türkiyenin ilk millî klâsik bale mektebini kurmuş, o zamandan beri de bu iman ve alakayı kaybetmemiştir. AKİS'in çıktığı bugün kendisi İrana, oranın millî balesini kurmak için gitmiş bulunuyor-

İkinci misafir kendisini seyretmiş her seyircinin kalbini fethetmiş o - lan ve devrimizin en büyük balerinlerinden biri sayılan Dame Margot Fonteyn Arias'dır. Arias adı ona yeni evlendiği Panamanın eski Londra elçisi olan kocasından gelmektedir. Her ikisi de birbirlerini yirmi sene önce görüp aşık olmuşlar ve bu aşklarını yakın zamana kadar gizli tutmuşlardır. Arias'ın Panama elçiliğinden çekilişinin sebebi ise Arias ailesinin yeni Panama hükümeti ile arasındaki siyasi ihtilaftır. Margot Fonteyn'e bu seyahatında annesi refakat etmektedir.

Üçüncü önemli misafir ise Dame Margot Fonteyn'nin ayrılmaz, sadık partneri, eşsiz dansör Michael Somes'du. Bu onun Türkiyeye ikinci gelişidir. Her ikisi de ancak büyük artistlerde rastlanan bir tevazu ile Türk bale öğrencileri ile dansetmeyi kabul etmişlerdi. Türkiyeden ayrılınca doğruca belli başlı bütün dünya bale kumpanyalarının boy ölçüşeceği Brüksel Sergisine gideceklerdir.

Konferans ve temsil

İlk olarak Dame Ninette de Valois Cuma günü Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde "Modern İngiliz Balesi" mevzulu bir konferans verdi. Alâkayla akib edilen bu konuşmasından sonra dinleyicilerin çeşitli suallerini cevaplandırdı- Sualler arasında bir doktorun "bale hastalığı" ve bir başkasının da Türk halk danslarının baleye adaptasyonu meseleleri bulunuyordu. Dame Ninette de Valois her suale tatmin edici cevaplar verdi.

Pazartesi akşamı Büyük Tiyatrodaki Gala Temsilini de gene Dame Ninette de Valois kısa bir konuşma ile açtı ve Türk balesinin istikbaline olan inancını ifade etti. Kendisini aktris Yıldız Akçan takdim etti.

Programın ilk eseri J. Strauss'un hafif şuh müziğine Molly Lake tarafından koreografisi yapılan "Soiree de Vienne" oldu. Bu eserde konservatuarın üç öğretmeni Molly Lake, Travis Kemp ve Richard Brown da rol yaldılar.

İkinci eser, koreograf Jack Carter'in Rossini'nin müziği ile "Impromptu for twelve", 12 balerinin ve dansörün, provalar arasında boş zamanlarını dansederek geçirişlerini gösteren bir parça idi; başarı ile dansedildi.

Gecenin muhakkak ki en mühim anı Margot Fonteyn ve Michael Somes'un Devlet Konservatuvarı öğrencileri ile dansettikleri Kuğulu Göl Balesinin ikinci perdesiydi. Margot Fonteyn ve Michael Somes'un en mühim rollerinden biri olan Kuğu kraliçesi Odette ile Prens Siegfried'e öğrenciler aksamayan bir destek çıkardılar. Ama eşsiz balerina Margot Fonteyn o gece en iyi gecesinde değildi. İster bunu alçak gönüllülük gösterip kendini ikinci plâna atmış olduğuna isterse gerekli "corps de ballet'yi, sahneyi, orkestrayı ve seyircilerin havasını bulamadığına verelim.

Gecenin en başarılı parçası Faust operasından Walpurgis Gecesi'nin Molly Lake tarafından yapılan koreografisiydi. Bu eserde kırmızı, beyaz, siyah ve gri renklere ayrılan genç öğrenciler tecrübeli bale artistlerinin olgunluğuna yakın bir anlayış ve beraberlikle dansettiler. Işık. düz gri fon perdesi, kostümler hepsi bu tesirin güzelliğine yardım ettiler.

Son parça 'olarak "Fındık Kıran" balesinin ikinci perdesinden "Grand Pas de Deux" dansedildi. Şekerleme perisi ile Prensi oynayan Margot Fonteyn ile Michael Somes klâsik variasyonlarda büyük, bir heyecanla seyredildiler- Orkestra refakati yerine -orkestra partileri getirtilememişti - piyano eşliği olması bu parçanın bütün heybetini maalesef hiçe indirdi-

Bundan önceki parçalarda orkestra şefi Halil Onayman ve öğrenci orkestrası güzel bir refakat çıkardılar. Bitirmeden şurasını da belirtmek gerekir, bu temsile Devlet Tiyatrosu ve Operasındaki balerinlerden ve dansörlerden kimse alınmamıştı. temsile iştirak edenlerin hepsi daha mezun olmamış konservatuar öğrencileriydi- Belki de temsilin bizim **için** iftihar vesilesi sayılmasının sebebi budur.

M U S İ K İ

Konserler

İki dost

Geçen hafta İstanbulun Şehir Orkestrasını, Fransanın ileri gelen şeflerinden Georges Tzipine idare etti. 51 yaşındaki Georges Tzipine, bilhassa Fransız musikisinde bir uzmandır. Nitekim programında Fransız musikisi nisbeti, eser sayısı bakımından, dörtte üçtü. Konserin ilk kısmı Cesar Franck'ın senfonisine ayrılmıştı. İkinci kısımda, Beethoven'in dördüncü konsertosundan sonra, Debussy'nin "L'Apreş - midi d'un faune" u ve Ravel'in İspanyol Rapsodisi vardı.

İstanbul Orkestrasını Cemal Reşit Reyden başka bir şefin idare ettiği pek sık görülen hâdiselerden değildir. Bu bakımdan memleketin iki numaralı orkestrasının, yeni bir şefin idare tarzına ve şahsiyetine kolayca intibak etmediği söylenebilir. Buna mukabil Şehir Orkestrasının, birinci sınıf çalgıcılardan müteşekkil bir topluluk olduğu ise söylenemez. Bu şartlar dahilinde Tzipine'in, çok az sayıda provayla, elde ettiği netice parlak övgülere lâyıktır. Orkestrada, yeni ve titiz bir şefin idaresi altında çalmaktan doğan bir gerginlik ve çekingenlik gerçi seziliyordu ve topluluk bu bakımdan, Cemal Reşit Reyin kürsüde olduğu zamanlara nisbetle çok daha az rahattı. Fakat Tzipine şahsiyetini ve idare özelliklerini bu az tecrübeli orkestra vasıtasiyle aksettirmiye muvaffak oldu. Franck senfonisinde eserin yapısı ve teferruatı üstünde fazla durmuyor, anlaşılan Wagner'varî senfoninin bu bakımlardan büyük bir önem taşımadığını düşünüyordu. Fakat hafif elli. düzgün tempolu, berrak bir idareyle eserin duygu muhtevasını büyük bir tesir kudretiyle kitleye aktarıyordu. Debussy ve Ravel'de -bilhassa ağaç nefes çalgılarının kifayetsizliğine rağmen- eserlerin karakterini kesin çizgilerle canlandırıyor, Ravel'de "Geceye Prelüd" ün bütün hüzün ve kasvetini, "Feria" nın bütün mizah ve parlaklığını, heyecan verici bir çaldırışla dinleyiciye sunuyordu.

Ayşe Gül solist

O gün Saray Sineması gene -bir önceki Suna Kanın konserinde olduğu gibi- hıncahınç doluydu. Bunda, orkestra şefinin olduğu kadar, konserin ikinci yıldızının, solist Ayşe Gül Sarıcanın da tesiri vardı. Piyanist Sarıca -Kemancı Kan gibi- Pariste yapılan bir yarışmada -Marguerite Long piyano yarışmasında- beşinciliği kazanmıştı. Şef Tzipine'in yakın dostlarındandı. Adı geçen yarışmada, Brahms konsertosunda kendisine refakat eden orkestrayı Georges Tzipine idare etmişti.

Ayşe Gül Sarıca, Beethoven konsertosunda, ne kadar iyi yetişmiş bir piyanist olduğunu gösterdi. Gerek parmak çevikliği, gerekse piyanonun imkanlarından akıllıca faydalanma bakımından, kusursuz bir tekniği vardı. Dinamik sahası, ancak duyulabilen pianissimo'lardan-kudretli fortissimo'lara kadar uzanıyordu. Tempoları genel olarak sağlam ve sürekli olmakla beraber arada sırada küçük koşmalar yaptığı, hele pasaj çalışmasında tempo kesinliğini hafifçe kaybettiği oluyordu. Ayşe Gül Sarıcanın çalışındaki tatmin edici olmıyan taraf, ifadesindeki tarafsızlık ve donukluktu. Genç piyanist, kâğıt üstündeki bütün ifade unsurlarını uygulayabildiği halde bunlara bir derinlik, bir samimiyet veremiyordu. Fakat bunu söylerken, Ayşe Gül Sarıcanın dünya çapında bir piyanist olduğunu belirtmek gerekir.

İstanbul halkı Ayşe Gül Sarıcayı sıcak, sürekli alkışlarla karşıladı. Konsertonun çalmışından sonra defalarca sahneye çağrıldı ve nihayet değerli piyanist, Faure'nin bir Impromptu'sünü çalarak bu tezahürata cevap verdi.

İtalya

Radyo mükâfatı

İtalyan Radyo ve Televizyonu tarafından, radyo ve televizyon eserleri için tertiplenen "Prix Italia" yarışmasına bu yıl Türkiyenin de iştiraki söz konusudur ve yarışma tertipçileri tarafından bu hususta İstanbul Radyosu Program Müdürü Faruk Yenere müracaatta bulunulmuştur. Yener, yarışmaya katılmak istiyenlere İstanbul Radyosunun mümkün olan her türlü kolaylığı göstereceğini söylemektedir.

Radyo ile yayınlanmaya en uygun biçimde hazırlanmış olması ve üstün estetik vasıfları haiz bulunması gereken radyo ve televizyon eserleri, aşağıdaki dört kategori dahilinde yarışmaya katılabilirler: (1) Sözlü musiki eserleri; (2) Musikili olsun olmasın, edebî veya dramatik eserler; (3) Radyo dökümanterleri; (4) Televizyon dökümanterleri. İlk iki kategori için ikişer mükâfat verilmektedir. Bunlardan biri "Prix Italia", diğeri de İtalyan Radyo ve Televizyon mükafatıdır. Müsabaka kategorilerine uygun olarak, jüriler de musiki jürisi, edebî jüri, radyo dokümanteri jürisi ve televizyon dokümanteri jürisi olarak dört grup halinde teşekkül edecektir. Yarışmaya girecek eserler, her memleketin radyo teşekkülleri vasıtasiyle gönderilecektir

Ancak, her memleketten, adı geçen jürilere birer delege katılması tasarlanmış bulunduğundan, bir memleketin dahil olduğu jüri grubuna, aynı memleket, o kategoriden bir eserle giremez. Meselâ Türkiye edebi jüriye delege gönderdiği takdirde Türkiye, bir edebî eserle yarışmaya katılamaz. Fakat böyle bir durumda, söz konusu memlekete» meselâ iki tane musiki eseriyle katılma hakkı tanınmıştır.

Eserler, her yıl yapılan toplantıdan bir ay önce, plâk veya şeride kaydedilmiş olarak gönderilecektir. Plâk veya şeritle birlikte eserin metninin İngilizce ve Fransızca tercümesinin de gönderilmesi gerekmektedir. Yıllık toplantıların nerede yapılacağını Yarışma Sekreterliği tayin etmektedir. Toplantılar genel olarak her Eylül ayında, İtalyanın başlıca şehirlerinde yapılmaktadır. Bugüne kadar sırayla Venedik, Torino, Napoli, Milano, Palermo, Floransa, Perugia, Rimini'de toplanılmış, son toplantı Taormina'da yapılmıştır. Bugüne kadar Türkiye "Prix Italia" toplantılarına katılmış değildir-

Maamafih, Türkiyenin bu yarışmaya katılabilmesi için önce teşkilâta üye olması gerekmektedir. Şimdiye kadar 21 memleket teşkilâta üye olmuştur ve bunların arasında Monako, İsrail, Yugoslavya ve. Güney Afrika da vardır. Üyelik aidata 953 ile 1667 İsviçre frankı arasında değişmektedir.

Türkiyeyi, yarışmaya katılmaya davet eden ve Sekreter Gian Franco Zeffrani'nin imzasını taşıyan mektup şu sözlerle bitmektedir:

"Yarışmamızı müsait karşılıyacağınızı candan ümit ediyorum; sanat ve kültür sahalarında büyük gelenekleri olan memleketinizin yakın bir zamanda bu müsabakaya iştirak edeceğini temenni etmekteyim."

TİYATRO

Ankara

"Kamp 17"

1954 yılında Haldun Dormen adlı bir genç İstanbula çıka geldi. Muhsin Ertuğrulun Küçük Sahnesinde işe aktörlükle başlayıp seyircilerini tanıdıktan sonra rejisörlük yapmıya koyuldu. "Cep Tiyatrosu" nda sahneye koyduğu eserlerle küçük bir odada tiyatro kurulabileceğini gösterdi bunun üzerine de Haldun Dormen ismi tiyatro çevrelerini işgal etti. Nihayet geçen yıl Haldun Dormen, birtakım şahsi meseleler yüzünden dağılan Küçük Sahnenin başına geçti ve böylece Türkiyede ciddi mânasında hususi bir tiyatro kurulmuş oldu. İşin mühim tarafı bu teşebbüs başarı kazandı. Bu arada "Küçük Sahne - Haldun Dormen" tiyatrosu için bir hayli dedikodu da yapıldı. İhtimal ki geçen hafta Ankaraya gelen tiyatronun oynadığı "Stalag 17 - Kamp 17"nin ilk gecesinde salonun dopdolu olması sebebi buydu-

"Kamp 17" yi Bevan ve Trzcinski adlarında iki kişi yazmıştır. Eser basit bir komedidir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilere esir düşen Amerikan havacılarının bir kampta geçen hikâyeleri komik bir hava içinde seyirciye aktarılmaktadır. Yazarlar bu arada yuvalarından ayrı kalmış erlerin sıla hasretini, casusluğa kurban giden arkadaşlarındı ölmeleri karşısındaki yaslarını birkaç çizgiyle eserin şurasına burasına sıkıştırmışlardır.

Hakikaten Haldun Dormen sahneye koyduğu Tennessee Williams'ın "Madonnanın Portresi", Cocteau'nun "Kaygısız"» O'Neilli'in "Karaağaçlar Altında" adlı eserleri bir yana daha çok komedilere meyletmektedir. Esasen kendisine bugünkü yerini kazandıran da Cep Tiyatrosunda ortaya koyduğu esprili sahne görüşü olmuştur. "Kamp 17" de daha çok tuluat anlayışı ile yazılmıştır. Bu bakımdan Haldun Dormen diyaloglar arasına bazı mizansenler sıkıştırabilmekte, böylece bir çeşit sahne cambazlığı yaparak seyircisini tutabilmektedir. Tiyatronun bir temsil sanatı olduğunu düşünenler için bu tutum "aktöre dönüş" olarak tefsir edilebilir. Bununla beraber tiyatroda muhteva arayanlar için bu hususiyeti yüzünden Haldun Dormene sahne tüccarı denilmektedir.

Şurası muhakkaktır ki halk Dormen tiyatrosundan herzaman güler yüzle çıkıyor. Hemen hemen hepsi birkaç yıllık sahne tecrübeleri olan aktörler -başta en büyük kusurları, diksiyon noksanlığı olmak üzere- belli bir birlik içinde oynuyorlar, böylece sahne acemiliğinden gelen aksaklıklar umumiyetle seyircinin gözünden kaçmıyor.

Tiyatromuzun Meseleleri

Yersizliğe Bir Çare

Refik ERDURAN

Bugün büyük şehirlerimizde yeni tiyatro toplulukları meydana getirmek isteyenlerin karşılarına çıkan ilk problem şüphesiz ki yer bulma zorluğudur. Hattâ bu işe niyetlenenlerden bazıları "asıl mesele"nin bina bulmak olduğunu ileri sürmektedirler. Hernekadar bu iddia, insanın bir piyano satın almakla piyanist olacağını söylemeğe benziyorsa da içinde bir hakikat payı vardır. Piyano sahibi olup ta çalamayan çok insan görülmüştür ama, sırf evlerinde bir piyano bulunduğu için çalmağa merak sarıp sonradan virtüöz olanlar da eksik değildir. Şehirlerimizde trup bekleyen birçok tiyatro binası bulunsa veya bunları kolayca inşa etmek imkânı olsaydı, muhakkak ki şimdikinden çok daha fazla insan bu işe atılır ve tiyatro faaliyetlerimizin gelişmesi de o nisbette hızlanırdı.

Bir tiyatro binasının -şayet büyük bir handikap göze alınmıyacaksa -şehrin merkezine ve eğlence muhitine yakın bir yerde bulunması şarttır. Böyle yerlerdeki arsa fiatları ise dünyanın her tarafında tiyatroculardan ziyade yüksek finans çevrelerini ilgilendirecek seviyededir. Öyle ki, başarılı profesyonel trupların ödeyebildikleri kiralar bile şehir merkezlerindeki tiyatro binalarının arsalarına bağlanmış bulunan sermayenin normal gelirine yaklaşamamakta, bu yüzden böyle binalar sahipleri tarafından yıktırılıp arsaları daha kârlı yapılar için kullanılmaktadır. Meselâ New Yorkta, yakın bir tarihte adetleri yüz kadar olan tiyatro binalarının sayısı bu sebeplerle bugün otuzun altına düşmüştür.

Bizde ise büyük şehirlerin merkezlerindeki arsalar umumî fiat seviyesine kıyasla büsbütün ateş pahasıdır. Bundan sonra devlet müdahalesi olmadan buralarda geniş bir arsanın sırf tiyatro için kullanılacak bir binaya hasredilmesi ancak azamî, kâr peşinde olmayan, sanatı hesabın üstünde tutan bir sermayedarın- ortaya çıkmasına bağlıdır. Bunun da çok uzak bir ihtimal olduğunu söylemek herhalde fazla kötümserlik sayılamaz.

Bereket versin, tiyatro binası yapılması için bir arsanın sırf bu işe tahsis edilmesine artık lüzum yok modern teknik sütunsuz bir büyük salonun üstüne birçok kâtlar çıkılmasına ve salonun ses geçirmez duvarlarla bu katların gürültüsünden tecrid edilmesine imkân veriyor. Birçok yerlerde bu imkândan faydalanılarak tiyatro salonları çok katlı ve sahiplerine başka gelirler de getiren binaların içine oturtuluyor. Bizde de bu usulün tatbik edilmemesi için hiçbir sebep yoktur. Büyük şehirlerimizin en İyi yerlerinde durmadan oteller, iş hanları, muazzam apartmanlar vesaire yapılıyor. Boy le bir binanın plânlanma safhasında sahibiyle görüşmek, inşaat bitince kendisinden kiralamak üzere anlaşıp yapının zemin katına bir tiyatro oturtmasını temin etmek olmayacak birşey değildir. Hattâ birkaç sene evvel bu yola gidilmemiş olması yazıktır. Son yıllardan meselâ Ankarada Atatürk Bulvarı üstünde veya İstanbulda Radyoevi sırasında inşa edilmiş birçok büyük apartmanların gayet geniş bodrumları vardır. Halen bomboş duran veya bir köşesine kömür yığılan bu koskoca yerler, biraz gayret sarfıyla yarıbodrum seviyesinde, fuayesine sekiz on basamakla inilen, yüz elli ilâ üç yüz kişi alan mükemmel birer küçük tiyatro halinde inşa edilebilir, şahiplerine de şimdi binlerce lira fazla kira getirmekte olurdu. Hele yine son yıllarda büyük şehirlerimizde inşa edilmiş olan gayet geniş arsalı iş hanları ve oteller bu işe daha da müsaitti; hem iyi bir tiyatro etraftaki sosyal hayatı hızlandırdığı ve civarına prestij kazandırdığı için böyle yerler bir salonun mevcudiyetinden daha da fazla fayda görürlerdi.

Memleketimizdeki yapı faaliyeti durmuş değildir ve zararın neresinden dönülürse kârdır. Tiyatro müteşebbisleri yeni bina yaptıracak şahıslar, bankalar veya resmî müesseselerle bir an evvel temasa geçerek bu yolda bir anlaşmanın iki tarafa da getireceği faydaları izaha çalışmalıdırlar. Tapı sahipleri tiyatronun içi için göze alınması gereken masraftan kaçınabilirler; o takdirde, eğer müteşebbislerin elinde lüzumu kadar sermaye yoksa, kazançtan ödemek üzere kredi temini yoluna gidilebilir. Bankalarımızın bütçelerinde yardım fasılları vardır son zamanlarda ban uyanık zenginlerimiz de batı teamülüne uyarak sanat ve kültüre yardım tesisleri kurmağı düşünmeğe başlamışlardır. Bütün bu imkânları ellerinde bulunduranlar, şehirlerimizdeki iyi arsalar değerlendirilirken halka birer tiyatro kazandırılmasına yardım etmenin bugün Türk sanat ve kültürünü gayet hesaplı ve pratik bir yoldan desteklemek olacağını hatırlamalıdırlar.

Filmcilik

Yeni temayüller

Anne ben gebeyim." Son zamanlarda Amerikada çevrilen ve orta tabakanın hayatını canlandıran "Bekârlar Partisi" isimli film. iste bu cümleyle başlıyor. Aşağı yukarı bu minval üzerine de devam edip gidiyor. Cüretkâr bir film! Halbuki üç beş yıl evvelsine gelinceye kadar bunu değil tatbik etmek düşünmek bile imkânsızdı. Bu değişikliği kısaca şöyle ifade etmek mümkündür : Pek geç kavuştuğu erginlik çağındaki Hollywood süratle büyüyor! Beş altı yıl önce Hollywood filmlerinin gittikçe iyileşip kalite kazandığını hakikat bu olmadığı halde bağıra bağıra iddia edenler gerçi artık seslerini çıkartmaz olmuşlardır, ama Hollywood prodüksiyonları asıl şimdi iyiye doğru büyük bir gelişme içindedir.

Sinema seyircilerinin yararına olarak son altı sene Holly\vood'a tepeden tırnağa büyük değişiklikler getirmiştir. Buna tabir caizse bir reform da denebilir. Bu başarılı ihtilâlin idarecilerini iki grupta toplamak mümkündür- Birincileri Hollywood endüstrisinin hakiki kabiliyetleri olarak isimlendirilen kadınlı erkekli. film yazarları rejisörleri ve oyuncuları teşkil ediyorlar- İkinci grup ise müstakil prodüktörlerden ibaret. Bunlar on yıl önceye kadar Hollywood'un sekiz büyük stüdyosuna akan gelire bugün, hakiki kıymetler olarak ortak kesilmişlerdir.

Yeni Hollywood sadece güzelleşen

Cecil B. DeMille
Prodüktörlükten nisyana

filmleriyle karakterize edilmemelidir. Bunun yanı sıra sırf sermayeleri dolayısıyla filmlerin başında isimleri geçen prodüktör, rejisör, besteci ve yazar Adolph Zukor, William Fox, Louis B. Mayer vesaire gibi isimler de Cecil B. De Mille'le beraber tarihe karışmıştır. Bu isimler bugün 51 yaşına basan Hollywood film endüstrisinin kurucularıdır. Çok büyük bir iş görmüşler bir endüstri yaratmışlardır. Fakat iyi film yapmamışlardır-

Hollywood'un bugünkü hamlelerini artık kendi sermayeleri veyahut temin ettikleri kredilerle John Wayne, Marlon Brando, Gary Cooper, Frank Sinatra, Burt Lancaster, William Holden, Kirk Douglas gibi yıldızlar John Houston, Hal Wallis gibi rejisörler, Nunally Johnson George Seaton gibi yazarlar yapıyorlar-

Bugün bir prodüktör çevireceği film için bankanın kapısını çaldığı zaman elindeki kabiliyetlerin kimler olduğu soruluyor. Evvelâ iş yazardan başlıyor. İsimler bir Hemingway; Steinbeck, Wouk veya Williams, İnge ise talep edilen kredi elde birdir. Ayni muamele filmin rejisörü yıldızları için de vakidir. Halbuki kabiliyet Allanın kullarına nasip ettiği ender bir lütufdur. Bu yüzden Allahın lütfuna sahip kabiliyetler bir film bütçesinin tahammül edebileceği azami ücreti talep ediyorlar-

Meselâ son yılların Oscar kazanan rejisörleri devlerin Aşkı"-nın rejisörü George Stevens "Moby Dick" ve "Siera Madre Defineleri" nin rejisörü John Houston. "İhtiras Tramvayı" ve "Rıhtımlar Üstünde" nin rejisörü Kayserili Elia Kazan-"Kamp 17" ve "Sabrina"nın rejisörü Billy Wilder. "Roma Tatili" ve "Ümitsiz Saatler" in rejisörü William Wyler, "Kahraman Şerif" ve "Buradan Ebediyete" filmlerinin rejisörü Fred Zinneman bu kabiliyetlerin başlıcalarıdır.

Gerek bağımsız ve gerekse stüdyolara bağlı prodüktörler için kaliteli rejisör meselesi, müşküllerin sadece ilk basamağıdır. Bir de kabiliyetli yıldızlar meselesi vardır. Bunların her filmi tehlikesiz kazanç demektir. Bu gruba dahil olan Marlon Brando ve diğerleri büyük ücret talepcileridir. Marlon Brando son olarak Paramount Stüdyolarının çevirdiği ve 1958 senesinde gösterilecek "Burst Of Vermillion" filmi için kazançtan yüzde almak üzere kontrat yapmıştır.

Cary Grant da son defa Grace Kelly ile çevirdiği "Kalp Hırsızı" için brüt gelirden yüzde 10 almıştır. Böylece artistin filmden 700 bin dolardan fazla kazanç sağlamasına mukabil filmin rejisörü Alfred Hitchcock'un prodüktör olarak kazanç hissesi 50 bin dolar tutmuştur. Cary Grant son defa Sophia Loren ve

Gary Cooper
Aktörlükten prodüktörlüğe

Frank Sinatra ile beraber çevirdiği "Gurur ve İhtiras" filmi için ise bir milyon dolar alacaktır. Buna mukabil filmin prodüktör rejisörü Stanley Kramer'in bu üç buçuk milyon dolarlık riskli teşebbüsünden ne kazanacağı henüz üç sorgu işaretli bir meçhuldür.

Hakikaten artistler artık başarıdan ziyade istikbalde prodüksiyon yapacak kumpanyalar kurmak için çalışıyorlar. Daha doğrusu kendilerini işin başarılı bir aktör olmak tarafı değil sermayeli bir prodüktör olmak hedefi alâkadar ediyor. Meselâ bir William Holden kurduğu Toluca Prodüksiyon, bir Marlon Brando kurduğu Pennebaker Prodüksiyon bir Gary Cooper Barado Prodüksiyon bir Frank Sinatra kurduğu Kent Prodüksiyon bir Gregory Peck henüz isimlendirilmemiş kumpanyası için çalışıyorlar-

Kadın yıldızlar da erkek yıldızlar kadar değilse bile bu yolda gayretlidirler. Meselâ "Harp ve Sulh" filmi için Audrey Hepburn 350 bin dolar istedi ve aldı. Bu film 9 milyon dolara mal olmuş ve komedyen Jerry Lewis'in tabiriyle filmi çevirmek şirkete Napolyona Rusya seferini yapmaktan daha fazlaya patlamıştı.

Stüdyolar bu durum karşısında ellerinde bulundurdukları kontratlı yıldızların bir kısmını serbest bırakırken genç ve şimdiki halde ucuz kabiliyetlerle kadrolarını kuvvetlendirmeye çalışıyorlar. Buda bir bakıma. Hollywood endüstrisinin faydasına oluyor. Warner'ler ellerindeki 70 kontratlı büyük oyuncu sayısını bugün 13'e Fox'cular 65 den 45'e Columbia'cılar 50 den 19'a, Paramount'cular 55 den 8'e, M-G-M- ciler 81 den 48'e indirmiş bulunuyorlar.

Futbol

Genç Millîler ve...

Geçen haftanın son günü oynanan Bulgaristan - Türkiye millî genç takımlar futbol maçından sonra, 'tribünlerden sessiz, fakat düşünceli ve üzgün bir halde çıkan futbol meraklıları neticeden çok, gördükleri oyuna inanmamış gibiydiler. Türk ekibi müsabakayı 1-0 kaybetmişti. Ancak meraklıları düşündüren, işin bu tarafı değildi. Maç günü spor basını, Bulgaristan - Türkiye müsabakasına büyük yer ayırmış ve hemen her gazetenin manşetinde "Ekibimiz bu maça çok iyi hazırlandı", "Favori gençlerimizdir" yollu ümit verici çümlelelere rastlanmıştı. Buna rağmen genç Milli Takımımızın hafta içerisindeki idmanlarıyla seçimindeki tutumu bilen

Genç takımlar karşı karşıya

Sıcaklar gelince.

meraklılar; maçtan önce basının çalışmalarla pek ilgilenmediğine inanmağa başlamışlardı. Durum hakikaten garipti. Genç ekibin maçtan üç gün önce yaptığı idman tribünlerden indirilen bir hakemin idaresinde düzenlenmiş, yan hakemler gelmemiş, ekip düşünülemiyecek kadar kötü ve şekilsiz bir futbol oynarken, kadroda ümit edilmeyen bir çok oyuncu görülmüştü. Hele bu "ümit edilmeyen oyuncular" meselesi zihinleri kurcalayacak kadar mühimdi. Bu gençlerin hemen hepsi profesyoneldi, junior kaidelerinin yaş haddini aşmışlardı, üstelik uzun zamandır top oynamıyorlardı. Bunlar davet üzerine simdi Millî Takıma giriyorlardı. Bulgaristan - Türkiye millî maçı Avrupada her zaman yapılan "Under 22-23 yaşından aşağılar" maçlarından biri miydi, değil miydi? Zira aksi halde, ekibe dahil edilmesi gereken ve halen A Milli Takımında oynayan gençler de vardı. Bu müsabaka bir junior maçıydı. Kaideleri, kötü bir görüşle ihlâl etmiştik. Basının, iyi tertiplenmeyen ve tamamen yanlış metotlarla hazırlanan Genç Millî Takımımızı iddialı bir Bulgaristan karşında favori göstermesi bu yüzden hayret uyandırdı. Maçdan önce bütün Türkiye ümitlenmişti. Fakat müsabaka seyredenleri Üzecek kadar kötü geçmişti. Genç futbolcularımız, en basit hareketleri bile yapamayacak kadar hazırlıksız göründüler, tamamen şuursuz hücumlarla rakip kale önüne biriktiler defansta iyi bir tek hareket gösteremediler. Lüksemburgdaki turnuvadan henüz dönen bu ekibin orada iyi maçlar oynadığına inanmak fazla iyimserlik olur. Bu defa takım bazı "profesyonel juniorlar" la takviye de edilmişti. Mac akşamı futbolcular şerefine Liman Lokantasında verilen ziyafette o günkü oyun için söylenen parlak sözler, protokol kaidelerinden başka bir şey olmadı.

Kötü seçilmiş ve kötü hazırlanmış bir Türk ekibi, büyük üzüntü uyandıran bir yenilgeye uğramıştır. Maçın teknik' veya idari cepheden savunulacak bir noktası da yoktur. Bir Genç Millî Ekibimiz varsa ve bu ekiple, kuvvetli futbolların karşısına çıkacaksak, çok ısrarlı bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak. Cumhurbaşkanı ile Almanya seyahatindedir. Apakın dönüşü merakla bekleniyor ve başkanın genç takımın teknik ve idare kademelerinde derhal ıslahata girişeceği biliniyor. Apakı bekleyen işler liniyor.

Apakı bekleyen işler

Apak yıllarca denenen ve hiç bir değerli . netice vermeyen "yardımcılar" dan artık genç **takım** çerçevesinde, ayrılmak zorundadır. Umumi efkâra açıklanan çalışma programları bunu icap ettiriyor. Bugün Türk futbolunun elinde yalnız Türkiye çapında değil, Avrupa değerinde genç bir takım antrenörü vardır. Futbolla ilgili çevreler bu antrenörün ehliyetini, başarılarını, gençler arasındaki sevgi ve otoritesini bilirler. Bu antrenör müspet metotlarla çalışır. İstanbulspor takımının bugünkü futbolunu kurmuş İstanbul genç ekibini hazırlamıştır. Bu Sabri Kirazdır. Daha önce pek yersiz kararlarla milli ekibe antrenör yapılmayan Sabri Kirazdan Orhan Şerefin her halde faydalanması gerekir. Genç millî takımın idari komiteleri "de ıslahat istemektedir. Bu komitelere bir genç takım temeli kuracak ve bu temele iyi futbol oynayan büyük bir ekibi bina edecek, yapılacak uzun vadeli çalışmalarda devamlı mesai harcayacak, yıpranmamış isimler alınmalıdır. Bugünkü genç takım komiteleri; Türk Genç millî ekibine ve dolayısıyla Türk futbolunun istikbalini tayin edecek takıma fayda sağlamakdan hayli uzaktır. Bu komitelerin uzun zamandan beri faaliyet *gösteren* üyeleri muhtelif sebeplerle yorgun ve başarısızdırlar. Yaptığı uzun çalışmadan sonra Fahri Somer bugün birinci lige yeni giren Karagümrük kulübünde mühim bir vazife almış ve genç takım işlerinden uzakta kalacağını göstermiştir. Antrenör Cihad Armanın da çok çalışması gereken bir kulübü vardır. Antrenör olarak kurulması arzulanan bir ekibe büyük fayda sağlayamaz. Fevzi Uman daha ziyade boksla alâkalıdır. Samim Var bir gazetecidir. Apak, başarılarını gözlediğimiz bir Türk Genç millî ekibinin müspet olarak kurulup hazırlanması için bazı tedbirler almak zorundadır. Bu tedbirlerin başında da teknik kuruluşunda, artık genç ve dinamik Türk hocaları vazife görmelidir. Takımın fiziki kondisyonu ile müspet yollardan meşgul olacak Ruhi Sarıalp gibi bir değerimiz, Sabri Kiraz gibi fayda sağlayacak bir antrenörümüz vardır. Bu iki Türk hoca daha önceki çalışmalarında fevkalâde neticeler almışlardır. İdari kademelerde de genç ve görüş sahibi elemanlara ihtiyaç vardır. O zaman bu ekibin yükselmesi daha iyi futbol oynayabilmesi, bünyesinde daha değerli sporcular yetiştirebilmesi kabil olacaktır. İşte bu, Türk Futbol mektebinin kurulması için atılacak ilk hakîki adım sayılacaktır. "Neden Macaristan daima favoridir?" sorusunu, Macarların genç futbol ekipleri ile ilgili çalışmalarını bu ekiplerin hocalarını ve top oynadıkları sahaları görenler kolayca cevaplandırırlar. İyi **futbolu,** iyi yetişen, iyi çalışan ve iyi bir idareciye sahip olan oynar .